

ศึกษาความเชื่อเรื่องมะมีวต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร
ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
A STUDY OF THE MAMUD BELIEFS IN BUDDHIST ETHNIC
KHMER'S COMMUNITY IN KUNTRAROM SUB-DISTRICTS,
KRASUNG DISTRICT, BURIRAM PROVINCE

พระศิริชัย ปภัสสร (นฤนาท)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาความเชื่อเรื่องมะมีวต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร
ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

พระศิรัชย์ ปภัสโร (นฤนาท)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of The Mamuad Beliefs in Buddhist Ethnic
Khmer's Community in Kuntrarom Sub-Districts,
Krasung District, Buriram Province

PhraSirichai Papassaro (Naruenat)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาความเชื่อมะม่วง ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง
จังหวัดบุรีรัมย์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระธรรมโมลี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.แสง นิลนามะ)

กรรมการ

(ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม)

กรรมการ

(พระอธิการเวียง กิตติวณฺโณ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

ประธานกรรมการ

พระอธิการเวียง กิตติวณฺโณ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระศิริชัย ปภัสสรโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาความเชื่อมะมั่วต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบล กันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์
ผู้วิจัย	: พระศิริชัย ปภัสสรโร (นฤนาท)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, ป.ธ.๔., พธ.บ. (สังคมศึกษา), M.A (Buddhist Studies), M.Phil.(Buddhist Studies), Ph.D.(Buddhist Studies) : พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ดร., พธ.บ.(การสอนสังคมศึกษา), M.A.(Pali Literature), Ph.D.(Pali & Buddies Studies)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาพิธีกรรมมะมั่วต ของคนในตำบล
กันทรารมย์อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ และความเชื่อพิธีกรรมในพระศาสนาเถรวาท
พร้อมวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะมั่วตในพระศาสนาเถรวาทที่ผู้ศึกษาใช้
การศึกษาเอกสาร ตำรา รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ใช้วิทยานิพนธ์นี้

ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมมะมั่วตของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัด
บุรีรัมย์ มะมั่วตนั้นมีอยู่ ๒ ประเภทด้วยกันคือ ๑) มะมั่วตเขมร เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วย
หนัก ตามความเชื่อของไทยเชื้อสายเขมร ๒) มะมั่วตโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและ
บูชาครูการประกอบพิธีเข้าทรงมะมั่วตเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น องค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรม
มะมั่วตนั้น ประกอบด้วย ๑) ผู้ร่วมพิธีกรรมอาจารย์ผู้ประกอบพิธี (อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง ลูกศิษย์
ของอาจารย์ผู้เป็นร่างทรง กลุ่มผู้ให้บริการ ผู้ร่วมพิธี) ๒) ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม ๓) สถานที่
ในการประกอบพิธีกรรม ๔) ดนตรีในการประกอบพิธีกรรม และ ๕) เครื่องประกอบที่ใช้ในพิธีกรรม

ความเชื่อพิธีกรรมมะมั่วตในพระศาสนาเถรวาทนั้น พบว่า พิธีกรรม
มะมั่วตไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของ
ประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ

คุณค่าของพิธีกรรมมะมั่วตนั้น พบว่าพิธีกรรมดังกล่าวมีคุณค่าต่อระบบการดำเนินชีวิต
อยู่ร่วมกันของคนในสังคม การช่วยเหลือคนที่สิ้นหวังจากการเจ็บป่วยและคุณค่าด้านวัฒนธรรม
ประเพณีทำให้มีวัฒนธรรมในการร่ายรำ การร้องเพลง และการช่วยเหลือกันในยามเจ็บไข้ไม่สบาย

Thesis Title : A Study of The Mamuad Beliefs in Buddhist Ethnic
Khmer's Community in Kuntrarom Sub-Districts,
Krasung Disrtrict, Buriram Province

Researcher : PhraSirichai Paphatsaro (Naruenarth)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee
: Dr. Thanarat Sa-ard-iam, B.A. (Social Studies), M.A
(Buddhist Studies), M.Phil.(Buddhist Studies),
Ph.D.(Buddhist Studies)
: Dr.PhraAthikarnWeang Kittiwanno, B.A.(Teaching Social
Studies), M.A.(Pali Literature), Ph.D. (Pali & Buddies
Studies)

Date of Graduation : September 14, 2018

Abstract

The purposes of the study aimed to 1) study Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province, 2) study beliefs towards Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province, 3) analyze valuable Ma-muad rituals in views of Theravada Buddhism.

The results of the studies were revealed as follows:

Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province are found that there are two kinds of Ma-muad; 1) Pong Ma-muad is a ritual for curing a sickness person and to pay respect own spirit that was born belong to her or him. It is believed of Kui ethnic group who are living in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province. Spiritualism or communicating with spirit has been continuing from generation to generation whenever a member of the family got chronic illness without any reasons as treatment. Ritual elements consist of 1) participants, 2) proper date and time, 3) the suitable place, 4) special ritual music, and 5) ritual accessories.

Beliefs towards Ma-muad rituals through views of Theravada Buddhism: it is found that Ma-muad ritual is not a part of Buddhist taught. It is the traditional belief of people who worship the spirit or ancestral spirit. When Buddhist missionaries came to Thailand, they were adopted as the national religion until the present. But the belief in spiritualism and the occult is still with the Thai people are not lost everywhere. It is mixed with Buddhism. Therefore, the religious behavior of the Thai people does not follow all the philosophy of Buddhism but they also follow the original beliefs and practices that existed before then. The belief in the Ma-muad ritual of modern then is mixed up between communicating with the spirit in their houses as curing and a Buddhist ritual in the temple as doing merit.

Analysis of the value of the Ma-muad ritual: it is found that the Ma-muad ritual is valuable to the cohabitation of the society, resulting in the desperate person suffering from indecent illness, having hoped, and moral support. In the valuable

culture and tradition of aspects, it is found that to keep the tradition of singing, dancing and helping each other in the society during sickness are existed.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาความเชื่อเรื่องมะมีวต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะระสัง จังหวัดบุรีรัมย์สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, ประธานกรรมการที่ปรึกษา พระอธิการเวียง กิตติวัฒนโณ, ดร.กรรมการ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำเป็นอย่างดี ทั้งให้ความเอาใจใส่ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดถึงคณาจารย์บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เขตสุรินทร์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณและอนุโมทนาบุญเป็นอย่างยิ่งขออนุโมทนาบุญและขอบคุณเจ้าหน้าที่ของศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตสุรินทร์ทุกท่านที่ได้กรุณาในการตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ และแนะนำเพิ่มเติมในงานวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาบุญและขอบคุณเจ้าหน้าที่และบุคลากรห้องสมุดวิทยาเขตสุรินทร์ ที่ได้เอื้อเฟื้อตำรา วิทยานิพนธ์ หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งได้อนุเคราะห์ด้วยดี

ขออนุโมทนาบุญและขอบคุณ ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ให้ข้อมูล เจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ช่วยจัดหาข้อมูลในชุมชน รวมทั้งผู้นำชุมชนบ้านสระสี่เหลี่ยม, บ้านกะน้อยบ, บ้านปลาย, บ้านโคกใหญ่, ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ทุกท่านที่ให้รายละเอียดและตอบแบบสัมภาษณ์ จนงานนี้เสร็จสมบูรณ์

ประการสุดท้าย ขอขอบงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เพื่อเป็นวิทยาทานและเป็นอนุสรณ์แก่บุพการี คือ บิดา และมารดา ผู้ที่ให้กำเนิด และ ขอน้อมจิตอุทิศผลงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้แด่คุณนงลักษณ์ นฤนาทที่เป็นผู้อุปการะสงเคราะห์ให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พระศิริชัย ปภัสสร (นฤนาท)

วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการศึกษา	๑๒
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ ความเชื่อพิธีกรรมมะมั่วต ในชุมชนตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสังจังหวัดบุรีรัมย์	๑๔
๒.๑ นิยามและความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ	๑๔
๒.๑.๑ แนวคิดหรือทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อ	๑๔
๒.๑.๒ ความหมายของความเชื่อ	๑๕
๒.๑.๓ ความเป็นมาของความเชื่อ	๑๗
๒.๑.๔ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อ	๑๘
๒.๑.๕ อิทธิพลทางความเชื่อ	๑๙
๒.๑.๖ ประเภทของความเชื่อ	๒๐
๒.๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากความเชื่อ	๒๒
๒.๒ ความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงในสังคมไทย	๒๓
๒.๒.๑ แนวคิดและทัศนะเกี่ยวกับพิธีกรรมการเข้าทรง	๒๓
๒.๒.๒ ความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมมะมั่วต	๒๓
๒.๒.๓ ประวัติพิธีกรรมการเข้าทรงในสังคมไทย	๒๗
๒.๒.๔ ประเภทของร่างทรง	๒๘
๒.๒.๕ กระบวนการการเข้าทรงเจ้า	๒๙
๒.๒.๖ ขั้นตอนการเข้าทรงเจ้า	๓๑
๒.๒.๗ เครื่องมือที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการทรงเจ้า	๓๒
๒.๓ ความเชื่อการเข้าทรงมะมั่วต ตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์	๓๓

๒.๓.๑	เขตพื้นที่ในการศึกษา	๓๔
๒.๓.๒	ความเชื่อเกี่ยวกับมะมีวัต ของประชาชนตำบลกันทรารมย์	๔๑
๒.๓.๓	รูปแบบและพิธีกรรมมะมีวัตในตำบลกันทรารมย์	๔๑
๒.๓.๔	สาเหตุที่ต้องประกอบพิธีกรรมมะมีวัต	๔๒
๒.๓.๕	การเชิญครุ้มมะมีวัตเพื่อประกอบพิธี	๔๓
๒.๓.๖	องค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรมมะมีวัต	๔๔
บทที่ ๓	แนวความคิดและหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนา	๕๒
๓.๑	แนวคิดและหลักของความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา	๕๒
๓.๑.๑	แนวคิดและหลักของความเชื่อ	๕๒
๓.๑.๒	ความหมายของความเชื่อและแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา	๕๕
๓.๑.๓	ลักษณะของความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา	๕๖
๓.๑.๔	มูลเหตุให้เกิดความเชื่อหรือศรัทธา	๕๘
๓.๑.๕	ความสำคัญของความเชื่อหรือศรัทธา	๕๙
๓.๑.๖	ประเภทของความเชื่อ	๖๐
๓.๑.๗	ความเชื่อตามแนวกาลามสูตร	๖๑
๓.๑.๘	คุณค่าและประโยชน์ของความเชื่อหรือศรัทธา	๖๓
๓.๒	ทัศนะพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเทวดา ฝี่ อมนุษย์	๖๕
๓.๒.๑	ฝี่ อมนุษย์เข้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๖๕
๓.๒.๒	พระพุทธเจ้ากับ เทวดา ฝี่ โอปปาติกะ	๖๕
๓.๒.๒.๑	ในสังยุตตนิกาย	๖๖
๓.๒.๒.๒	ในทีฆนิกาย	๖๖
๓.๒.๒.๓	ในอาฎานาฎียสูตร	๖๗
๒.๒.๒.๔	ในขุททกนิกาย	๖๗
๓.๒.๒.๕	ในมัชฌิมนิกาย	๖๗
๓.๓	ทัศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้า	๖๘
๓.๓.๑	พุทธบัญญัติในการห้ามเป็นร่างทรงของพระภิกษุ	๖๘
๓.๓.๒	หลักความเชื่อเรื่องกรรมในพุทธศาสนา	๗๒
บทที่ ๔	วิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมเข้าทรงมะมีวัตที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนาในสังคมไทย	๗๖
๔.๑	วิเคราะห์คุณค่าในพิธีกรรมมะมีวัตที่มีต่อประชาชน	๗๖
๔.๑.๑	ด้านวัฒนธรรม	๗๖
๔.๑.๒	ด้านเศรษฐกิจ	๗๖
๔.๒	วิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมมะมีวัตที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ	๗๗
๔.๒.๑	การรักษาโรค	๗๘

๔.๓ วิเคราะห์พิธีกรรมมะม่วงที่มีอิทธิพลต่อไทยสังคมไทยชาวกันทรารมย์	๗๙
๔.๔.๑ การทำบุญหรือให้ทาน	๗๙
๔.๔.๒ การรักษาศีล	๗๙
๔.๔.๓ การบำเพ็ญความดีหรือการปฏิบัติ	๘๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๒
๕.๑ สรุปผลการศึกษา	๘๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้	๘๓
บรรณานุกรม	๘๕
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือแนะนำ	๙๐
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	๑๑๐
ภาคผนวก ค ภาพประกอบ	๑๑๓
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๑๒๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อและหน้า ตามลำดับ เช่น เช่น ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันปิฎกขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้า ๑๓๓ เป็นต้น

ส่วนคัมภีร์อรรถกาใช้อรรถกา จะแจ้งที่มา เล่ม หน้า เช่น ที.ม.อ.(บาลี) ๒/๘๕/๔๐๓. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิสาสินี มหาวคคอฏฐกถา เล่ม ๒ ข้อที่ ๘๕ หน้า ๔๐๒ ฉบับอรรถกถามหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๓๒.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	สุตตันตปิฎกทีฆนิกาย สีลกฺขนธวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลกฺขนธววรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ชุ.ชุ. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.ชุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ชุ.ธ. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.ธ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ชุ.อุ. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทานปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.อุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ชุ.อิติ. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.อิติ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ชุ.เปต. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวิตถุ	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตค	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา. จตุกก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จตุกกนิบาตชาตค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.ปุ. (บาลี)
มิลินท (ไทย)

อภิธรรมปิฎกบุคคลปณฺฑิตีปาติ
มิลินทปัญฺหปกรณ

(ภาษาบาลี)
(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน มนุษย์ทุกคนไม่ว่าชาติใดหรือเผ่าพันธุ์ใด ย่อมมีความเชื่อในเรื่องที่ต่าง ๆ กัน เพียงแต่ความเชื่อเหล่านั้นอาจเหมือนหรือแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของบุคคล หรือสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม มนุษย์ในสังคมเดียวกันมักจะมี ความเชื่อหลายอย่างในแนวเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกัน และจะมีการสะสมความเชื่อแล้วสืบทอดความเชื่อต่อกันมา ความเชื่อมีอิทธิพลต่อคนเรามาตั้งแต่โบราณ ในสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากหาทางออกด้วยการพึ่งพาความเชื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น การทรงเจ้าเข้าผี และไสยศาสตร์ โดยเฉพาะการเข้าทรงเป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันจะเพิ่มมากขึ้นไม่เว้นแต่ในสังคมชุมชนชั้นกลางที่มีการศึกษา จนมีคำพูดเกิดขึ้นว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาาร่างทรงส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาในชีวิตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และพยายามหาวิธีในการแก้ไขปัญหาของชีวิต

ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการทรงเจ้าเข้าผีเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง และเป็นเดรัจฉานวิชา^๑ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ แต่ประเด็นสำคัญคือ ทำไมพิธีกรรมเหล่านี้ยังคงเป็นที่นิยมในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทั้งๆ ที่ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ดังที่คณะของทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์^๒ ที่กล่าวไว้ว่า

ไสยศาสตร์กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้นและสถานะทางเศรษฐกิจของผู้คนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ไสยศาสตร์กลายเป็นที่พึ่งของผู้คน และจะเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอย่างอื่นไม่ได้ และได้จัดแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ไสยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ไสยศาสตร์แห่งอภิปรชญา (ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลาง ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์ เช่น เกจิอาจารย์ รูปเคารพ (ใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรง เช่น เสกหนังสือเข้าห้องเสน่ห์ยาแฝด หน้าทอง น้ำมันพราย) ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี เช่น เข้าทรงเทพ, ผีถ้วยแก้ว ผีตะกร้า แสดงฤทธิ์โดยแทงลิ้น แทงแก้ว ลุยไฟ ส่วนลัทธิชูตสวรรค์

^๑ ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๙/๒๐๕-๒๑๒/๖๙-๗๒.

^๒ ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, ไสยศาสตร์ : ปรากฏการณ์แห่งสังคมไทย,ในไสยศาสตร์ครองเมือง, พิทยา วังกุล บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕ - ๑๑๕.

(ลัทธิศรัทธาจารย์) เป็นไสยศาสตร์แห่งการเข้าทรงเจ้าที่อันตรายอย่างยิ่ง เพราะนอกจากงมงายแล้ว ยังขัดต่อความสงบสุข และศีลธรรมของประชาชน

ซึ่ง“ระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมา และมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณ”^๓ และ “เกิดการผสมผสานกันจนเป็นแบบหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ..พระพุทธรูปศาสนาจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนในสังคม และความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ผีสิง เทวดา และการเข้าทรงด้วย”^๔ ดังนั้น “การทรงเจ้าเข้าผี จึงเป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่ แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีเป็นชื่อเฉพาะท้องถิ่น แต่ในช่วง ๑๐ – ๒๐ ปี ที่ผ่านมามีความเชื่อหลากหลายมากขึ้น มีการพัฒนาขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา”^๕

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุและผล สอนมิให้พุทธศาสนิกชนเชื่ออะไรง่ายๆ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวพุทธมีศรัทธา หรือความเชื่อ และปสาทะ ความเลื่อมใสในสิ่งที่ควรเชื่อ สิ่งควรเลื่อมใส เพราะความเชื่อเป็นคุณธรรมเบื้องต้นในการนำไปสู่จุดหมายปลายทาง คนเราจึงจะทำอะไรต่าง ๆ ตามความเชื่อ เช่น ชาวพุทธปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบรรลุถึงมรรค ผล นิพพาน ก็เพราะเชื่อนิพพานมีจริง ชาวคริสต์เชื่อว่าสวรรค์มีจริง จึงเคารพรักพระเจ้าเพื่อจะได้ไปสวรรค์ ถ้าไม่มีความเชื่อ คนก็ไม่ทำอย่างที่เขากำหนด ถึงทำก็เพราะถูกบังคับ ก็ทำอย่างเสียไม่ได้ ความเชื่อจึงเป็นคุณสมบัติอันจำเป็นมาก

ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในความเชื่อ โดยยึดหลัก กาลามสูตร ทรงใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่างๆ ว่าสมควรจะเชื่อเพียงใด ให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญ และพระรัตนตรัย ในขณะที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวถึงการพัฒนาของความเชื่อในพิธีกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ไว้ว่า

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของคนในสังคมแบบชาวบ้านเป็นความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์..... และคนในสังคมไม่สามารถแยกได้ว่า ส่วนใดเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา และส่วนใดที่เป็นความเชื่อในเรื่องผีสิงเทวดา รวมถึงการเข้าทรงความเชื่อของมะมีวตของคนในสังคม จึงนำไปสู่ความเชื่อทางพิธีกรรมและบทบาทของตนเองต่อสังคมของร่างทรงด้วย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คนในสังคมมีความเชื่อเรื่องการเข้าทรง มี ๔ ประการ คือ ๑) ความกลัวทางกายและใจ ๒) ความต้องการทางกายและใจ ๓)

^๓ วิชากรณ แสงมณี, **ผีในวรรณคดี**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๒.

^๔ วิรัช-นิภาวรรณ, **การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์ ๒๕๓๓), หน้า ๓๑ – ๓๒.

^๕ พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร, “ดิรัจฉานวิชา: ศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔.

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ๔) ปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ๕) ความล้มเหลวทางการศึกษา ๖) ความล้มเหลวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ถูกต้องกับคนในสังคม ๗) ศาสนาไม่อาจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมได้ ๘) ช่วยแก้ปัญหาของคนในสังคมได้บางส่วน ๙) พระภิกษุสงฆ์และนักจิตวิทยามีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในสังคม^๖

จากปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ผนวกกับความเชื่อดั้งเดิมของผู้คน ความเชื่อเหล่านี้ ทำให้เกิดร่างทรงมากมาย และมีแนวโน้มว่าจะเกิดมากขึ้นตามลำดับ จากข้อมูลการวิจัยของ พัฒนา กิติอาษา ซึ่งได้กล่าวไว้ในทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทยว่า

จากการวิจัยของศูนย์วิชาการธนาคารกสิกรไทยปี ๒๕๓๗ – ๒๕๓๘ พบว่า คนไทยใช้เงินในการใช้จ่ายเพื่อการทรงเจ้าเข้าผี และการเดินทางไปตามตำหนักทรงต่างๆ เป็นเงินจำนวนถึงสองหมื่นล้านบาท ทั้งนี้คนไทยเองยังมีความเชื่อเรื่องผีอย่างไม่เสื่อมคลาย โดยเฉพาะสังคมชนบท และสิ่งที่มาพร้อมกับความเชื่อ ก็คือ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การบนบาน การแก้บน การทรงเจ้า การเชื่อเรื่องผี จึงเป็นสื่อที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เข้าด้วยกัน มนุษย์กับสิ่งที่มองไม่เห็น มนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้มนุษย์เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักของพระพุทธศาสนา สาเหตุนี้เองที่ทำให้การเข้าทรง ดำรงอยู่ในสังคมได้ ทั้งที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมและประชาชนยังยอมรับ เพราะว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเป็นพิธีกรรมที่เป็นระบบ น่าเชื่อถือ สามารถแก้ไขปัญหาทางใจได้^๗

ความเชื่อในการรักษาโดยการนำเอาดนตรีกับความเชื่อมาผนวกเข้าด้วยกันถือเป็นกุสโลบายวิธีแห่งวิธีการที่สอดแทรกและหาหนทางการนำเบ็ดเตล็ดการวินิจฉัยสิ่งที่เหลือเชื่อหรือเกินความคาดหมาย ที่อาจจะไม่ล่วงรู้มาก่อนในการรักษาโรคหรือพยากรณ์ การใช้ศาสตร์ทางดนตรีมาผนวกเข้ากับความเชื่อ นอกจากการรักษาทางยาที่มีมาแล้ว สิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมยุคสมัยโบราณที่ห่างไกลความเจริญความก้าวหน้ายังไม่ถึง ถือเป็นสิ่งที่ขาดมิได้เป็นอย่างยิ่ง

ในวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อเรื่องมะม่วงดำ คำว่า ปัญโกล แปลว่า การเข้าทรง คำว่า ม่มิวต แปลว่า แม่มด ดังนั้น คำว่า

^๖สมบูรณ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๒๑.

^๗พัฒนา กิติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย,” อ่างใน พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร, “ดิรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๖๔.

ปัญญาโลมมัต (ปัน - โฉล - มะ - มัต) หมายถึงการเข้าทรงแม่มด อันมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการรักษาโรค หรือการแสดงการขอบคุณ บนบานสานกล่าวจากการกระทำอันใด ล่วงเกินโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ในสังคมชาวเขมรอีสานใต้

ความเชื่อเรื่องมะมัต พบอยู่ทั่วไปในสังคมชาวไทยเชื้อสายเขมร ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานข้อมูลที่แน่ชัดเจน เข้าใจแต่เพียงว่า น่าจะเริ่มมาจากความเชื่อตั้งแต่ในยุคสมัยอาณาจักรเขมรรุ่งเรือง ซึ่งการปัญญาโลมมัตนี้ แม้กาลเวลาจะผ่านล่วงเลยมาเป็นหลายร้อยพันปี แต่การพิธีกรรมดังกล่าวนี้ในสังคมชาวไทยเชื้อสายเขมร ก็มีได้เลื่อนหายไปจากวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในสังคมแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีทางการแพทย์ก้าวหน้ามากเพียงใด ความเชื่อซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ของชาวไทยเชื้อสายเขมร ก็ยังมีปรากฏอยู่ในรูปแบบของการรักษาโรค ซึ่งรูปแบบนี้ ก็ได้ถูกลบล้างออกไปจากบทบาทของวิทยาการทางการแพทย์ในยุคปัจจุบัน แต่ยังคงประเพณีและปฏิบัติควบคู่กับการรักษาในรูปแบบการแพทย์สมัยปัจจุบัน หรือการแพทย์แผนโบราณ ซึ่งสุดท้ายความเชื่อดังกล่าวนี้ อาจเรียกได้ว่า เป็นการรักษาในรูปแบบแพทย์ทางเลือก ที่เกิดจากความเชื่อ ที่ไม่สามารถจะอธิบายถึงความลึกซึ้ง ความเข้าใจถ่องแท้ ในคติความเชื่อในเรื่องดังกล่าวได้

เรื่องเล่าเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยความเชื่อ และดนตรีบำบัดนั้น เป็นสิ่งที่เหลือเชื่อ ที่คนต่างถิ่น นอกเหนือจากคนในสังคมชาวไทยเชื้อสายเขมร เห็นว่าเป็นเรื่องที่เกินที่จะเป็นไปได้ และเป็นเรื่องที่ยังงาย ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายได้ยากมาก ๆ เพราะเป็นในเรื่องสิ่งที่ยิ่งเกินจากกฎธรรมชาติ

พิธีกรรมมะมัต นิยมเล่นหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ อยู่ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ - กลางเดือนเมษายน การเล่นนอกเหนือจากฤดูกาล ดังที่กล่าว อาจเป็นเพราะความฉุกฉุนแห่งความจากการบนบานสานกล่าว หรือความต้องการในการคาดการณ์หรือพยากรณ์จากแม่ครูหรือผู้พยากรณ์ อาวุโสในชุมชนนั้น จากความเชื่อในเรื่องของการเข้าทรง ร่างทรงและมะมัต ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงรายละเอียดแนวคิดเกี่ยวกับการเข้าทรงในพระพุทธศาสนาเถรวาทและความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงแม่มด คุณค่าและจริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องดังกล่าวว่ามีความเป็นมาอย่างไร และมีรายละเอียดอย่างไร

แม้ว่า การทรงเจ้าเข้าผีจะบทย่างไรต่อมนุษย์ก็ตาม แต่ปัญหาที่ตามก็คือว่า การทรงเจ้าเข้าผี สามารถเป็นที่พึ่งพาของมนุษย์ได้จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงการหลอกลวงรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย ที่สำคัญมากไปกว่านั้น มีการโยงพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น การปฏิบัติเป็นร่างทรงของพระพุทเจ้า ร่างทรงพระศรีอริยเมตไตรย ร่างทรงพระโพธิสัตว์กวนอิม ร่างทรงสมเด็จพระโต ร่างทรงหลวงปู่ทวด ร่างทรงหลวงพ่อบุญเงิน ฯลฯ สมเด็จพระพุฒจารย์ (โต พรหมรังสี) จึงเกิดคำถามขึ้นว่าพระพุทธศาสนาในเรื่องนี้อย่างไร และพระสงฆ์ในฐานะตัวแทนพระพุทธศาสนาควรจัดการหรือวางตัวปฏิบัติโดยมีท่าทีต่อเรื่องนี้อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมมะมั่วต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักความเชื่อหรือศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์คุณค่าวิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วตที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนา ในสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

เพื่อศึกษาความเชื่อมะมั่วต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต การวิจัย ไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การศึกษาวิจัย โดยเลือกกลุ่มร่างทรง หมู่ที่ ๔, ๕, ๗, ๙ ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรง ที่ยังยึดปฏิบัติเป็นพื้นที่ผู้ประกอบ พิธีกรรมและมีผู้มาร่วมการประกอบพิธีการเข้าทรง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้เจาะจงกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ๒๐ ราย มีดังนี้

อาจารย์ผู้ประกอบพิธี	๔	คน
อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง	๔	คน
ลูกศิษย์ของอาจารย์ผู้เป็นร่างทรง	๒	คน
กลุ่มผู้ใช้บริการ	๑๐	คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเอกสาร (Documentary) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการ บทความตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารที่นำมาศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๓.๓.๑ เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา

๑.๓.๓.๒ เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสารทางวิชาการ วารสาร วิทยานิพนธ์ตลอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙ เป็นต้นมา

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบความเชื่อพิธีกรรมมะมัวต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร คนใน ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบหลักความเชื่อหรือศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ต้องการทราบคุณค่าวิเคราะห้คุณค่าพิธีกรรมเข้าทรงมะมัวตที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนา ในสังคมไทยเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง การยอมรับนับถือในหลักการอย่างใด หรือคำสอนหรือ ในบุคคล หรือการยึดถือในสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ หรือเหนือธรรมชาติของบุคคล กลุ่มชน หรือสังคม เช่น คนไทยพุทธมีความเชื่อในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พิธีกรรม (Ritual) หมายถึง การกระทำที่เป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อเป็นสื่อหนทางที่ นำมาซึ่งผลสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้

ความเชื่อในพิธีกรรม (Belief in ritual) หมายถึง ความศรัทธาเลื่อมใสของประชาชน ชุมชน ที่มีต่อพิธีกรรมการเข้าทรง จนมีการสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นการสื่อสารจากบรรพบุรุษ ของตนหรือเหล่าวิญญาณต่างๆ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ร่างทรง (Spirit Medlumship / Meduum / Channel) หมายถึง คนที่เป็นสื่อ หรือตัวกลางเพื่อให้วิญญาณ เข้าสิงเพื่อติดต่อกับผู้มาขอรับบริการ โดยมีวัตถุประสงค์ เช่น การรักษา โรค การทำนายชะตาชีวิต ส่งข่าวถึงญาติพี่น้อง

การเข้าทรง (Spirit Possession / Channeling) หมายถึง ผู้ที่สามารถติดต่อกับดวง วิญญาณในขณะที่ประกอบพิธีกรรมทำให้บุคลิกของร่างทรงเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น เสียง อากัปกริยา ในการช่วยเหลือชุมชน ในการรักษาโรค ทำนายดวงชะตา เป็นต้น

มะมัวต (Mamuat) หมายถึง หมายถึงร่าง ทรงที่เป็นบุคคลที่สามารถอัญเชิญผีหรือ เทวดามาเข้าร่างเพื่อรักษาผู้ป่วยให้หายจากการเจ็บป่วย ในที่นี้จะหมายถึง มะมัวตที่อยู่ในตำบล กันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร หมายถึง คนไทยชาวพุทธที่มีเชื้อสายเขมรซึ่งอยู่ในเขต ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความเชื่อเรื่องมะม่วงของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑.๖.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎก

ด้วยคติความเชื่อในเรื่อง ผี วิญญาณ จัดว่าเป็นความเชื่อระดับหนึ่ง แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้น และมีพระธรรมคำสอน มีหลักธรรมและวินัยที่ตายตัว เพื่อให้พระสาวกได้ประพฤติปฏิบัติดำเนินรอยตาม เพื่อความผาสุกของพุทธบริษัท แต่ก็ยังปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผี วิญญาณ ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอยู่ไม่น้อย เช่น ในเรื่องภูติ ผี ปีศาจ ที่มีพลังอำนาจ จนสามารถเข้าสิงมนุษย์ได้ (ผีเข้า) หรือสามารถติดต่อกับมนุษย์ได้ ก็มีกล่าวไว้ใน วินัยปิฎก จุลวรรค ว่า

เมื่อตปาติโมกข์แก่ภิกษุแล้ว บริษัทเล็กประชุมเพราะอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง ในอันตราย ๑๐ อย่าง คือ ๑) พระราชาเสด็จมา ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าสิงภิกษุ ๗) สัตว์ร้ายเข้ามา ๘) งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙) ภิกษุจะถึงแก่ชีวิต ๑๐) มีอันตรายแก่พรหมจรรย์^{๘๘}

และพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกรณีของพระภิกษุถูกผีเข้าไว้ในว่า “ในสมัยนั้นภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะถูกอมมนุษย์เข้าสิง”^{๘๙} อาจารย์และอุปัชฌาย์ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ก็ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกินเนื้อดิบๆ ต้มเลือดสดๆ โรคมมนุษย์เข้าสิงภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเรา อนุญาตเนื้อดิบ เลือดดิบในเมื่อมีโรค อมนุษย์เข้าสิง...”^{๙๐}

ในบริบทที่ได้ยกมาแสดงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่อง ผี วิญญาณ จัดเป็นพลังอำนาจภายนอก และมีอิทธิพลต่อมนุษย์ และเรื่องร่างทรง หมอทรง ก็เป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะมีการเกี่ยวข้องกัน โดยอาศัยการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วย

๑.๖.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ว. จินประดิษฐ์ ได้เขียนหนังสือ เรื่อง อำนาจลึกลับของร่างทรง สรุปได้ว่า การเป็นร่างทรงมิใช่สิ่งที่เรียกว่า งมงายหรือล้าสมัยอย่างที่ใครเข้าใจกัน กลับเป็นสิ่งที่เรียกว่า เป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับยุคนี้ ที่เรียกกันอย่างเต็มปากเต็มคำว่าเป็นยุคขององค์เทพ หรือยุคเทพระบาต ตามหมายกำหนดการที่ได้ให้คำมั่นสัญญากันเอาไว้กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จะขอบำรุงพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๑ จนกระทั่งพุทธศักราช เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงพุทธศักราช ๒๕๕๐ ปี จึงหมดหน้าที่ขององค์เทพทั้งหลาย อันคำว่าร่างทรง ก็คือมนุษย์เราธรรมดา

^{๘๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๘๘/๒๕๔ - ๒๕๕.

^{๘๙} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

^{๙๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

นี้เอง ที่องค์เทพหรือองค์เจ้าหรือแม่แต่องค์ผี มีความต้องการจะเอาร่างสังขารมนุษย์เป็นทางผ่าน เพื่อจะสื่อสารและสัมผัสกับมนุษย์ได้ ก็เนื่องจากสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นอากาศ ไม่มีตัวตน มีแต่จิตวิญญาณเท่านั้น จึงมีความสามารถที่จะติดต่อกับมนุษย์โดยทั่วไปได้ จำเป็นที่จะต้องจับหาร่างเข้ามาอาศัยในการดำเนินงาน ชั่วมือชั่วคราว มิใช่ว่าจะจับอยู่ทั้งวันทั้งคืน เพราะร่างมนุษย์จะรับไม่ไหว^{๑๑}

อี.บี.ไลเลอร์ (Edward Burnett Tylor) อ่างในจางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ จากหนังสือ สังคมวิทยา สรุปได้ว่า ร่างทรงและการทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ดังนั้น จึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่นๆ ความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจ ของมนุษย์ในขณะที่ตกอยู่ใต้อาการแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์ทั้งหลาย หน้าที่ทางสังคมของศาสนา คือ ช่วยตรึงรัดสังคมให้เป็นปึกแผ่นช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นสื่อในการควบคุมสังคมและเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม และหน้าที่ทางลบ (Negative) ของศาสนา คือ ขอบเขตความสามารถของบุคคล ให้คนเกลียดชังผู้ทำลายกันและกันได้^{๑๒}

ทฤษฎีหน้าที่ สเปนเซอร์ อ่างในจางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ จากหนังสือ สังคมวิทยา สรุปได้ว่า สังคมมีลักษณะเหมือนอินทรีย์ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่ทำหน้าที่เพื่อให้อินทรีย์นั้นดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ละส่วนแยกกันได้ และมีหน้าที่เฉพาะของมัน การดำรงอยู่ของสังคมจึงขึ้นอยู่กับการทำงานของส่วนต่างๆ ที่จะต้องประสานสอดคล้องกัน แนวทางการศึกษาทฤษฎีนี้ คือ พิจารณาส่วนต่างๆ ของสังคมแต่ละส่วน เช่น ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ แล้วศึกษาถึงหน้าที่ต่างๆ พิจารณาว่าส่วนต่างๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นสังคมทั้งหมดอย่างไร กล่าวโดยสรุป สังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ประสานสอดคล้องกันมีกลไกควบคุมเพื่อให้ระบบต่างๆ ที่อาจมีหน้าที่ทางลบให้สังคมดำรงอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมจะเป็นไปที่ละเล็กละน้อย และความเป็นเอกภาพจะเกิดจากสมาชิกในสังคมมีค่านิยมร่วมกันจะทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างมั่นคง^{๑๓}

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ร่างทรง บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, สรุปได้ว่า การเข้าทรงและร่างทรง ซึ่งเป็นระบบหนึ่งในสังคม ย่อมมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม และบทบาทนั้นจะต้องสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ ในสังคมด้วย เพราะสังคมทั่วไปประกอบด้วยระบบต่างๆ มากมาย เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบ

^{๑๑} ว. จินประดิษฐ์, **อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์.** (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่รุ่งการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๗๒ - ๓๗๔.

^{๑๒} จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา,** พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

การเมือง ซึ่งแต่ละระบบจะมีบทบาทหน้าที่ของสังคม รวมทั้งบทบาทและโครงสร้างที่สัมพันธ์กันด้วย^{๑๔}

๑.๖.๓ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนธิ สมัครการ ได้เขียนหนังสือเรื่อง ความเชื่อและศสนาของสังคมไทยว่า ร่างทรงและการเข้าทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณ) ดังนั้น จึงมีบทบาท และอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่นๆ ความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาด้วย^{๑๕} โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ในขณะที่ยังคงอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์ทั้งหลาย หน้าที่ทางสังคมของศาสนา คือ ช่วยรังรัดสังคมให้เป็นปึกแผ่น ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นสื่อในการควบคุมทางสังคมและความสามารถของบุคคล ทำให้คนเกลียดชังกันและต่อสู้กันทำลายซึ่งกันและกัน^{๑๖}

วิรัช นิภาวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง สรุปได้ว่า ยังต้องอาศัยร่างและการเข้าทรงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ส่วนสังคมที่มีการศึกษาสูง เลือกลงทางสงบทางใจทดแทนได้ เช่น นั่งสมาธิ พิธีกรรมเข้าทรงได้มีรูปแบบการให้ บริการที่สนองความต้องการของประชาชนเสมอ บทบาทของร่างทรงทั้งต่อปัจเจกและต่อสังคม มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เข้าได้กับระบบศาสนา^{๑๗}

รตพร ปัทมเจริญ ได้ศึกษา ได้ศึกษาแบบแผนที่บุคคลได้ก้าวเข้าสู่การเป็นร่างทรงที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ สำนัก / ๓๘ ราย การศึกษาตามวัตถุประสงค์ นำเสนอผ่านกรอบแนวคิดสังคมวิทยา (ทฤษฎีอัตตา วิเคราะห์ตามแนว Goffman) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ ผลการศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรงแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ๑) เจื่อนไขนำไปสู่การเป็นร่างทรงมาจากจุดหักเหในชีวิต เช่น ป่วย ๒) การเข้าเป็นร่างทรง ต้องผ่านพิธีกรรมเพื่อฟื้นความเป็นร่างทรง

^{๑๔} นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, “ร่างทรง บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาที่อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา”, “วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๑๕} สนธิ สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^{๑๖} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๔.

^{๑๗} วิรัช - นิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๑๑ - ๑๓๑.

เรียนรู้การปฏิบัติตน ๓)การดำรงความเป็นร่างทรง ให้บริการ ปรับตัว ทำบุญ บริจาค เปลี่ยนบุคลิกให้ น่าดู เลื่อมใส^{๑๘}

สุรียา สมทคุปดี และคณะ เขียนบทความศึกษาร่างทรง ๗ ท่าน ในเขตเมออง นครราชสีมา ปี พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๓๙ พบว่า ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีในสังคมเมืองไม่มีสถานภาพที่ถูกตั้ง ตามกฎหมาย ไม่ใช่ศาสนาและใช้ไสยศาสตร์ มีผู้หญิงเป็นผู้นำพิธี ไม่มีการมีจัดตั้งองค์กรศูนย์กลาง อย่างเป็นระบบพระพุทธรูปศาสนา กับลัทธิพิธีทรงเจ้าจะยืนอยู่ในชั่วตรงข้าม เน้นผีวิญญาณ การสวด อ้อนวอนและเช่นสรวง ใช้ไสยศาสตร์เข้าช่วยเหลือมนุษย์ ร่วมกับกระแสพุทธพาณิชย์ ร่างทรงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ความรู้น้อย และบูรณาการเข้ากับพระพุทธรูปศาสนา ร่างทรงเข้าทรงเพื่อช่วยเหลือ มนุษย์จริงๆ ลัทธินี้เข้ากับได้ลัทธิบริโภคนิยมในสังคมไทย^{๑๙}

เครือจิต ศรีบุญนาถ ได้ทำการวิจัย เรื่อง เรือมมมัต : พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่ม ชาวไทยเขมรสุรินทร์ สรุปว่า พิธีกรรมเรือมมัต เป็นพิธีทรงเจ้าของกลุ่มผีของชาวไทยเขมร ในเขต สุรินทร์ บุรีรัมย์ และบางส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นพิธีกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการบำบัดรักษาและ เสี่ยงทายหาสมมติฐานหรือสาเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยของบุคคลที่ป่วยไข้ ซึ่งการแพทย์สมัยใหม่ไม่ สามารถรักษาได้ เรือมมัตหรือเรียกอีกอย่างว่า โจลมมัต คำว่า เรือม แปลว่า รำ มมัต คือ จิต วิญญาณ อย่างหนึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์ โจล แปลว่า เขา เรือมมมัต หรือโจลมมัตจึงหมายถึงพิธีทรงเจ้า เข้าผีของชาวไทยเขมร^{๒๐}

อัจฉรา ภาณุรัตน์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง พิธีโจลมมัต : การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณ ของชาวไทยเขมร สรุปได้ว่า จวมกรุมมัต หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จวมโบล” ที่เป็น “จวมกรู” กำเนิดของคนเขมรที่บูชาไว้บนหัวนอน หรือหิ้งบูชาในส่วนของงานบวชหรือครุมีบทบาทในชุมชนเขมร ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนไข้สูง เช่น บุคคลใดเรียนวิชาสมุนไพรรวม จะมีคาถากำกับเวทมนต์ เรียกว่าครูกำกับ ครูที่คนเขมรนับถือมีหลายครู เช่น ครูกำเนิด ครูวิทยากร ทางไสยศาสตร์เวทย์ มนต์ ครูสอนหนังสือตามโรงเรียน ครูคือพ่อแม่ ครูคือเทพเจ้า ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเขมรเข้าใจ ในธรรมชาติบนโลกนี้ แต่ก็ยังมีสิ่งที่ไม่เห็นด้วยตาที่นามธรรม เช่น เทพเจ้า ภูตผีปีศาจ ภูพภูมิ สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ทั่วทุกมุมโลก ดังนั้น คนเขมรจึงให้ความเคารพต่อสิ่งแวดล้อม จวมครุต่างๆ เหล่านี้โดยเฉพาะการ “โจลมมัต” มีความสัมพันธ์กับแบบพิธีกรรมแบบพราหมณ์ซึ่งแสดงถึง อิทธิพลศาสนาพราหมณ์ที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ แต่ทุกวันนี้หาได้ยาก ชาวสุรินทร์จะมีความ เชื่อในเรื่องการเข้าทรงมีทั้งเทวดาและผีบรรพบุรุษโดยแต่ละปีจะมีพิธีกรรมการเข้าทรง ซึ่งโดยพื้นเพ

^{๑๘} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง, กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

^{๑๙} สุรียา สมทคุปดี และคณะ, *การทรงเจ้าเข้าผี, วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย*, (นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๐ – ๒๔๗.

^{๒๐} เครือจิต ศรีบุญนาถ, *เรือมมมัต : พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่มชาวไทยเขมรสุรินทร์*, (คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

เดิมชาวสุรินทรอาจจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นพิเศษเพราะถ้าทำไม่ดีจะมีเหล่าบรรพบุรุษหรือกुरुลงโทษ ถ้าอยากรู้ว่าทำผิดอะไรและจะต้องแก้ไขแบบไหนต้องมีการจัดพิธีกรรมการเข้าทรงเพื่อถามปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั่นเอง^{๒๑}

นายแพทย์สังข์ สุวรรณเลิศ ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผีปอบ ได้สรุปว่า ร่างทรงและการทรงเจ้าเป็นความดั้งเดิมของมนุษย์ เปรียบเหมือนกุญแจไขไปสู่ความลับให้ติดต่อกับเจ้าพ่อเจ้าแม่ ที่ไม่สามารถทราบได้โดยทางวิทยาศาสตร์ คนทรงทำพิธีก่อนเข้าทรงโดยอัญเชิญให้เจ้ามาเข้าตน เมื่อเจ้าเข้ามาแล้วร่างทรงจะตกอยู่ในภาวะภวังค์หลังจากนั้นก็ช่วยให้บริการผู้ที่ไปหา เช่น การพยากรณ์ รักษาโรค ฯลฯ การทรงเจ้าเป็นเรื่องสมัครใจ และออกไปได้เอง ในประเทศไทยมีคนทรงเจ้าอยู่กระจัดกระจายตามชนบทต่างๆ แม้แต่ในกรุงเทพมหานครได้มีประชาชนไปขอรับการรักษาและปรึกษาอยู่มากมาย ทางจิตเวชศาสตร์ชุมชนได้ให้ความสนใจในแง่สุขภาพจิต (ผู้ป่วยเป็นคนทรงมาก) การเป็นร่างทรงเริ่มจากความเจ็บป่วย ไปหายกับคนทรงจึงเชื่อและยอมเป็นร่างทรง ผู้ป่วยโรคจิตจำนวนไม่น้อยแสดงตัวให้แพทย์เห็นว่า เป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่ แต่เป็นโรคจิต คือจิตใจแตกแยกมีประสาทหลอนและหลงผิด (เรียกว่าโรคจิตอุปทาน – โรคจิตผีเข้า)^{๒๒}

ฉลาดชาย รมิตานนท์ ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผีเจ้านาย ได้สรุปว่า ระบบความเชื่อทางศาสนาในสังคมไทยยังมีการผสมผสานกับการนับถือผี พราหมณ์ พุทธ และวิทยาศาสตร์ สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยโดยมาขัดแย้งกัน ต่างทำหน้าที่ที่ตอบสนองกันอย่างแน่นอนกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การบริหาร ในสังคมไทย โลกทัศน์ผู้คนได้สะท้อนการจัดระบบเหล่านี้และมีส่วนกำหนด พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในสังคมอีกทอดหนึ่ง การจัดองค์กรผี/ร่างทรงมีอยู่จริง ความสำเร็จของร่างทรงมีไม่เท่ากันขึ้นเหตุปัจจัยหลายอย่าง และภูมิหลังลูกค้า (ผู้มารับบริการ) มีทุกระดับการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง ร่างทรงชาวบ้านมีชาวบ้านไปหามาก ส่วนร่างทรงการศึกษา คนมีการศึกษาไปหามาก^{๒๓}

พระเตียร อตุตสนโน (โอชาวัฒน์) กล่าวถึง “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง:กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, สาเหตุที่ทำให้ร่างทรงและการเข้าทรง ดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้ ทั้งที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมและประชาชนยอมรับยังหวังที่พึ่งอยู่ พิธีกรรมน่าเชื่อถือเป็นระบบ และแก้ปัญหาทางใจได้ แม้ว่าโดยทั่วไปร่างทรงจะยังคงยอมรับความสำคัญของหลักพุทธธรรมพระรัตนตรัย แต่บางทีพิธีกรรมกลับกระทำตรงกันข้ามกับหลักพุทธธรรมของเถรวาท และนี่คือปัญหาที่ประชาชนในสังคมให้

^{๒๑} อัจฉรา ภาณุรัตน์, พิธีโงลมะมีวต : การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณของชาวไทยเขมร, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ความเชื่อไทย-เขมร (ปีที่ ๒ กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๘.

^{๒๒} นายแพทย์สังข์ สุวรรณเลิศ, ผีปอบ-ผีเข้า ในทรงคนะทางจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๙๔.

^{๒๓} ฉลาดชาย รมิตานนท์, ผีเจ้านาย, (กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๒.

การยอมรับและเชื่อถือพิธีกรรมร่างทรงมาก แม้ว่าจะถูกโจมตีและติเตียนจากนักวิชาการทางพุทธศาสนาที่ตามนับว่าเป็นสัญญาณบอกเหตุถึงสิ่งที่เกิดขึ้นสังคม^{๒๔}

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า พิธีกรรมการเข้าทรงนั้นได้มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และความสัมพันธ์การเข้าทรงกับพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันในด้านพิธีกรรม ความเชื่อ จนกระทั่งเกิดอิทธิพลในรูปแบบการแก้กูกูล การทำนุบำรุง และถือว่าเป็นมิติหนึ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๑.๗ วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบ่งเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร และภาคสนาม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑.ขั้นรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ เอกสาร งานวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย

(๑) ข้อมูลปฐมภูมิจากคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฉบับภาษาไทยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ตามแนวทางของวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

๒.ขั้นรวบรวมจากข้อมูลการสัมภาษณ์

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาคุณภาพ โดยใช้การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงความเชื่อมะม่วงดำด้าน คุณธรรม จริยธรรม ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในเขตพื้นที่ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะรัง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่เป็นร่างทรง และ บริวารของร่างทรง ผู้ให้บริการ และผู้ร่วมพิธี โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๒๐ คน ประกอบไปด้วย

อาจารย์ผู้ประกอบพิธี	๔	คน
อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง	๔	คน
ลูกศิษย์ผู้เป็นร่างทรง	๒	คน
กลุ่มผู้ให้บริการ	๑๐	คน

^{๒๔} พระเกียรติวิทย์ อดตสนโน (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง:กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

๓. ชั้นสังเคราะห์แยกแยะข้อมูลมาวิเคราะห์

(๑) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์กับตัวแทนผู้ร่วมพิธี ในพิธีกรรม

(๒) ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์และสังเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลรูปแบบ วิธีการของร่างทรง (มะมั่วต) ที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อชาวพุทธเชื้อสายเขมรในชุมชน

๔. ชั้นสรุปผลการศึกษา

(๑) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญ คือ ความเชื่อของพิธีกรรมของร่างทรง (มะมั่วต) ด้านปัจเจกบุคคล ด้านชุมชน ด้านการรักษาโรค ด้านพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

(๒) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านพระพุทธรูปศาสนากับร่างทรง (มะมั่วต) ในเรื่องของการทำบุญ การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม

(๓) สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการศึกษาดังกล่าว เน้นการศึกษาในเชิงสำรวจ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย เครื่องมือที่นำมาใช้ได้แก่

(๑) แบบบันทึกการสังเกต เป็นการสังเกตที่ทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ ตัวแทนต่างๆ เพื่อให้มองเห็นความสัมพันธ์ในเรื่องของความเชื่อในเรื่อง ของการเข้าทรง (มะมั่วต)

(๒) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interviews) ร่างทรง บริวาร ผู้ใช้บริการ ผู้ร่วมพิธี ในชุมชน ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบความเชื่อพิธีกรรมมะมั่วต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักความเชื่อหรือศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา

๑.๘.๓ ทำให้ทราบคุณค่าพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วตที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนาในสังคมไทย

บทที่ ๒

ความเชื่อพิธีกรรมมะพร้าว ในชุมชนตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสังจังหวัดบุรีรัมย์

ในการศึกษาความเชื่อพิธีกรรมมะพร้าว ของประชาชน ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ศึกษา ได้ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับหลักของความเชื่อ ความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรง การเข้าทรง ความเป็นมาของการเข้าทรง และการเข้าทรงตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเชื่อพิธีกรรม มะพร้าว ของประชาชน ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ดังมีรายละเอียด ๓ ตอน ต่อไปนี้

๑. นิยามและความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ
๒. ความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงในสังคมไทย
๓. ความเชื่อการเข้าทรงมะพร้าว ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๑ นิยามและความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ

๒.๑.๑ นิยามหรือทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ เมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นยากเย็นว้า หรือเกินกำลังแก้ไข มนุษย์จึงพยายามหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลดี และเกิดความสุขกับตนเอง โดยการวิงวอนขอความช่วยเหลือต่ออำนาจลึกลับหรือสิ่งเร้นลับ โดยมีความคิดว่าถ้ามีการทำให้สิ่งเร้นลับ หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์พอใจแล้ว สิ่งที่เป็นปัญหาก็จะคลี่คลายได้ และเมื่อมนุษย์พ้นภัยหรือปัญหานั้นแก้ไขได้ มนุษย์ก็จะมี การแสดงความยินดี หรือตอบแทนคุณ มีการบวงสรวงหรือเซ่นไหว้ ปฏิบัติกันมาจนเป็นพิธีกรรม ซึ่งได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ดังต่อไปนี้

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ พอสรุปได้ว่า มนุษย์จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อโดยมีอาจขาดความเชื่อได้ ชีวิตมนุษย์มีทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ เข้าใจได้ และพิสูจน์ได้ ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจทำให้เกิดความสบายใจ และความเชื่อทำให้มนุษย์บรรลุถึงความสำเร็จได้^๑

^๑จรัส พยัคฆราชศักดิ์, เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น, (มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๓๔.

วิทฺย พินคันเงิน ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ความเชื่อต่างๆ นั้นมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับที่จะช่วยดูแล^๒

จิราภรณ์ ภัทรานุกัทร ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า เมื่อคนเรามีความเชื่ออย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองความเชื่อมั่น ถ้าเปลี่ยนความเชื่อพฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้ามข้อปฏิบัติในการดำเนินของคนในสังคม^๓

สุรพงษ์ ลือทองจักร ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มี... ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ...”^๔

ดังนั้นจึงสรุปความได้ว่า ความเชื่อนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น จากเทวดาหรือภูตผีปีศาจ ซึ่งเมื่อเกิดมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

๒.๑.๒ ความหมายของความเชื่อ

ความเชื่อเป็นพื้นฐานของศาสนา เป็นที่มาของพิธีกรรม และเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับได้ด้วยระยอย่างใดอย่างหนึ่งของร่างกาย แต่สามารถรับรู้และสัมผัสได้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้น สำหรับในด้านความหมาย มีผู้ให้ความหมายของความเชื่อไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ความเชื่อ หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ^๕

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อไว้ ๒ นัยด้วยกันคือ ๑) การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งได้ว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้ โดยสารัตถะสำคัญแล้วเป็นการรับเชิงพุทธิปัญญา แม้ว่าจะมีอารมณ์สะเทือนใจเข้ามาประกอบร่วมด้วย ความเชื่อจะก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นพื้นฐานสำหรับการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้นความเชื่อ อาจจะมีพื้นฐานจากหลักฐานข้อเท็จจริงที่ เชื่อได้หรือมีพื้นฐานจากความเดียดฉันท์จากการนี้รู้เอาจเอง หรือจากลักษณะที่ทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวก็ได้เพราะฉะนั้น ความ

^๒วิทฺย พินคันเงิน, *ความเป็นมาของมนุษย์ชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๓๔๗ - ๔๐๓.

^๓จิราภรณ์ ภัทรานุกัทร, *สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๗.

^๔สุรพงษ์ ลือทองจักร, *หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา*, (อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๗.

^๕ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕*, (กรุงเทพมหานคร: ศรุสภา ๒๕๒๕), หน้า ๒๗๘.

เชื่อจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเนื้อหาความเชื่อแปลกกิตติการก็ได้ คนเราอาจจะกระทำการอย่างแข็งขันจริงจัง หรืออย่างบ้าคลั่งด้วยความเชื่อที่ผิดได้เท่าๆ กับที่ทำด้วยความเชื่อที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ย่อมต้องอาศัยความเชื่ออยู่ด้วยเสมอ แต่สติปัญญาเองนั้นอาจใช้มาทดสอบความเชื่อและตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องพื้นฐานความเชื่อได้ ๒) การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งว่าเป็นจริงโดยที่ยังมิได้พิสูจน์ได้โดยวิธีการของวิทยาศาสตร์^๖

ชโล บัญช่วย กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับที่แสดงถึงความจงรักภักดี ความศรัทธา และการยอมรับ ในอำนาจเร้นลับอื่นๆ^๗

ธวัช ปุณโณทก ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเคารพยำเกรง^๘

ทัศนีย์ ทานตวนิชกล่าวว่า ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มี หลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้^๙

นันทนา ขุนภักดี ได้ศึกษาความเชื่อของคนไทยในอดีตและกล่าวสรุปไว้ว่า ความเชื่อหมายถึงสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจ เห็นคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งหนึ่งสิ่งใดและนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตามและปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อเช่นนั้นๆ จะมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้ หรือไม่ก็ตามและชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ เพราะความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว เมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ^{๑๐}

บุญลือ วันทายนต์ ความเชื่อ คือการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่ เป็นรูปของความเชื่อเช่นนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่าวันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของ

^๖ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน), (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง กรัฟ จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๔๒.

^๗ ชโล บัญช่วย, “ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๐, หน้า ๓๕๐.

^๘ ธวัช ปุณโณทก, *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕๐.

^๙ ทัศนีย์ ทานตวนิช, *คติชาวบ้าน*, (ชลบุรี: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

^{๑๐} นันทนา ขุนภักดี, *การวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐), หน้า ๕.

หลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อได้แก่ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลางของหลัง ผี
 สาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์เหล่านี้เป็นต้น^{๑๑}

มานิต มานิตเจริญญ กล่าวถึงความเชื่อหมายถึงเห็นจริงด้วย วางใจ ไว้วางใจ มั่นใจ และนับ
 ถือหนึ่ง^{๑๒}

สถาพร ศรีสังข์ จึงให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับ
 ข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับนี้อาจเกิดจากสติปัญญา เหตุผลหรือศรัทธา
 โดยไม่ต้องมีเหตุผลใดๆ รองรับก็ได้^{๑๓}

ดังนั้น จากคำจำกัดความต่าง ๆ ข้างต้น จึงพอสรุปความหมายของความเชื่อได้ว่า
 “ความเชื่อ” หมายถึง การยอมรับต่างๆ ว่าเป็นจริง มีอยู่จริง และเป็นการเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่
 บนพื้นฐานของความคิด โดยมีเหตุผลที่พิสูจน์ได้ และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อ
 การดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่
 ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคมแนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ

๒.๑.๓ ความเป็นมาของความเชื่อ

ความเชื่อจะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ก็มีกระบวนการวิวัฒนาการเกิดขึ้นจนเป็น
 พิธีกรรม และเป็นแนวคิดของความเชื่อตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ความเชื่อในธรรมชาติ ความเชื่อระดับต่ำสุดของมนุษย์ คือความเชื่อในธรรมชาติ
 เพราะธรรมชาติเกิดอยู่ข้างเคียงกับมนุษย์ มนุษย์เกิดมาลี้มตาในโลก สิ่งแรกที่มนุษย์ได้เห็นได้สัมผัส
 ก่อนสิ่งอื่นคือธรรมชาติรอบตัวมนุษย์และธรรมชาติต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่ ความมืด ความสว่าง ความ
 หนาว ความร้อน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว แม่น้ำลำธาร ต้นไม้ พืชไร่ พืชสวน แผ่นดินไหว
 ภูเขาไฟระเบิด มนุษย์เชื่อว่าธรรมชาติเหล่านี้มีตัวตน มีอำนาจพิเศษและสามารถก่อให้เกิดคุณและ
 โทษแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงเกรงกลัวและกราบไหว้ ดังนั้นการนับถือธรรมชาติจึงนับเป็นขั้นแรกแห่ง
 ความเชื่อของมนุษย์

๒) ความเชื่อในคติถือผีสาง เทวดา วิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับ
 ความเจริญรอบข้างอย่างอื่น มนุษย์มีความสงสัยว่าความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวง
 อาทิตย์ ดวงจันทร์ พายุฟ้า ฝนน้ำ ภูเขาและต้นไม้ใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดความผันแปรไปได้
 ต่างๆ ในตัวธรรมชาติเหล่านี้และมีผลบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์ ด้วยเหตุนี้
 มนุษย์จึงสร้างรูปเทวดาบ้าง รูปมนุษย์บ้าง หรือรูปครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์บ้าง เช่นพระภูมิ เจ้าที่ แม่
 ย่านางเรือ และเทพารักษ์ต่างๆ เป็นต้นเพื่อบูชาธรรมชาติเหล่านี้ คงมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งสิงสถิต
 อยู่ อำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นได้นั้นเรียกว่า เจตภูตหรือวิญญาณ เจตภูตที่มีอำนาจทำความ

^{๑๑} บุญลือ วันทายนต์, **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๑๒} มานิต มานิตเจริญญ, **พจนานุกรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๓๑๐.

^{๑๓} สถาพร ศรีสังข์, “การประสมประสานทางสังคม-วัฒนธรรมไทยพุทธ และไทยมุสลิมที่ปรากฏใน
 การหล่อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรี
 นครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖.

ทุกข์หายหรือผีสาบอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนที่นำความสุขมาก็ อาจเป็นทေးประเภทใดประเภทหนึ่ง และในขั้นนี้ เจตภูตที่ทรงอำนาจสิ่งอยู่ในธรรมชาตินั้นๆ อาจแบ่งออกได้อีกเป็น ๓ ลำดับแห่งวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์ดังนี้

๒.๑) เริ่มจากธรรมชาติแต่ละอย่างก่อนแล้วกว้างออกไปถึงธรรมชาติทุกอย่างในโลก โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิงสถิตอยู่

๒.๒) เชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นมีอำนาจไปแต่ละอย่าง อาจบันดาลความดี ความชั่ว ความสุข และความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้แต่ละอย่างตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่ วิญญาณเหล่านั้นต้องมีรูปร่าง แต่ไม่สามารถเห็นได้

๒.๓) เริ่มสร้างขึ้นด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนับถือเรียกว่าพระเจ้าหรือเทพเจ้าหรือผีสาบเทวดาก็ตามเกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ความเชื่อเช่นนี้ เป็นมูลเหตุอีกประการหนึ่งของศาสนา นักปราชญ์ในสังคมมนุษย์โบราณเรียกความเชื่อนี้ถือว่าวิญญาณหรือเจตภูต

๓) ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ได้แก่มารดา บิดา ปู่ย่าและตายายที่ ตายไปแล้ว วิญญาณของบุคคลเหล่านั้นไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่เพื่อปกปักรักษาดูแลบุตรหลานของพวกตน ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ โดยสังเกตตัวอย่างได้ที่การบังสุกุลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วของคนไทย และการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษของคนจีน

๔) ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ ความคิดของมนุษย์ได้พัฒนาติดต่อมาจากความคิดเรื่องสร้างภาพเทพเจ้าตามมโนคติของตน โดยคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรมีรูปเป็นอย่างไร และธรรมชาติอย่างไหนมีอำนาจสูงต่ำกว่ากันอย่างไร บางพวกเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าสูงสุด บางพวกเชื่อว่า พากฟ้าเป็นเทพเจ้า ผู้ยิ่งใหญ่บางพวกเชื่อว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าสูงสุดกว่าเทพเจ้าองค์ใด เทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจลดหลั่นกัน และมีหน้าที่แตกต่างกัน^{๑๔}

ดังนั้นความเป็นมาของความเชื่อของมนุษย์ โดยสรุปแล้วมีวิวัฒนาการมาจากความเชื่อในธรรมชาติ ความเชื่อในคติผีสาบเทวดา ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ และความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งวิวัฒนาการทั้งหมดเป็นจุดกำเนิดความเชื่อของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒.๑.๔ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อ

จากการวิวัฒนาการของความเชื่อจนเป็นพิธีกรรม และเป็นความผูกพันที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน จนแยกขาดจากกันไม่ได้ ดังนั้น ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องผูกพันกับความเชื่อมีอยู่ ๔ ประการคือ^{๑๕}

๑) มนุษย์ไม่อาจขาดความเชื่อหรือความคิดได้ เพราะหากขาดความเชื่อเสียแล้วมนุษย์จะไม่เข้าใจตนเอง และไม่เข้าใจโลกหรือสภาพสิ่งแวดล้อมได้ ถ้าไม่เข้าใจสิ่งเหล่านั้นแล้ว มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตัวอย่าง หากไม่รู้ว่าตนเป็นใครชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ก็ จะไม่อาจติดต่อกับ

^{๑๔} วิทย์ พิณคันเงิน, **ความเป็นมาของมนุษยชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๓๙.

^{๑๕} จรัส พยัคฆราชศักดิ์, **พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

ผู้อื่นได้ หากไม่มี ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมก็ไม่อาจใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม หรืออาจถูก ภัยอันตรายจากสภาพแวดล้อมได้ การเข้าใจหรือมีความเชื่อในสิ่งเหล่านี้ จึงทำให้มนุษย์สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้

๒) ชีวิตมนุษย์ มีทั้งสิ่งที่เห็นได้ พิสูจน์ได้ เข้าใจได้ หากมนุษย์ไม่มีความคิดหรือความเชื่อ เกี่ยวกับ สิ่งเหล่านี้เป็นฐานไว้บ้างแล้ว มนุษย์ก็จะไม่สามารถประพฤติปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นได้ เช่นอนาคตเป็นสิ่งที่ยังมองไม่ถึง ผีหรือเทวดาเป็นสิ่งที่ มองไม่เห็น ความรักความซิง ความดีความซื่อ ก้ วัตไม่ได้ มนุษย์จะต้องอาศัยความเชื่อหรือสร้างความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไว้เป็นทุน เพื่อจะได้ ประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นเพื่อเสริมต่อจากสิ่งเหล่านั้นได้ถูกต้อง

๓) ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจ เช่น เมื่อมนุษย์เชื่อว่าเครื่องบินสามารถบินใน อากาศได้ มนุษย์สามารถควบคุมเครื่องบินให้ถลาขึ้นสู่ อากาศได้ มนุษย์เชื่อว่าตนมีกำลังกายดีก็ จะมี ความมั่นใจในการต่อสู้ เพราะเชื่อว่า สัมมาอาชีวะ เป็นการทำได้แม้ยากลำบากก็มีกำลังใจฝ่าฟันทำ เป็นต้น

๔) ความเชื่อทำให้เกิดความสบายใจ เช่น เชื่อในเจตนาของพระเจ้าที่จะทดลองความ อดทนทุกข์ยาก จึงทำให้เจ็บปวดไม่หายหรือทำความพยายามแล้วไม่สำเร็จ คนไข้เชื่อความสามารถ ของหมอ จึงยอมให้ผ่าตัด (ด้วยความสบายใจ) เป็นต้น^{๑๖}

ดังนั้นโดยสรุปแล้วมนุษย์ไม่อาจขาดความเชื่อหรือความคิดได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ชีวิตมนุษย์ ต้องเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสิ่งที่เห็นได้ พิสูจน์ได้เข้าใจได้ ด้วยประสาทสัมผัสทุกด้าน ซึ่งความเชื่อนั้น ทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจและทำให้เกิดความสบายใจของการดำรงชีวิตอยู่อย่างสันติสุข

๒.๑.๕ อิทธิพลทางความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์ในสังคมเกิดขึ้นจนกลายเป็นพิธีกรรม และมีการผูกพันกันแยกแยะ ไม่ออก ว่าอะไรคือความเชื่อ อะไรคือความจริง จนความเชื่อเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ ดังที่ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันคนหนึ่งชื่อ มิทเชล เมย์^{๑๗} ได้กล่าวไว้ว่าหากบุคคลกำหนด (เชื่อว่า) สถานการณ์ใดเป็นความจริงมันก็จะจริงตามนั้น ใครเชื่อว่าสิ่งใดจะเป็นอย่างไรผลดีจะ เป็นอย่างนั้นเช่น เชื่อว่าเพื่อนเป็นมิตรที่ดี หรือศัตรู เพื่อนก็จะ เป็นมิตรหรือศัตรูตามความเชื่อของตน ทั้งนี้ เพราะมีความเชื่อขึ้นมาทำให้เกิดความมั่นใจขึ้นมา มีความพยายามที่หาวิถีทางที่จะ เข้าถึง ความสำเร็จนั้นจนได้ ไม่ว่าความเชื่อจะมีจริงหรือไม่จริง ความเชื่อก็มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) นักโทษตายเพราะหยดน้ำได้มีการทดลองอิทธิพลของความเชื่อว่าจะมีมากเพียงใดจึง ได้นำนักโทษประหารเข้าห้องมิดแล้วแจ้งให้นักโทษทราบว่าจะถูกประหารโดยการเชือดคอผู้ทำการ ทดลอง ได้มัดมือมัดเท้าของนักโทษ แล้วนำมิดไปเก็บแล้วนำสิ่งที่ คล้ายๆ มิดโกนแต่ไม่คมเท่าปาดคอ นักโทษแรงพอสมควร ซึ่งมีดหลอกนั้นไม่เข้า พร้อมกันนั้นก็ทำให้น้ำซึ่งเตรียมไว้แล้วหยดลงมาถูกเท้า

^{๑๖} จรัส พยัคราชศักดิ์, พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

^{๑๗} อิทธิพลความเชื่อ, [ออนไลน์],แหล่งที่มา:<http://www.sahavicha.com/?name=knowledge&file=readknowledge&id=3709> [๒๕ ก.พ. ๒๕๖๐].

นักโทษ ปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้นตลอดคืนพอรุ่งเช้าปรากฏว่านักโทษตาย ทั้งที่ไม่มีบาดแผลแต่อย่างใด นี้แสดงให้เห็นว่า นักโทษเชื่อว่าตนถูกเชือดคอเลือดไหลตลอดคืน และเลือดคงจะหมดและต้องตาย นักโทษจึงตายด้วยความเชื่อดังกล่าว

๒) การสร้างภาพพจน์ซึ่งนำรักษาบาดแผลคนไข้ชาวออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ชื่อมิทเชลเมย์ เกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกันจนขาของเขาได้รับบาดเจ็บมากเป็นแผลเหวอะหวะกว่า ๒๕ แผล ๘๕% ของกล้ามเนื้อน่องฉีกขาด ๘๐% ของประสาทขาขวาตั้งแต่เข่าลงไปหมดความรู้สึก หมอลงความเห็นให้ตัดเพื่อรักษาชีวิตไว้ แต่มิทเชลไม่ยอมและเชื่อว่าหาย เขาใช้วิธีภาพพจน์นำคือ สร้างภาพในความคิดว่าเขาสามารถเดินเหินวิ่งเล่นได้เป็นปกติ และปลงใจเชื่อ เช่นนั้นเมื่อเจ็บปวดจากบาดแผลก็กินยาระงับปวด แต่ไม่ยอมเปลี่ยนภาพพจน์นั้น นอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลประมาณ ๑๐ เดือนขาของเขาก็หาย เดินว่ายน้ำและวิ่งได้เป็นปกติ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างอีกรายหนึ่ง แสดงความสำคัญหรืออิทธิพลของความเชื่อ

จากข้อความตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า มุมมองหรือทัศนคติในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อเป็นฐานความคิดของแต่ละคน และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นไม่มากนักน้อย

๒.๑.๖ ประเภทของความเชื่อ

ในพจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากร อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส โดยทั่ว ๆ ไป แบ่งประเภทความเชื่อ เป็น ๓ ประเภท

๑. ศรัทธาโดยไม่ต้องใช้ปัญญาแสวงหาความจริง
๒. ศรัทธาโดยใช้ปัญญาแสวงหาความจริงไปพร้อม ๆ กัน
๓. ศรัทธาต่อเมื่อประสบการณ์ด้วยตนเองจริง ๆ แล้ว^{๑๘}

สุรพงษ์ ลือทองจักร ได้แสดงทัศนะว่า “ความเชื่อของมนุษย์มีอยู่มากมาย แต่ละภูมิภาคอาจจะมีส่วนที่ คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปบ้างอย่างไรก็ตาม และได้แบ่งความเชื่อออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ^{๑๙} คือ

๑. ความเชื่อทั่วๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา ซึ่งคนส่วนใหญ่จะมีอยู่ สามารถแบ่งย่อยออกไปได้ดังนี้

๑.๑ ความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้จากการที่มนุษย์ในสมัยแรกๆ อาศัยธรรมชาติเป็นอยู่ เมื่อฝนตก ฟ้าร้องก็กลัว บางทีเกิดฟ้าผ่าลงมาตนได้รับอันตรายก็เข้าใจว่าธรรมชาติลงโทษเพราะพระเจ้าท่านพิโรธเมื่อน้ำท่วมใหญ่หรือฝนแล้ง ก็ว่าพระเจ้าลงโทษจึงหาวิธีการไปไหว้อ้อนวอนมิให้ท่านลงโทษ เป็นต้น

^{๑๘} พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากร อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๒.

^{๑๙} สุรพงษ์ ลือทองจักร, หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา, (อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๑ - ๑๒๓.

๑.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน ความเชื่อในเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เจ็บ ป่วย ไม่สามารถประกอบอาชีพ ก็หาหยูกยาอันเป็นสมุนไพรรักษาหายบ้างไม่หายบ้างเพราะยาออกฤทธิ์ช้า เช่น คนปากเป็นนกรจะจอกก็เอาเปลือกแคมาเคี้ยว เป็นตาแดงให้เคี้ยวกระเทียมเป่าที่ตา เป็นต้น

๑.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ผืน การประกอบพิธีต่างๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองต่อไปภายหน้า เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ก็หาฤกษ์ยาม จะเดินทางไกลไปค้าขายก็หาฤกษ์ยาม ออกเดินทางทิศใดจึงจะดี ส่วนความฝันหรือนิมิตนั้น เชื่อกันว่ามีส่วนของความจริง ทำให้บางคนถือเอามาเป็นภาระในการกระทำต่างๆ ถ้าฝันดีก็หวังว่าจะโชคดีมีสุข หากฝันร้ายก็จะหาวิธีปิดโปงโดยแก้ฝันตามแม่น้ำบ้าง ทางสี่แพร่งบ้าง เป็นต้น

๑.๔ ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนและสัตว์ มนุษย์ได้คลุกคลีอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน ย่อมจะนำเอาลักษณะที่ดีด้วยของกันและกันมาพิจารณาแล้ว สรุปเออว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนั้นแล้วบอกเล่าสืบต่อกันมา เช่น บอกว่าคนที่หน้ากร้อ คอสั้น ห้ามคบหรือหญิงที่เดินกางแขนเหมือนชายเป็นสตรีโทษห้ามแต่งงานด้วย กรณีเกี่ยวกับสัตว์ เช่นควายที่จะนำมาใช้งานต้องดูขวัญว่าที่ตัวมีขวัญ ถ้ามีไม่ครบตามลักษณะที่กำหนดถือว่าไม่ดี เป็นต้น

๑.๕ ความเชื่ออันเนื่องมาแต่ศาสนา แต่ละศาสนาสอนให้คนเชื่อด้วยวิธีต่างๆ กัน แต่จุดหมายปลายทางคือความสุขในชีวิตเช่นเดียวกัน เช่น ศาสนาพุทธสอนให้เชื่อในการกระทำและผลของการกระทำ เป็นต้น

๑.๖ ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ มนุษย์ต้องประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด การเพาะปลูกต่างๆ จะได้ผลดีจึงมีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เช่น ห้ามยืมเวลาปลูกข้าวโพด จะทำให้ฝักข้าวโพดมีเมล็ดห่างๆ เวลาต้นไม่มีดอกข้อห้ามชี้ จะทำให้ผลเน่า เป็นต้น

๑.๗ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี แต่ละภูมิภาคมีประเพณีมากมาย เพราะความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นมีอย่างนั้นมีการประกอบพิธี ตามความเชื่อในประเพณีอยู่ด้วย เช่น ประเพณีชิงเปรตในภาคใต้ ประเพณีทำบุญคูณลานในอีสานประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

๑.๘ ความเชื่อเรื่องเคล็ดและแก้เคล็ด มนุษย์มีความเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีจะกลายเป็นดีได้เมื่อได้แก้เคล็ดแล้ว เช่น เชื่อว่าเกิดมามีอายุเท่านั้นเท่านั้นจะถึงฆาต ก็ทำพิธีสืบชะตาต่ออายุ หรือตัดกรรม จะทำให้อายุยืนอยู่ไปได้นาน หรือผู้ผลิตแป้งเชื้อสุราเมื่อตากแป้งเชื้อก็จะนอนคลุมโปงทำเป็นนทีว่าเมาจะทำให้แป้งเชื้อมีคุณภาพดี เป็นต้น

๑.๙ ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติภพ เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีมานานแล้วว่าการทำไม่ดี จะตกนรกถูกยมบาลทรมาน ถ้าทำดีจะมีสุขขึ้นสวรรค์ เชื่อว่าตายแล้วไปเกิดในชาติหน้า ๑ ต่อๆ ไป เป็นความเชื่อที่ เนื่องมาจากศาสนาเช่นกันเป็นความฉลาดของคนโบราณที่ ใช้อุบายสอนคนเพื่อให้เป็นคนดี มีความหวังในชีวิต

๑.๑๐ ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ตัวเลขนับว่าเป็นสิ่งที่ เชื่อว่าจะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ เช่น ชาวตะวันตกเชื่อว่าเลข ๑๓ เป็น ตัวเลขอัปโชค ก็จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่เกี่ยวกับเลขนี้ คนไทยเชื่อว่าเลข ๙ ดี ทำอะไรก็ก้าวหน้าก็จะประกอบพิธี ในวันที่เป็นเลขเก้า นอกจากนั้นยังเชื่อในวันจรมวันฟู ตามหลักโหราศาสตร์อีกด้วย

๒. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (superstition) ซึ่งไสยศาสตร์ คือ การเชื่อถือโดยรู้สึกเกรงขามหรือกลัวในสิ่งที่เข้าใจว่าอยู่เหนือธรรมชาติหรือในสิ่งลึกลับ อันไม่สามารถจะทราบด้วยเหตุผลหลักวิทยาศาสตร์ และสิ่งนั้นอาจจะดีหรือร้ายแก่ผู้ที่เชื่อถือได้

สรุป ได้ว่า ประเภทของความเชื่อของบุคคลนั้น ประกอบด้วย ความเชื่อทั่วไป เช่น ความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นต้น และความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกสังคม

๒.๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากความเชื่อ

มณี พยอมยงค์^{๒๐} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของความเชื่อไว้ดังนี้

๑) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ เช่นคนไทยเชื่อในเรื่องของดวงสมพงศ์กันในเรื่องที่คู่บ่าวสาวรักใคร่ชอบพอกัน มีความประสงค์จะแต่งงานก็จะพากันไปหาหมอดูทำนายให้ว่าดวงสมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าดวงสมพงศ์กันจะมีผลให้อยู่ร่วมกันเป็นสุขตลอดไป เป็นการกระชับความแน่นแฟ้นเกี่ยวกับชีวิตการครองเรือนได้มั่นคงทางหนึ่ง

๒) ความเชื่อทำให้เกิดพลัง เช่นคนไทยเชื่อว่าการรดน้ำมนต์จะสามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนจนสามารถปิดเป่าภัยพิบัติต่างๆได้ เมื่อคนเชื่อเช่นนี้ย่อมจะไปหาพระหมอให้ทำน้ำมนต์รดให้ในเวลาที่จะเดินทางหรือกลับจากเดินทางจะแคล้วคลาดศัตรูได้ด้วยกรณีที่ทหารจะไปราชการสงครามมักจะเห็นพระได้รับนิมนต์ไปประพรมน้ำมนต์อยู่เสมอ สิ่งดังกล่าวช่วยเสริมให้พลังใจอีกเหมือนกันที่จะต่อสู้กับอริราชศัตรูได้

๓) ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรคงานบางอย่างจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการตั้งใจช่วยคิดช่วยชี้ทางให้งานสำเร็จได้บางพวกก็เชื่อว่าผีตาแอก(ผีนา) ถ้าทำการเลี้ยงดี จะช่วยให้ข้าวกล้าในนาเจริญงอกงามดีให้ผลผลิตเป็นทวีคูณ ดังนั้นชาวอีสานจึงให้ทำการเลี้ยงตาแอกกันทุกปี

๔) ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี เช่น กรณีผีดำซึ่งนับถือกันอยู่ในภาคเหนือและภาคอีสานนั้นถือว่าเป็นผีบรรพบุรุษ ถ้าหากคนในบ้านทะเลาะเบาะแว้งกันผีดำจะมาทำให้สมาชิกในครอบครัวนั้นมีอาการปวดหัวตัวร้อนเป็นไข้ ต้องเช่นสรวงจึงจะหายเหตุการณ์เช่นนี้กลุ่มที่เชื่อก็จะพยายามที่จะไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน อันเป็นส่วนที่ทำให้ครอบครัวมีสามัคคีกลมเกลียวกัน

๕) ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม เช่นกรณีที่เชื่อว่ายักษ์มีจริงโดยอาศัยอยู่ในป่าและจะออกมาจับคนไปกิน พวกที่เชื่อก็จะวาดภาพหรือปั้นรูปยักษ์ให้น่าเกลียดน่ากลัว ถือตะบองยื่นแยกเขี้ยวเช่นที่เห็นตามวัดสำคัญในกรุงเทพมหานคร

๖) ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา เช่นกรณีที่เชื่อว่าการทำพิธีไหว้ครูนอกจากจะเป็นการบูชาพระคุณบูรพาจารย์แล้ว ยังเชื่อว่าจะทำให้ผู้เรียนหนังสือมีสติปัญญาเฉียบแหลม รู้ได้ไว และมีปัญญาความรู้อย่างมาก อุปกรณ์ที่นำมาไหว้ครูจึงมีดอกเข็มหญ้าแพรก และดอกมะเขือ เป็น สัญลักษณ์เพื่อบูชาครูในพิธี ไหว้ครูด้วย

^{๒๐} มณี พยอมยงค์, ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๗-๗๘.

๓) ความเชื่อทำให้นับถือศาสนาได้อย่างมั่นคง ศาสนาบางศาสนาสอนให้ทุกคนมีความเชื่อในศาสนานั้นๆ ดังนั้น หลักการของศาสนาจึงต้องมีพิธีกรรมไว้สำหรับให้ ศาสนิกได้ประกอบ เช่น การกราบไหว้ การสวดอ้อนวอน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจไม่คลอนแคลนในศาสนาที่ตนนับถือ

๔) ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ เช่นกรณีการเจ็บป่วยบางคนไม่สบายโดยหาสาเหตุไม่ได้ เพราะจิตได้สำนึกยังอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ ตลอดเวลาหากได้บบานศาลกล่าวแล้ว ทำให้กำลังใจเข้มแข็งหายจากอาการไม่สบายต่างๆ ได้โดยไม่ต้องกินยา ก็ปรากฏให้เห็นและปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอ หรือกรณีที่คนไข้เชื่อว่าตัวเองต้องหายจากโรคใดๆ ทั้งๆ ที่หมอบอกว่าไม่มีทางรักษาได้ อยู่มาไม่นานพลังใจที่เข้มแข็งย่อมทำให้บุคคลนั้นหายจากโรคได้จริง ความเชื่อจึงมีประโยชน์หรือมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นตัวกำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในสังคมโดยอาจสังเกตได้ว่าเมื่อบุคคลมีความเชื่อ อย่างไรอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมที่ตอบสนองความเชื่อนั้น ๆ และถ้าเปลี่ยนความเชื่อไปจากเดิม พฤติกรรมจะเปลี่ยนตามไปด้วย และพฤติกรรมเช่นนี้ อาจสะท้อนให้สังเกตเห็นได้ในลักษณะของ ข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมความเชื่อดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า มีฐานการเกิดมากมาย แต่ถ้าพิจารณาตามกรอบของความเชื่อ

จึงสรุปได้ว่า ความเชื่อมีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมาก เพราะความเชื่อทำให้มนุษย์มีความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดกำลังใจ และมีพลังที่จะต้องสู้ในการเอาชนะอุปสรรค ตลอดถึงมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน

๒.๒ ความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรง ในสังคมไทย

๒.๒.๑ แนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับพิธีกรรมมะมั่วต

แนวคิดเกี่ยวกับร่างทรง หรือคนทรงเจ้านั้น คือ การที่มนุษย์ธรรมดา ที่มีองค์เทพ หรือเจ้า หรือผี ใช้อำนาจเป็นทางผ่าน เพื่อจะสื่อสารกับคนที่มีชีวิตอยู่ โดยอาศัยพิธีกรรม ซึ่งมนุษย์ธรรมดา ในที่นี้หมายถึง ชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ที่ถูกเลือกโดยองค์เทพ หรือเจ้า หรือผี มาประทับทรงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยผู้ที่เป็นร่างทรงนั้นจะยอมเป็นร่างทรง ด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งร่างทรง หรือคนทรงจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับผี หรือวิญญาณที่ต้องการติดต่อ และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง

๒.๒.๒ ความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมะมั่วต

ในเรื่องความหมายของร่างทรงนั้น ศัพท์ที่ใช้เรียกกันอยู่มีหลายอย่าง ทางผู้วิจัยได้ค้นคว้าศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความหมายของร่างทรง นั้นมีดังต่อไปนี้

(๑) เข้าทรง (Channeling) หมายถึง การที่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติซึ่งได้แก่ผีสิงเทวดาหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเจ้าหรือเทพ ทั้งที่เป็นชายหรือหญิง เด็กและผู้ใหญ่มาสู่หรือเข้าร่างของผู้ที่เรียกว่าร่างทรง เพื่อติดต่อกับมนุษย์ รวมตลอดไปถึงการให้ความช่วยเหลือด้วยพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้นว่ารักษาความเจ็บป่วย ทำนายทายทักดวงชะตาราศี และแม้แต่การให้โชคลาภ โดยขณะที่ทำการเข้าทรงจะแสดงอาการให้เห็น เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียง และกิริยาอาการซึ่งจะแตกต่างไปจากเมื่อยังไม่

มีการเข้าทรง^{๒๑} เป็นกระบวนการที่มนุษย์ที่เป็นสื่อ หรือ ตัวกลาง ถูกใช้เป็นเครื่องมือจากสิ่งๆที่เรียกว่า วิญญาณต่างๆ เพื่อนำเสนอข่าวสาร หรือ ทำให้มองเห็นผี หรือ การถ่ายทอดพลัง หรือแสดงตัวเพื่อ ทดสอบหรือชี้แจง ดังนั้น การเข้าทรงประกอบด้วย การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลในโลกนี้ (ร่างทรง หมอทรง) กับวิญญาณ (ผู้ติดต่อ) ซึ่งเป็นและมีพลังเกิดขึ้นร่วมด้วย ความแตกต่างระหว่างการติดต่อ ผ่านร่างทรง กับวิญญาณกระทำเอง อยู่ที่การพูดที่แตกต่างกัน การเข้าทรงนั้น ร่างทรงทำร่างกายให้ ว่างเปล่าเป็นเวลาสั้นๆ เพื่อให้วิญญาณเข้าใช้ร่าง ใช้กล่องเสียง ในการติดต่อสื่อสาร ผ่านทางร่างทรงสู่ สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่ม สารที่สื่อออกมาจะบอกเกี่ยวกับชีวิตเมื่อครั้งยังอยู่บนโลกมนุษย์ และอธิบายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับชีวิตทั้งบนโลกนี้และในโลกแห่งวิญญาณ^{๒๒} เป็นภาวะที่บุคคลหนึ่งมีสภาพ ทางจิตใจและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ สูญเสียความสามารถในการ รับรู้และความจำ บางครั้งการที่บุคคลหนึ่งถูกวิญญาณเข้าสิงเป็นร่างทรง ทำให้บุคคลนั้นสามารถ กำหนดหรือสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมาโดยการบอกเล่าถึงอาการที่ถูกวิญญาณเข้า ที่ไม่เป็นเพียง การเสนอภาพของสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้น แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่าง เหตุการณ์ เข้ากับประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของการกระทำต่อไป ดังนั้นการเข้าทรงจึงเป็น หนทางหนึ่งของการนำเสนอเอกลักษณ์บางลักษณะของบุคคล^{๒๓}

(๒) ทรงเจ้า (Mediumship), หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า ก. ทำพิธีเชิญเจ้าเข้าสิงคนทรง, เรียกคนสำหรับทรงเจ้าว่า คนทรง^{๒๔}

การทรงเจ้า คือวิธีการที่วิญญาณ และโอปปาติกะ ใช้ในการสื่อสารโดยตรงกับมนุษย์ เป็น รูปแบบที่มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมและอารยธรรมต่างๆ ตลอดระยะเวลาใน ประวัติศาสตร์สืบมาจนถึงทุกวันนี้^{๒๕} เป็นการติดต่อกับบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อยืนยันการมีอยู่ของ ชีวิตหลังความตาย และช่วยผู้ยังอยู่ การนั่งเข้าทรงมิใช่การทำนายชะตาชีวิต แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อยืนยันชีวิตหลังความตาย และการพยายามติดต่อกับวิญญาณ โดยวิถี ธรรมชาติ มีความบริสุทธิ์ และ ไม่หวังผล^{๒๖} คนทรงทั่วไปสามารถควบคุมตัวเองได้เพียงส่วนเดียวในขณะที่กำลังเข้าทรง พวกเขาอาจ มีความสามารถพิเศษในการเป็นคนทรงและให้ความช่วยเหลือผู้คนมาแล้วมากมาย แต่ก็ยังคงมี จิตสำนึกบางส่วนที่ถูกกลบไล่ออกไปในขณะที่กำลังประทับทรง ซึ่งทำให้คนทรงอยู่ในภาวะกึ่งไม่ รู้สึกตัว

^{๒๑} วิรัช-นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, หน้า ๖.

^{๒๒} อัลเทีย,โรสแมรี่, The Eagle and the Rose - เรื่องจริงของร่างทรง, แปลโดย ฉัตรนคร องค์กร สิ่ง, หน้า ๘๓ - ๒๕๙.

^{๒๓} Capazano V and Vivian Garrison (Eds), Cases Studies in Spirit Possession, p.10.

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐๑.

^{๒๕} Richard Lawrence, Unlock Your Psychic Powers-ศาสตร์แห่งพลัง, แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์ พรินติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔-๑๑๐.

^{๒๖} [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://www.psychics.co.uk/mediums.htm#mediums>. [๒๖ มี.ค. ๒๕๖๑].

(๓) ร่างทรง มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ดังนี้

นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ ให้ความหมายร่างทรงไว้ว่า ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เจ้าพ่อเจ้าแม่ต้องอาศัยติดต่อกัน^{๒๗}

ว.จิ้นประดิษฐ์ ได้ให้ความหมายของร่างทรง คือมนุษย์ธรรมดา ที่องค์เทพหรือเจ้าหรือผีจับเอาร่างเป็นทางผ่าน เพื่อจะสื่อสารและสัมผัสกับมนุษย์ได้^{๒๘}

วิรัช-นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความหมายของร่างทรงว่า มนุษย์ธรรมดานี้หมายถึงชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ที่ถูกเลือกโดยเจ้าที่มาประทับทรงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยผู้ที่เป็ร่างทรงนั้นจะยอมเป็นร่างทรง ด้วยความเต็มใจหรือจำใจก็ตาม^{๒๙}

ศิราพร ฐิตะฐาน ให้ความหมายของร่างทรงว่า มีความสามารถในการติดต่อกับผีหรือวิญญาณได้ และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง^{๓๐}

อัลเทีย, โรสแมรี่ ได้ให้ความหมายของร่างทรงว่า คนทรงหรือหมอทรง คือใครสักคนที่สามารถพูดกับคนตายได้ เพื่อบอกว่าชีวิตหลังความตายมีจริง และตายอย่างไร^{๓๑}

Allan Kardec ได้ให้ความหมายของร่างทรงว่า เป็นคนที่มีพลังสื่อกลางที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็นได้ หรือถ่ายทอดความคิดของวิญญาณ (Spirits) ผ่านการเขียนหรือพูด^{๓๒}

Capazano ,V and Vivian Garrison (Eds) ให้ความหมายของร่างทรงว่า เป็นบุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยวิญญาณหรือมีวิญญาณอยู่ในร่าง ถูกคนในสังคมใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ^{๓๓}

Ted, Andrews ได้ให้ความหมายของร่างทรงว่า เป็นผู้ที่อยู่ภายใต้สภาวะรับสัมผัสไวต่อความถี่ของวิญญาณเทพ ทำให้หลุดจากภพอื่นสามารถส่งข่าวสารและสร้างปรากฏการณ์ผ่านอวัยวะนี้ โดยมักจะ

^{๒๗} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, **ผีปอบ-ผีเข้า ในทรงคนะทางจิตเวชศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า๙๔.

^{๒๘} ว.จิ้นประดิษฐ์, **อำนาจลึกลับของร่างทรง, ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

^{๒๙} วิรัช-นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, **การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๗.

^{๓๐} ศิราพร ฐิตะฐาน ม.ป.ป. :๒๘ , อ้างอิงใน พระมหาทวิศักดิ์ ไกรบุตร, “ดิรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรงคนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า๖๓.

^{๓๑} อัลเทีย, โรสแมรี่, **The Eagle and the Rose - เรื่องจริงของร่างทรง**, แปลโดย ฉัตรนคร องค์กรสิงห์, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๗.

^{๓๒} Allan Kardec, **Spiritist Magazine**, February ,1859.

^{๓๓} Capazano ,V and Vivian Garrison (Eds), **Cases Studies in Spirit Possession**, (New York: John Willey & Sons. Inc., 1977), p. 10.

เกี่ยวข้องกับการติดต่อผู้ที่ไม่มีร่างและการพิสูจน์ว่ามีชีวิตหลังความตาย เป็นรูปแบบของการติดต่อในมิติที่แตกต่างไปจากปกติ เช่นการส่งโทรจิต การรับรู้ทางประสาทสัมผัส การเข้าฌาน^{๓๔}

Ted, Andrews ได้ให้ความหมายของร่างทรงว่า เป็นสื่อ คือผู้มีญาณพิเศษที่รับข่าวสารจากวิญญาณหรือผู้ที่มีสภาวะเหนือกว่า ผู้ที่ค้นพบการรักษาแบบใหม่ ความคิดใหม่ การรับรู้ใหม่ๆ ทางออกของปัญหา และสื่อเป็นได้ทั้งการติดต่อวิญญาณผู้ชี้นำที่แท้จริง หรือเป็นการที่จิตของตนเองหรือผู้ที่มีสภาวะเหนือกว่านิรมิตการติดต่อนั้นขึ้นมา สื่อมากมายเชื่ออย่างผิดๆ ว่าเขาติดต่อกับอาจารย์ใหญ่หรือวิญญาณดวงใดดวงหนึ่งได้จริง ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เป็นสื่อของพระเยซูเจ้าอาจไม่ใช่พระเยซูเจ้าจริงๆ ก็ได้ แต่อาจเป็นเพียงการที่เขาจำจกหลังนั้น ซึ่งจะใกล้เคียงกับการที่เขาอธิบายสิ่งนั้นได้ ไม่ใช่ความผิดแต่เป็นการเข้าใจผิด และชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางวิญญาณและความมีวุฒิภาวะเป็นอย่างมากก่อนที่จะเอาตัวเข้าไปเป็นสื่อและให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น^{๓๕}

(๔) ประทับทรง (Incarnation) หมายถึง การประทับทรง ก็มี ความหมายเช่นเดียวกับการทรงเจ้า แต่ก็มีบางท่านให้ความหมายที่แตกต่างออกไปว่า ประทับทรง คือภาวะที่เกิดจากการสะกดจิตตนเอง ที่นานไปจะเชื่อและหลงว่าตนเองเป็นวิญญาณหรือเทพเจ้าองค์นั้น การใช้จิตใต้สำนึกไม่ว่าลักษณะใด เป็นการปิดมิตการรับรู้ของจิตจึงมักเกิดโมหะโดยจะหลงใหลกับอำนาจทางจิต บรรดาศาสนาที่เน้นการหลุดพ้นพ้นระการผูกพันทางจิตจะต่อต้านความคิดเรื่องการใช้อำนาจจิตใต้สำนึกเนื่องจากเห็นว่าเป็นการสร้างจิตอวิชชาขึ้น แต่จะใช้วิธีพัฒนาจิตสำนึก ให้มีอำนาจเหนือจิตใต้สำนึกในระดับเบ็ดเสร็จ^{๓๖}

(๕) ทรงเจ้าเข้าผี (Possession), หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า ก. เข้าผี, ลงผี เข้าผี ก. คือ ทำพิธีให้ผีเข้าสิงในตัว^{๓๗}

(๖) สิง หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า ก. อยู่, เข้าแทรกอยู่ เช่น ผีสิง, สิง กี่ว่า^{๓๘}

(๗) ผีเข้า (Sporot Possessopn) ก. สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับมองไม่เห็นตัว แต่อาจปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้โทษได้ มีทั้งดีและร้าย สิ่งที่สำคัญของผีที่เป็นจุดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้แก่ ผีเข้า มีทั้งผีและผีร้าย และผีหลอก ผีเข้าพบได้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ...ผีเข้าโดยสมัครใจจะให้เข้าได้แก่ ผีบรรพบุรุษเข้ามาเป็นครั้งคราว เมื่อมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น..หรือผีเข้าแบบเชื่อเชิญให้เข้ามา เพื่อ

^{๓๔} Ted, Andrews, *How To Meet and Work with Spirit Guide-* พลังต่างมิติ , แปลโดย อันวส, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๖๙.

^{๓๕} Ted, Andrews, *How To Meet and Work with Spirit Guide - พลังต่างมิติ*, แปลโดย อันวส, หน้า ๖๙.

^{๓๖} ปาปิรุส, "ศาสตร์ปาฏิหาริย์", *อุณมิลิต*, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๐ (มีนาคม ๒๕๔๓) : ๖๙

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๑.

^{๓๘} อ้างแล้ว.

ก่อให้เกิดผลบางประการ ผีเข้านั้นจะมีวังค์หรือไม่มีวังค์ ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความเชื่อถือเป็นหลักในการพิจารณา^{๓๙}

(๘) มมีวัต (MAMUAT) หมายถึง “แม่มด” คือ ร่างทรงเป็นบุคคลที่สามารถอัญเชิญผีฟ้าหรือ เทพ เทวดา รวมทั้งครูกำเนิดที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองรักษาตนเอง ให้มาเข้าทรง และซักถามความต้องการของวิญญาณว่าต้องการอะไร และต้องการที่จะให้ประพฤติกรรมให้ถูกต้องต่อไป^{๔๐}

สรุปได้ว่า ร่างทรง คนทรง หมอทรง เข้าทรง ประทับทรง มีความหมายเหมือนกัน คือ มนุษย์ทุกเพศวัย ที่เป็นสื่อหรือตัวกลางเพื่อให้สิ่งภายนอกที่มีอยู่เหนือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั่วไปของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือร่วมกัน เรียกรวมๆ ว่า”องค์” หรือ “วิญญาณ”ไม่ว่าจะเป็นผี/เทพ เข้ามาสิงสู่เพื่อติดต่อกับมนุษย์ในโลกได้ ไม่ว่าจะเขาจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม และการติดต่อนั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่จะมีคุณและโทษต่อมนุษย์ได้ เช่น ทำนายโชคชะตา ให้คำแนะนำในทุกเรื่องทางไสยศาสตร์ บอกห่วย รักษาโรคร้าย แสดงธรรม สร้างกุศลบารมี ขอส่วนบุญ เจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น

๒.๒.๓ ประวัติพิธีกรรมการเข้าทรงในสังคมไทย

ร่างทรงมีได้เป็นแต่เพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันเท่านั้น เรื่องของการติดต่อกับวิญญาณ เทพยดา หรือแม้แต่ผู้ที่เสียชีวิตนั้นมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ส่วนในสังคมไทย การทรงเจ้าเริ่มต้นเมื่อใดไม่ทราบ แต่คาดว่าน่าจะมีแล้วในช่วงที่คนจีนมาสู่เมืองไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เพราะปรากฏศาลเจ้าพ่อเขาตกในสมัยค้นพบรอยพระบาทไม่นาน การตั้งศาลล้วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องร่างทรงทั้งสิ้น ในสมัยรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ได้มีประกาศห้ามไม่ให้คนไทยและคนจีนทำการเข้าทรงในที่ต่างๆ เพราะมาจากการเกิดเพลิงไหม้ พวกร่างทรงได้เที่ยวประกาศและทำนายทายทัก เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงและบ่อยๆ จึงได้มีการตรวจสอบและพบว่าร่างทรงที่ทำนายเป็นพวกวางเพลิงเอง เพื่อให้คนเชื่อและศรัทธาอันจะเป็นประโยชน์ต่อร่างทรง รัชกาลที่ ๕ จึงทรงประกาศห้ามไม่ให้มีการเข้าทรง เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองจากความเชื่อดังกล่าวแต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงก็ยังคงดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน

แม้สังคมไทยจะทันสมัยขึ้น แต่ความเชื่อทางไสยศาสตร์และเรื่องผียังมีอยู่ในคนไทย มีการตั้งศาลอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะเรื่องร่างทรงซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อ เป็นสื่อกลางระหว่างผีกับมนุษย์ ถ้าผีดีเข้าทรงจะมีเมตตา ทำหน้าที่รักษาโรค ให้บริการทั้งทางด้านกายภาพและทางจิตใจแก่ลูกค้า ร่างทรงจะมีลักษณะที่หลากหลายทั้งรูปแบบและท่าทางในการแสดงออก นอกจากนี้ร่างทรงยังมีความแตกต่างกันในการดำเนินการและมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของผีที่เข้าทรง ร่างทรงคน

^{๓๙} พระเตียรวิทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

^{๔๐} มมีวัต เป็นภาษาขแมร ชาวสุรินทร์ แปลว่า ร่างทรง, แม่มด, possessed person.

หนึ่งๆในตอนแรกอาจทรงเจ้าแบบไทย และภายหลังเปลี่ยนมาทรงเจ้าแบบจีน ทำให้เข้าถึงลูกค้าที่เป็นคนจีน

ในปัจจุบันการทรงเจ้าที่มีลักษณะเป็นสากล จะเป็นที่นิยมทั่วไป แต่เมื่อระดับการกลายเป็นเมือง สูงขึ้นและความทันสมัย ทำให้ผู้ทำหน้าที่เป็นไสยศาสตร์ เช่นร่างทรงในเมืองไทย กลายเป็นบุคคลชายขอบคือผู้ที่ด้อยหรือขาดโอกาสในการพัฒนาไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ การทรงเจ้า คนทรง องค์ทรงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดๆ ในสังคมใดสังคมหนึ่ง แต่จะต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยแวดล้อมทางสังคมด้วย และรูปแบบของการทรงเจ้า คนทรง และองค์ทรง ก็จะไม่ตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดไปตามพัฒนาการทางสังคม โดยมีความเชื่อของแต่ละสังคมเป็นพื้นฐาน

๒.๒.๔ ประเภทของร่างทรง^{๔๑}

การทรงเจ้า หรือประทับทรง หรือลงทรงขององค์ และหรือวิญญาณผู้ชี้นำ กระทำโดยผ่านทางจิตของร่างทรง การเข้าทรงจะเป็นแบบใดนั้นย่อมจะขึ้นกับคุณภาพและความชำนาญทางจิตของร่างทรงเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๒.๒.๔.๑ การเข้าทรงเต็มตัว ลงเต็ม เป็นร่างถูกรอบงำอาศัยจากวิญญาณ ซึ่งเป็นอำนาจภายนอก ร่างทรงถูกประทับเต็มตัว ขณะประทับทรงร่างทรงไม่รู้สึกรู้ตัว อยู่ในภาวะภวังค์ ถูกองค์ควบคุมอย่างเต็มที่ ทั้งจากน้ำเสียงและท่าทางที่เปลี่ยนไปจากปกติ เป็นเสียงและกิริยาขององค์โดยตรง ซึ่งแต่ละท่านจะมีลักษณะอาการเฉพาะตน เป็นการสื่อสารกับสิ่งที่ต้องการสื่อสารโดยตรง

๒.๒.๔.๒ การเข้าทรงแบบผ่าน เป็นร่างที่เป็นสื่อสะพาน ทางผ่านไม่ทรงประจำ ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้จะถูกเรียกว่า “ร่างผ่าน “ เป็นการผ่านข่าวสาร ข้อมูลที่ได้ยินและเห็นมาถ่ายทอดต่อผู้อื่นที่สนใจอีกต่อหนึ่ง คือเป็นเพียงการรับได้ซึ่งสารพิเศษบางอย่างในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วนำประสบการณ์นั้นมาบอกต่อ

๒.๒.๔.๓ การเข้าทรงแบบแฝง เป็นร่างแบบถูกแฝงหรือกระซิบบอกความเหมือนบอกบท ถามตอบหรือ ผิด – ถูก การเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะรู้ตัวเต็มที่ ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างแฝง” ในขณะที่ประทับทรง เสียงและกิริยาท่าทางของ ร่างทรงไม่เปลี่ยนแปลง

๒.๒.๔.๔ การเข้าทรงแบบกึ่งแฝง เป็นร่างที่สำคัญตนว่าตนเป็นอวตารของเทพ, ผู้วิเศษมาเกิด การเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะกึ่งรู้ตัว ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างกึ่งแฝง”

Marina Michaels แบ่งการทรงเจ้าออกเป็น ๔ ระดับ คือ^{๔๒}

๑. รู้สึกรู้ตัวเต็มที่ ร่างทรงรู้ตัวเป็นปกติขณะเข้าทรงเหมือนคนปกติเป็นอย่างเบา ร่างทรงจะสามารถรับรู้ถึงทุกสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น แม้ว่าไม่อาจจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือหยุดยั้งได้ไม่ว่าด้วยทางใดๆ สามารถเห็นและได้ยินชัดเจนในขณะที่พหลังที่มอง ไม่เห็นซึกเซิดร่าง

^{๔๑} พัฒนา กิติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย”, ใน X-Cite ไทยโพสต์, (๒๘ เมษายน ๒๕๔๓) : ๑-๒.

^{๔๒} อัลเทีย, โรสแมรี่, The Eagle and the Rose เรื่องจริงของร่างทรง, แปลโดย ฉัตรนคร องค์สิงห์, หน้า ๘๓ - ๒๕๕.

๒. รู้สึกตัวครึ่งๆ กลางๆ ตอนแรกรู้ตัวปกติ หลังจากนั้นอยู่ในภาวะตื่นตัวแบบ เป็นอย่าง กลาง ร่างทรงยังคงสามารถรับรู้ถึงเรื่องราวที่ดำเนินไป แต่ไม่ใช่ทั้งหมด

๓. อยู่ในภวังค์อ่อนๆ

๔. อยู่ในภวังค์เต็มๆ ทั้งระดับ ๓ และ ๔ เป็นการเข้าทรงแบบเต็มตัว เป็นอย่างหนัก ขึ้นตอนที่ลึกที่สุด ร่างทรงจะไม่รับรู้ถึงสิ่งใดๆ ที่กำลังเกิดขึ้นเลย จึงต้องมีการอัดเทปเสียงไว้ ตลอดเวลา จึงจะรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้น

Steven Upton แยกประเภทของการทรงเจ้า ออกเป็น ๓ ชนิด คือการเข้าทรง ทางจิต การเข้าทรงทางกายภาพ และการ เข้าทรงเพื่อบำบัด

การเข้าทรงทางจิต เป็นปรากฏการณ์ทางจิตของร่างทรง ขณะอยู่ในภวังค์ ร่างทรงถูกสิ่ง ด้วยวิญญาณและพูดออกมาโดยตรง แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือพวกตาทิพย์ เห็นภาพนิมิตและ สัญลักษณ์ พวกหูทิพย์ ได้ยินเสียงวิญญาณ และพวกสัมผัสทิพย์ รู้ว่าวิญญาณที่สัมผัสนั้นคิดอะไร เป็น การใช้ความรู้สึกทางจิตติดต่อระหว่างสองโลก

การเข้าทรงทางกายภาพ แสดงผ่านปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้ในเฉพาะคนที่นั่ง ล้อมวง ร่วมกับร่างทรง สามารถได้ยินเสียงหรือรูปวัตถุที่วิญญาณทำขึ้น หรือบอกเล่าชีวิตหลังความตาย เช่น ไอควัน เสียงทรมแปต ผีปรากฏตัว และ เคลื่อนย้ายวัตถุ

การเข้าทรงเพื่อบำบัด...เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาโรคทั้งโดยการสัมผัสบุคคลด้วยการ วางมือ หรือบำบัดทางไกลโดยใช้พลังจากการสวดขอพร

๒.๒.๕ กระบวนการเข้าทรง, การกลายเป็นร่างทรง

การจะเป็นร่างทรง หรือเข้าทรงได้นั้น ย่อมมีสาเหตุและที่มา ซึ่งสาเหตุและที่มานั้น บุคคลต้องกลายมาเป็นร่างทรงหรือเข้าทรงนั้น^{๔๓} มี ดังนี้

๑. เกิดจากความเจ็บป่วย
๒. เกิดจากความฝันว่าเทพ/ ผี ต้องการให้เป็นร่างทรง
๓. เกิดจากการสืบทอดจากตระกูล ซึ่งเป็นร่างทรงอยู่ก่อนแล้ว
๔. เกิดจากการที่บุคคลต้องการจะเป็นร่างทรงจึงทำการฝึกฝน

เมื่อบุคคลมีอาการเจ็บป่วยแล้วไปทำการรักษา ญาติๆ ก็จะพาผู้ป่วยไปหาร่างทรง ถ้า ยอมรับเป็นร่างทรงอาการป่วยก็จะหาย เมื่อบุคคลยอมรับเป็นร่างทรง ก็จะเริ่มมีการเรียนรู้การเป็น ร่างทรงจนกลายเป็นร่างทรงสมบูรณ์ไปในที่สุด การกลายเป็นร่างทรงสามารถทำให้เขามีสถานภาพที่ สูงขึ้น ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๔๔}

ผู้หญิงที่กลายเป็นร่างทรงส่วนใหญ่จะมีอาการทางจิต กลุ่มคลั่งในตอนเริ่มแรก นอกจากนั้นจะมีอาการเจ็บป่วยทางกาย ส่วนผู้ชายที่กลายเป็นร่างทรงส่วนใหญ่จะเริ่มด้วยอาการ

^{๔๓} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, หน้า ๒๑ - ๓๐.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

เจ็บป่วยทางกาย การกลายเป็นร่างทรงและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนผิดแปลกเช่นนี้ มักจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับความขัดแย้งทางจิตใจ มีการแสดงออกของพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากปกติ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นปัญหาและสับสนทางจิตใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเป็นร่างทรง คือการสนับสนุนของคนรอบข้าง และความต้องการที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยของบุคคลนั้นด้วย^{๔๕}

การเป็นร่างทรงยังแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ^{๔๖} คือ

๑. ระยะเริ่มจับทรง มีอาการเจ็บป่วย และรักษาไม่หายไม่ว่าจะทางวิทยาศาสตร์ และ/หรือไสยศาสตร์ “เป็นระยะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังและจุดหักเห ของคนที่จะตัดสินใจเป็นร่างทรง”^{๔๗} “ตอนแรกเริ่มอาจจะมีการขัดแย้งไม่ยอมเป็นร่างทรง ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยในลักษณะต่างๆ ทั้งทางกายและทางใจ แต่เมื่อสามารถปรับตัวและยอมรับการเป็นร่างทรง อาการเจ็บป่วยก็จะหายไป”^{๔๘}

๒. ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ มีอาการเหมือนคนวิกลจริต เช่นเหม่อลอย มีการกระทำที่ผิดปกติ เช่น กินข้าวกับข้าวหรี ถ่ายอุจจาระปัสสาวะรดเสื้อผ้า หรือพยายามฆ่าตัวตาย หนีออกจากบ้าน และในบางครั้งจะมีการพูดจาด้วยน้ำเสียงที่แปลกไปจากเดิม เช่นพูดเป็นเสียงเด็ก เสียงคนแก่ หรือมีอาการสั้น/อาการหลับตาเวลาพูด เมื่อยอมรับเป็นร่างทรงแล้ว อาการเจ็บป่วยหรืออาการผิดปกติดังกล่าว ก็จะเริ่มดีขึ้น “เป็นระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจเป็นร่างทรง โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองจากคนธรรมดาเป็นร่างทรง”^{๔๙}

๓. ระยะเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ ผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น การครอบครุ เจ้าที่มาเข้าทรงจะบอกความต้องการของตน เช่นเข้าทรงรักษาคนไข้ ทำนายดวงชะตา กำหนดสีสັນและแบบของชุดที่ร่างทรงจะต้องใช้ในเวลาเข้าทรง กำหนดวันสำคัญ เช่นวันไหว้ครุประจำปี มีการนำเสนอตัวตนร่างทรงของตนเองต่อผู้อื่นด้วย เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อื่นยอมรับและเชื่อว่าเขาเป็นร่างทรงของเจ้าหรือเทพองค์นั้นจริงๆ “ซึ่งจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างร่างทรงและผู้อื่นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และการดำรงตนเป็นร่างทรงของบุคคลมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น”^{๕๐}

กล่าวได้ว่าร่างทรงเป็นสถานภาพซึ่งเป็นไปได้จากคนทุกประเภท และประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง ดังนั้นคนที่กลายมาเป็นร่างทรงมาจากความหลากหลายทางสังคม ซึ่งไม่ได้มีความเจ็บป่วยทางจิตก็มี ในทางตรงข้ามร่างทรงมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มคนที่จัดได้ว่า มีความรอบรู้และได้รับการยอมรับ

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^{๔๖} วิรัช-นิภาวรรณ, “ร่างทรงบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน : กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๓๒), หน้า ๓๔-๓๖.

^{๔๗} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ. นครปฐม”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, หน้า ๑๕.

^{๔๘} Capazano, 1977 อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๔๙} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ. นครปฐม”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, หน้า ๑๖.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

ในชุมชน ผู้ที่เป็นช่างทรงจะมีสถานภาพที่สูงขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความชำนาญและมีความ
ทะเยอทะยานในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงระหว่างช่างทรงทั้งหลาย^{๕๑}

การสิ้นสุดการเป็นช่างทรงมี ๒ กรณีคือ ช่างทรงตาย และเจ้าไม่มาเข้าทรง แต่ผู้เป็นช่าง
ทรงก็ยังคงมีความผูกพันที่จะต้องบูชาสักการะและเซ่นไหว้หิ้งบูชาต่อไป รวมทั้งยังคงร่วมงานใน
พิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าทรงต่อไป

๒.๒.๖ ขั้นตอนการเข้าทรงเจ้า

การจะเข้าสู่เป็นช่างทรงที่สมบูรณ์ได้นั้น จะมีระยะเวลาการเป็นช่างทรงที่สมบูรณ์ได้
แบ่งเป็น ๓ ระยะ^{๕๒} คือ

๒.๒.๖.๑ ระยะเริ่มจับทรง มีอาการเจ็บป่วย และรักษาไม่หายไม่ว่าจะทาง
วิทยาศาสตร์ และ/หรือไสยศาสตร์ “เป็นระยะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังและจุดหักเห ของคนที่จะ
ตัดสินใจเป็นช่างทรง”^{๕๓} “ตอนแรกเริ่มอาจจะมีการขัดขืนไม่ยอมเป็นช่างทรง ทำให้เกิดอาการ
เจ็บป่วยในลักษณะต่างๆ ทั้งทางกายและทางใจ แต่เมื่อสามารถปรับตัวและยอมรับการเป็นช่างทรง
อาการเจ็บป่วยก็จะหายไป”^{๕๔}

๒.๒.๖.๒. ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ มีอาการเหมือนคนวิกลจริต เช่นเหม่อลอย มีการ
กระทำที่ผิดปกติ เช่น กินข้าวกับขี้บูหรี ถ่ายอุจจาระปัสสาวะรดเสื้อผ้า หรือพยายามฆ่าตัวตาย หนี
ออกจากบ้าน และในบางครั้งจะมีการพูดจาด้วยน้ำเสียงที่แปลกไปจากเดิม เช่นพูดเป็นเสียงเด็ก เสียง
คนแก่ หรือมีอาการสั่น/อาการหลับตาเวลาพูด เมื่อยอมรับเป็นช่างทรงแล้ว อาการเจ็บป่วยหรือ
อาการผิดปกติต่างๆ ก็จะเริ่มดีขึ้น “เป็นระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจเป็นช่างทรง โดยผ่านการประกอบ
พิธีกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองจากคนธรรมดาเป็นช่างทรง”^{๕๕}

๒.๒.๖.๓ ระยะเป็นช่างทรงที่สมบูรณ์ ผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น การครอบครู เจ้า
ที่มาเข้าทรงจะบอกความต้องการของตน เช่นเข้าทรงรักษาคนไข้ ทำนายดวงชะตา กำหนดสีสັນและ
แบบของชุดที่ช่างทรงจะต้องใช้ในเวลาเข้าทรง กำหนดวันสำคัญ เช่นวันไหว้ครูประจำปี มีการนำเสนอ
ตัวตนช่างทรงของตนเองต่อผู้อื่นด้วย เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อื่นยอมรับและเชื่อว่าเขาเป็นช่างทรงของเจ้า
หรือเทพองค์นั้นจริงๆ “ซึ่งจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่างทรงและผู้อื่นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น
และการดำรงตนเป็นช่างทรงของบุคคลมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น”^{๕๖}

^{๕๑} Fry, 1976 อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๕๒} วิรัช-นิภาวรรณ, “ช่างทรงบทบาท, ที่มีต่อสังคมปัจจุบัน : กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒), หน้า ๓๔-๓๖.

^{๕๓} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นช่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.
นครปฐม” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, หน้า ๑๕.

^{๕๔} Capazano, 1977 อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๕๕} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นช่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.
นครปฐม” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, หน้า ๑๖.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

กล่าวได้ว่าร่างทรงเป็นสถานภาพซึ่งเป็นไปได้จากคนทุกประเภท และประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง ดังนั้นคนที่กลายมาเป็นร่างทรงมาจากความหลากหลายทางสังคม ซึ่งไม่ได้มีความเจ็บป่วยทางจิตก็มี ในทางตรงข้ามร่างทรงมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มคนที่จัดได้ว่า มีความรอบรู้และได้รับการยอมรับในชุมชน ผู้ที่เป็นร่างทรงจะมีสถานภาพที่สูงขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความชำนาญและมีความทะเยอทะยานในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงระหว่างร่างทรงทั้งหลาย^{๕๗}

การสิ้นสุดการเป็นร่างทรงมี ๒ กรณีคือ ร่างทรงตาย และเจ้าไม่มาเข้าทรง แต่ผู้เป็นร่างทรงก็ยังคงมีความผูกพันที่จะต้องบูชาสักการะและเซ่นไหว้หิ้งบูชาต่อไป รวมทั้งยังคงร่วมงานในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าทรงต่อไป

สรุปได้ว่าขั้นตอนการเข้าทรงเจ้าที่สมบูรณ์ จะมีสามระยะ คือ ๑.ระยะเริ่มจับทรง มีอาการเจ็บป่วย และรักษาไม่หายไม่ว่าจะทางวิทยาศาสตร์ หรือไสยศาสตร์ ๒.ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ร่างทรงจะมีอาการเหมือนคนวิกลจริต เช่นเหม่อลอย มีการกระทำที่ผิดปกติ เช่น กินข้าวกับขี้บูหรื ๓.ระยะเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ จะมีการผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น การครอบครู เจ้าที่มาเข้าทรงจะบอกความต้องการของตน เช่นเข้าทรงรักษาคนไข้ ทำนายดวงชะตา กล่าวได้ว่าร่างทรงเป็นสถานภาพซึ่งเป็นไปได้จากคนทุกประเภท และประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง ดังนั้นคนที่กลายมาเป็นร่างทรงมาจากความหลากหลายทางสังคม ซึ่งไม่ได้มีความเจ็บป่วยทางจิตก็มี ในทางตรงข้ามร่างทรงมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มคนที่จัดได้ว่า มีความรอบรู้และได้รับการยอมรับในชุมชน และการสิ้นสุดการเป็นร่างทรงมี ๒ กรณีคือ ร่างทรงตาย และเจ้าไม่มาเข้าทรง

๒.๒.๗ เครื่องมือที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการทรงเจ้า

เมื่อมีการกหนดตกลง วัน เวลา สถานที่ ขั้นตอนต่อไปสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ประกอบไปด้วย

๒.๒.๗.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการบวงสรวงเซ่นไหว้ ได้แก่ บายศรี ๙ ชั้น ๕ ชั้น ดอกไม้จัดใส่แจกัน เครื่องไหว้ มี หัวหมู กุ้ง ปลา ไก่ต้ม เป็ดหนึ่ง ผลไม้ ๙ อย่าง ข้าวสวยใส่จาน น้ำชา กาแฟ น้ำแดง น้ำเปล่า ขนม ข้าวต้ม ขนมนางเล็ด กล้วยน้ำว่า อ้อย ซึ่งเครื่องบวงสรวงสังเวศ เช่น ไหว้ นี้จะจัดใส่โรงพิธี โต๊ะที่วางเครื่องไหว้นั้นจะปูด้วยผ้าขาว ภาชนะที่ใส่สิ่งไหว้นั้น จะเป็นพาน หรือ จาน ก็ได้ตามความเหมาะสม เช่น ผลไม้ใส่พาน ปลาหนึ่งใส่จาน เป็นต้น^{๕๘}

๒.๒.๗.๒ เครื่องมือที่ใช้ประกอบพิธีการเข้าทรง เครื่องมือที่ใช้ในพิธีนั้น จะเรียกว่า เป็นการแต่งครู (ขึ้นครู) จะประกอบไปด้วย

(๑) ชั้นหมากเบ็ง ใส่ในขัน มีดอกไม้ (ปีกรอบๆ ๔ ด้าน) ข้าวตอกแตกติดกับ ก้านมะพร้าวปักในขัน มีหมาก ๔ ลูก จักให้เป็นกลีบ ๔ กลีบ ใบตองกรวยเย็บเป็นกรวยแบนๆ ๔ อัน

(๒) กรวยเย็บด้วยใบตอง (ขัน ๕ ชั้น ๘)

(๓) ผลไม้ เช่น กล้วย สม มะพร้าวจัดใส่พานพิธี ๑ คู่

^{๕๗} Fry, 1976 อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๕๘} ว.จันประดิษฐ์, พิธีการตั้งศาลพระภูมิ และศาลทุกชนิด ฉบับมาตรฐานสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๙, ๒๕๓๗), หน้า ๘๐ - ๘๑.

(๔) ดอกไม้ (ดอกบัว เย็บกรวยใส่ดอกบัว ๑๐ ดอก) รูปเทียนใส่ในกรวย รูป ๑๐ เทียน ๑๐

(๕) ขมิ้น แป้ง น้ำอบ น้ำหอม กระจก หวี ที่ใส่ในชั้น

(๖) ชั้นที่ไว้ใส่ในข้าวสาร เทียน ๑ คู่ กรวย ๑ คู่ ไว้สำหรับเชิญเทวดาเข้าทรง

(๗) ชั้นน้ำมันต์ เทียน ๒ เล่ม

(๘) มีอุปกรณ์ต่างๆ ที่สำคัญในการประกอบพิธี ได้แก่ ช่างม้าจำลอง อาวุธ ปืนไม้เส้นประก่า และมีขวดน้ำใส่น้ำไว้ ๑ ขวด ปิดจุกหรือฝา^{๕๙}

๒.๒.๗.๓ อุปกรณ์เครื่องใช้ประกอบพิธี (ดนตรี)

(๑) เครื่องดนตรี, เป็พาทย์, แคน กลอง ฉิ่ง ฉาบ

(๒) ชั้น์ครุ ๑ ชุด โดยในชั้น์ครุจะประกอบด้วย บายศรีปากชามยอดไข่ หมาก พลุบุหรี กรวยเย็บชั้น์ ๕ กรวย ๕ ใส่ยอดไม้กรวยละ ๒ คู่ รูป ๕ เทียนขาว ๑ คู่ สิ่งบูชาครูบาอาจารย์ของวงดนตรี

(๓) เครื่องเช่นไหว้ มี ไก่ ๑ ตัว เหล้า ๑ ขวด บุหรี ๒ มวน หมากพลุ ๒ คำ จะใช้ในการเช่นไหว้ก่อนบรรเลง ไม่ว่าจะประกอบพิธีกรรมอะไรที่ต้องใช้เครื่องดนตรีจะต้องมีการเช่นไหว้บวงสรลงเช่นกัน^{๖๐}

สรุป ได้ว่า เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมการทรงเจ้าเกิดขึ้น ก็จะมีเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างในพิธี เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการบวงสรลงเช่นไหว้ ได้แก่ บายศรี ๙ ชั้น ๕ ชั้น ดอกไม้ เครื่องไหว้ ฯลฯ, เครื่องมือที่ใช้ประกอบพิธีการเข้าทรง จะเรียกว่า เป็นการแต่งครุ (ชั้น์ครุ) เช่น ชั้นหมากเบ็ง ใส่ในชั้นมีดอกไม้ (ปีกรอบๆ ๔ ด้าน) ข้าวตอกแตกติดกับก้านมะพร้าวปักในชั้น, อุปกรณ์เครื่องใช้ประกอบพิธี (ดนตรี) เช่น, เป็พาทย์, แคน กลอง ฉิ่ง ฉาบ

๒.๓ ความเชื่อการเข้าทรงมะมั่วต ตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

พิธีกรรมมะมั่วตเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อส่วนบุคคลของคนไทยส่วนหนึ่งคือชาวไทยเขมร ซึ่งอาศัยอยู่แถบอีสานใต้ พิธีกรรมนี้อยู่คู่กับสังคมดังกล่าวมาช้านาน ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใด กล่าวได้แต่เพียงว่าสืบทอดกันมาแต่สมัยโบราณโดยถือกันว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ถึงปัจจุบันนี้สภาพแวดล้อมทางสังคมด้านต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์กันอยู่เป็นจำนวนมาก การประกอบพิธีกรรมมะมั่วตนั้นจะต้องจัดทำตามรูปแบบและขั้นตอนที่ได้สืบทอดกันมา โดยรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมนั้นในแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันได้ทั้งในสาระสำคัญและข้อปลีกย่อยบางประการ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาที่ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีรายละเอียดพื้นที่ในการศึกษาดังนี้

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายเกริกธนิ์นต์ แก้วสุข, ครูมะมั่วต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายเกริกธนิ์นต์ แก้วสุข, ครูมะมั่วต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒.๓.๑ เขตพื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อให้การศึกษามีความชัดเจนในด้านเนื้อหาและพื้นที่ในการศึกษายิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจะได้นำรายละเอียดความเป็นมาของอำเภอกะสัง และตำบลกันทรารมย์มานำเสนอในเบื้องต้นดังนี้

๑) ความเป็นมาของอำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์

อำเภอกะสังเดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก^{๖๑} ๆ ชื่อนี้มาจากคำว่า กะซ้อต แปลว่า ยากจน บ้านนี้ขึ้นตรงกับตำบลสองชั้น อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้ยกฐานะเป็นตำบลกะสังและโดยที่มีทางรถไฟผ่าน จึงเป็นย่านการค้ามีความเจริญขึ้นตามลำดับ จึงได้รับการจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ครั้งแรกมี ๓ ตำบล คือกะสัง สองชั้น และลำดวน ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้ยกฐานะเป็นอำเภอกะสัง

สภาพทั่วไป

อำเภอกะสังมีพื้นที่ ๖๕๒.๗ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๙ ของพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

ที่ตั้ง

อำเภอกะสังตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ ๓๕ กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จรดอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศใต้	จรดอำเภอพลับพลาย จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	จรดอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	จรดอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบสูง สภาพดินเป็นดินปนทราย มีป่าไม้เล็กน้อย ส่วนมากเป็นป่าเบญจพรรณ ซึ่งยังเหลืออยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามแนวฝั่งลำชี ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดบุรีรัมย์กับจังหวัดสุรินทร์

การปกครอง

อำเภอกะสัง แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๑ ตำบล ๑๖๘ หมู่บ้าน มีเทศบาลตำบล ๑ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑๑ แห่ง

(๑) กะสัง (Krasang)	๒๑ หมู่บ้าน	(๒) ลำดวน (Lamduan)	๑๘ หมู่บ้าน
(๓) สองชั้น (Song Chan)	๑๗ หมู่บ้าน	(๔) สูงเนิน (Sung Noen)	๑๙ หมู่บ้าน
(๕) นหนองเต็ง (Nong Teng)	๑๘ หมู่บ้าน	(๖) เมืองไผ่ (Mueang Phai)	๑๓ หมู่บ้าน
(๗) ชุมแสง (Chum Saeng)	๑๒ หมู่บ้าน	(๘) บ้านปรือ (Ban Prue)	๑๕ หมู่บ้าน
(๙) ห้วยสำราญ (Huai Samran)	๑๔ หมู่บ้าน	(๑๐) กันทรารมย์ (Kanthararom)	๑๒ หมู่บ้าน
(๑๑) ศรีภูมิ (Si Phum)	๙ หมู่บ้าน		

^{๖๑} ประวัติอำเภอกะสัง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://adisakmaisook.wordpress.com>, [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐]

เหตุที่มีชื่อว่า กระสัง ก็เพราะว่ามีต้นกระสังเกิดมาก ต้นกระสังเป็นต้นไม้มีหนาม ใบเล็กๆ คล้ายใบมะขาม แต่ยาวกว่า และใบหนากว่า ใบของต้นกระสังใช้ปรุงอาหารแทนส้มได้และมีรสอร่อยกว่า แต่ก่อนเกิดมากเป็นต้นไม้ที่ทนต่อความแห้งแล้งเป็นอย่างดี นอกจากนี้ใบของต้นกระสังเอามาต้มเอาน้ำกินแก้โรคไข้ในได้ และต้นกระสังมีลูกกลมๆคล้ายผลมะนาวเอามาทำให้ละเอียด เสกคานานะโมพุทธานะ เอาผ้าขาวที่สะอาดกรองละลายกับน้ำปล่อยน้ำให้ใสเอามาหยอดตาแก้โรคตาแดงในตอนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา บ้านกระสังเคยมีคนอพยพมาอยู่ โดยอพยพจากเมืองนครธม เมืองหลวงของเขมรมาอยู่ในราวพ.ศ. ๑๘๙๖ ในสมัยพระเจ้าอยู่ทอง โดยขุนหลวงพะงั่ว ยกกองทัพมาตีเขมร คนหนีทัพไทยมาตั้งอยู่ที่บ้านกระสังประมาณ ๑๗ ครัวเรือน เพราะเห็นว่าบ้านกระสังมีทำเลดี เคยเป็นเมืองเก่า เคยเป็นเมืองร้างมานานมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมกลายเป็นดง สัตว์ป่ามีมากมาย และมีดงอยู่ทางทิศตะวันออกบ้านเรียกว่าดงชะเวียง อาหารการกินหาง่าย มีน้ำบริบูรณ์เพราะอยู่ใกล้คลองหรือห้วยเรียกว่า ห้วยจะเมือง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกและทางเหนือวัดท่าสว่าง คนมาอยู่บ้านกระสังร้อยกว่าปี ก็เกิดโรคระบาดอีก คนก็อพยพไปอยู่ที่บ้านเมืองใหม่หมด เหลืออยู่ไม่กี่คน ตายหมู่เกือบหมด คนที่เหลือพากันอพยพไปอยู่ที่บ้านเมืองใหม่ บ้านกระสังก็กลายเป็นเมืองร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๐ จนถึง ๒๓๔๕ เป็นเวลาสามร้อยกว่าปี บ้านกลายเป็นดง มีต้นไม้เกิดขึ้นหนาแน่น ถึงขนาดมีช้างมาอยู่มากมาย ต้นไม้ที่มีมากที่สุดคือไม้ไผ่ป่า พวกส่วยจังหวัดสุรินทร์กลับมาจากคล้องช้างได้มาเห็นบ้านกระสังมีทำเลดี พากันมาจับจองอยู่ต่อมาภายหลังคนจากจังหวัดสุรินทร์ และคนอยู่เขตพิมายก็อพยพมาอยู่เพิ่มขึ้นอีก ค่อยมากขึ้นเรื่อย ๆ ในราว พ.ศ. ๒๓๒๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้เคยเสด็จมาเขตอำเภอกระสัง ได้นำทหารมาชุมชนอนพัก ที่ดงชะเวียงทางตะวันออกบ้านกระสังแล้วยกทัพไปตีเมืองขุขันธ์จังหวัดศรีสะเกษ จนถึง พ.ศ. ๒๓๕๑ กระสังอดอยากเนื่องจากฝนแล้ง พากันอพยพไปอยู่ที่อื่นที่อุดมสมบูรณ์กว่า บ้านกระสังก็กลายเป็นบ้านร้าง อีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๓ คนจากจังหวัดสุรินทร์ บ้านสองชั้น บ้านเมืองใหม่และบ้านห้วยราชได้อพยพมาอยู่ที่บ้านกระสังเป็นจำนวนมากขึ้น เพราะพื้นที่ของบ้านกระสังเหมาะในการเกษตรคือการทำนา พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีการสร้างทางรถไฟมาถึงกระสังพอตั้งสถานีกระสังมีรถไฟวิ่ง คนก็อพยพมาอยู่มากเกือบทุกสารทิศ มีทั้งชาวอินเดียและชาวจีนที่อพยพมาจากผืนดินใหญ่ มาอยู่ที่บ้านกระสังแห่งนี้สมัยนั้นเขตอำเภอกระสัง ทั้งหมดเป็นหมู่บ้านขึ้นตรงต่อตำบลห้วยราชแต่ก่อนเมืองแปะยังไม่มียังคงขึ้นตรงต่อนครราชสีมา ต่อมาทางราชการได้ตั้งจังหวัดบุรีรัมย์ คือเมืองแปะขึ้น พ.ศ. ๒๔๖๘ บ้านสองชั้นได้ยกฐานะขึ้นเป็นตำบล บ้านกระสังก็ไปขึ้นตำบลสองชั้น ยังขึ้นต่ออำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์อยู่

ต่อมาทางราชการได้ยกฐานะบ้านกระสังขึ้นเป็นตำบลโดยขึ้นกับอำเภอเมืองบุรีรัมย์ กำนันที่ได้รับเลือกคือกำนันไกร สุขอนันต์ และยกฐานะบ้านลำตวนขึ้นเป็นตำบลเหมือนกัน กระสังมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้นคือขุนอารีราษฎร์รังสรรค์ ได้เห็นว่าอำเภอกระสังเจริญ มีคนตั้งร้านค้าอยู่มากมายสินค้าที่ขึ้นชื่อของอำเภอกระสังสมัยนั้นคือข้าวเปลือก พ่อค้าคนกลางซื้อข้าวเปลือกได้ส่งขาย ที่กรุงเทพฯทางตุ้รถไฟผู้ว่าราชการจังหวัดได้เสนอต่อกระทรวงมหาดไทยให้ตั้งตำบลกระสังเป็นกิ่งอำเภอผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งให้กำนันไกร สุขอนันต์ จัดหาที่ดินเพื่อจะปลูกสร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอ กำนันก็ได้จัดเอาทำเลที่ปลูกสร้างอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยเกณฑ์ราษฎรมาช่วยถางป่าไม้ที่จะยกเป็นกิ่งอำเภอและในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ นี้

เอง ทางราชการมีนายอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ได้ส่งปลัดผล (นามสกุลจำไม่ได้) มาอยู่ทำงานชั่วคราวที่ กระสังจนกว่าจะสร้างที่ทำงานเสร็จโดยมีนายไกรสุขอนันต์กำนันตำบลกระสังเป็นผู้ประมูลสร้างสร้างเสร็จแล้ว ก็มีปลัดวิโรจน์ กาญจนธวัช เป็นปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอกระสังคนต่อมาก็มีนายอำนาจ สุกจัมปียาร์ นายสมบุญ ไทยวัชรามาศ ต่อๆ มาเรื่อยๆ จนถึงนายอำเภอคนปัจจุบัน นี้ บ้านกระสังเจริญขึ้นเป็นลำดับ ถนนหน้าตลาดกระสังสมัยก่อนปลูกต้นจามจุรีหน้าบ้านกันทุกคนเพื่อเป็นร่มไม้ให้ร้อนรู้สึกว่าการค้าขายดีทำมาค้าขายคล่องเพียงเวลาไม่กี่ปีคนจีนที่อพยพมาก็สามารถตั้งตัวได้ รวยไปตามๆกัน .ประชาชนส่วนใหญ่ของอำเภอกระสัง จะพูดภาษาท้องถิ่น คือภาษาเขมร

เส้นทางคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่อำเภอกระสังจากจังหวัดบุรีรัมย์ เดินทางด้วยรถยนต์ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒๖ ระหว่างอำเภอกระสัง-อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ระยะทาง ๓๕ กิโลเมตร

ระบบสาธารณูปโภค

มีระบบสาธารณูปโภค คือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ๑ แห่ง และที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขของทางราชการ ๑ แห่ง

๒) สภาพทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

(๑) ข้อมูลสภาพทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ ได้ยกฐานะขึ้นจากสภาตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนปีงบประมาณ ๒๕๓๖ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๓๘ เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป ตั้งอยู่ เลขที่ ๒๔ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ของอำเภอกระสัง ห่างจากตัวอำเภอกระสัง เป็นระยะทางประมาณ ๗ กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๓๙.๘๑๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๔,๘๘๒ ไร่

(๒) อาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลชุมแสง ตำบลศรีภูมิ อำเภอกระสัง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลกระสัง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลชุมแสง , ตำบลหนองเต็ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเมืองไผ่

(๓) องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสังประกอบด้วย ๑๒

หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านกันทรารมย์	หมู่ที่ ๒ บ้านกะน้อย	หมู่ที่ ๓ บ้านดอนยาว
หมู่ที่ ๔ บ้านปลาย	หมู่ที่ ๕ บ้านโคกยาง	หมู่ที่ ๖ บ้านระกาเสม็ด
หมู่ที่ ๗ บ้านหนองขอน	หมู่ที่ ๘ บ้านกะโหลก	หมู่ที่ ๙ บ้านสระสี่เหลี่ยม
หมู่ที่ ๑๐ บ้านปรีเวง	หมู่ที่ ๑๑ บ้านเสม็ด	หมู่ที่ ๑๒ บ้านโคกใหญ่

(๓) จำนวนประชากร

ตำบลกันทรารมย์ มีประชากร ชาย ๔,๒๒๙ คน ประชากรหญิง ๔,๒๙๘ คน รวม ๘,๕๒๗ คน มีจำนวนประชากรเฉลี่ย ๒๑๒.๗๙ คน/ตารางกิโลเมตร

เนื้อที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๓๙.๘๑๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๔,๘๘๒ ไร่

ตำบลกันทรารมย์มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและมีความชันเล็กน้อยในบางพื้นที่มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญได้แก่ พื้นที่สาธารณะประโยชน์บ้านกันทรารมย์ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๗๕๐ ไร่และที่สาธารณะประโยชน์บ้านโคกยาง แต่ปัจจุบันได้บุกรุกและทำลายลงไปมากแหล่งน้ำธรรมชาติในตำบลกันทรารมย์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ลำห้วยเจมิง ไหลผ่านทางทิศตะวันออก โดยไหลผ่านหมู่บ้านหมู่ที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๑๐ ลำห้วยก้านเหลือง

(๔) สภาพทางสังคม ของคนในตำบลกันทรารมย์

๑ ทางด้านการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๓ แห่ง ดังนี้

- ๑.โรงเรียนบ้านดอนยาว
- ๒.โรงเรียนบ้านโคกยาง
๓. โรงเรียนบ้านระกาเสม็ด

โรงเรียนขยายโอกาส ๒ แห่ง ดังนี้

- ๑.โรงเรียนวัดบ้านกันทรารมย์
๒. โรงเรียนบ้านหนองซอน

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ๒ แห่ง

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์วัดบ้านดอนยาว
๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนวัดบ้านกันทรารมย์

ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๑๒ แห่ง

๒ ทางด้านศาสนา ประชาชนในตำบลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนวัดวนตำบล ๖ แห่ง ดังนี้

๑. วัดคันธารมย์	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑
๒. วัดดอนยาว	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓
๓. วัดบ้านปลาย	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔
๔. วัดท่าประชุมวารี	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕
๕. วัดระกาเสม็ด	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖
๖. วัดหนองซอน	ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗
- มีสำนักสงฆ์ ๑ แห่ง คือ สำนักสงฆ์โคกทม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๒

๓. ด้านสาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน ๑ แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน ๓ แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐

๔ การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม ๑. ถนนสัญจรระหว่างตัวอำเภอถึงตำบลและระหว่างตำบลมี ๓ สาย
- ถนนลาดยางแอสฟัลต์ อบจ.หมายเลข บร.๒๐๑๘ สายกระสัง - โนนจำปา

- ถนนลาดยางแอสฟัลต์ อบจ.หมายเลข บร.๔๐๖๘ สายกระสังข์ - เมืองโพธิ์
- ถนนลาดยางแอสฟัลต์ อบจ.หมายเลข บร.๒๐๖๕ สายกันทรารมย์ - ชุมแสง
- ถนนสัญญาณในตำบล
- ถนนดินยกระดับ
- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก
- ถนนดิน ถนนหินคลุก
- ถนนลาดยางแอสฟัลต์

๕ การโทรคมนาคม

ในแต่ละหมู่บ้านมีโทรศัพท์สาธารณะไว้ให้บริการ สภาพปัจจุบันประชาชนมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ไว้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น

๖ การไฟฟ้า

ตำบลกันทรารมย์มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้านแต่มีบางครัวเรือนที่ยังไม่ได้ใช้บริการ เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่ตั้งขึ้นใหม่ ในเขตที่ยังไม่มีการขยายไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละของการใช้ไฟฟ้าร้อยละ ๙๕

๗ การประปา

ตำบลกันทรารมย์มีน้ำประปาให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่ หมู่ที่ ๑,๒,๔,๕,๗,๘,๙,๑๑,๑๒

๘. ลักษณะการใช้ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดินของราษฎรในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ แบ่งเป็น พื้นที่พักอาศัย พื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่ สาธารณะ

๙ ข้อมูลอื่นๆ

มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
- ตำรวจชุมชน

๓) สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของหมู่บ้านบริเวณวัดป่าบ้านปลายตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสังข์จังหวัดบุรีรัมย์

๑) สภาพทางประวัติศาสตร์

(๑) ประวัติความเป็นมาของบ้านกะเนียบ หมู่ที่ ๒^{๖๒}

ที่มาของคำว่า กะเนียบ แปลว่า กลบ มาจากภาษาเขมร ในที่นี้หมายถึง กลบขุมทรัพย์ เหตุเพราะว่า บริเวณแห่งนี้มีปราสาทเก่าแก่สร้างด้วยหินแกรนิตตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ซึ่งสันนิษฐานว่าปราสาทแห่งนี้เป็นที่กลบขุมทรัพย์อยู่ใต้ฐานของปราสาท ดังนั้นกะเนียบภาษาเขมร แปลว่า กลบขุมทรัพย์

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายชัยฤกษ์ ยั่งยืน, กำนันตำบลกันทรารมย์, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ผู้บุกเบิกคนแรก และได้มาพบสถานที่แห่งนี้ ก็คือ ท่านนายพรานเมือง ซึ่งท่านเป็นนายพรานชอบล่าสัตว์ เป็นอาชีพ ได้มาพบปราสาทเก่าแก่แห่งนี้ ประกอบกับสถานที่แห่งนี้เป็นทำเลเหมาะเป็นที่ตั้งเป็นของหมู่บ้าน จึงได้พาเพื่อนบ้านย้ายบ้านมาจากบ้านแกใหญ่ อ.เมือง จ. สุรินทร์ และมีบ้านนาบัวเป็นบางส่วน ครั้งแรกมีจำนวน ๗-๘ หลังคาเรือน ตั้งบ้านอยู่ห่างกันมีการบุกเบิกเป็นที่สร้างที่อยู่อาศัย และที่ทำกิน และประชากรก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

(๒) ประวัติความเป็นมาของบ้านปลาย หมู่ที่ ๔^{๖๓}

ผู้ก่อตั้งบุกเบิก มีตามิ่ง ยายเกา อพยพมาจากบ้านกันทรารมย์ เหตุที่อพยพมาจัดที่ทำกิน และได้ตั้งชื่อชุมชนว่าบ้านปลาย ความหมายที่ตั้งชื่อว่าบ้านปลายนั้น เพราะในเขตพื้นที่ตรงนั้นมีปลายน้ำ หรือลำเหมืองสายหนึ่งมาจากทางทิศตะวันออก ผ่านเขตพื้นที่ตรงนั้นไปจดห้วยเจมิง จึงได้ตั้งชื่อชุมชนบ้านปลาย

(๓) ประวัติความเป็นมาของบ้านสระสี่เหลี่ยม หมู่ที่ ๙

บ้านสระสี่เหลี่ยมแยกมาจาก บ้านกะน้อบ คนที่ก่อตั้งหมู่บ้านสมัยนั้น ประมาณ ๕ คน มีชื่อ นายเมือง, นายคง, นายเคิล เป็นต้น พวกนี้อพยพมาจากบ้านเมือง จ.สุรินทร์ ชื่อเดิมว่า “บ้านกะน้อบ” เป็นภาษาเขมร แปลว่า กลบขุมทรัพย์ มีขุมทรัพย์อยู่ใต้ปราสาท สร้างด้วยหินแกรนิต เล่ากันว่า มีพวคนายควาญช้างมาขุดเอาทรัพย์จากฐานปราสาทไปแต่น้ำเต็มไปหมดสุดท้ายต้องเอาของกลับมาไว้ที่เดิม แต่ก่อนมีหลักบ้านขนาดใหญ่มากอยู่ทางทิศตะวันตกของปราสาท มีสระน้ำเรียกว่า “สระแก้ว” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านสระสี่เหลี่ยม”

(๔) ประวัติความเป็นมาของบ้านโคกใหญ่ หมู่ที่ ๑๒

การเกิดของชุมชนเกิดมาจากการขยายมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง คือ บ้านปลายหมู่ ๔ ประมาณ ๔๐ ปี เหตุผลที่อพยพมาเนื่องจากพื้นที่ของบ้านปลายเป็นที่ลุ่ม เหตุที่ตั้งชื่อบ้านโคกใหญ่ เนื่องจากพื้นที่เป็นที่สูง หรือเรียกว่าโคกมีพื้นที่กว้างใหญ่ จึงใช้ชื่อบ้านโคกใหญ่ ตามสภาพภูมิประเทศสายพันธ์มาจากหมู่บ้านใกล้เคียงคือบ้านปลาย

สภาพทั่วไป

(๑) ที่ตั้ง ทั้งสี่หมู่บ้าน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอกระสัง ห่างจากอำเภอกระสัง เป็นระยะทาง ๗ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับตำบลชุมแสง	ตำบลศรีภูมิ	อำเภอกระสัง
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลกระสัง	อำเภอกระสัง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลชุมแสง ตำบลหนองเต็ง	อำเภอกระสัง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลเมืองไผ่	อำเภอกระสัง

(๒) ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีความชันบางพื้นที่ มีป่าเป็นพื้นที่ สาธารณะประมาณ ๗๕๐ ไร่

(๓) แหล่งน้ำธรรมชาติ มี ดังนี้

ลำห้วยเจมิง ไหลผ่านทิศตะวันตก เข้าหมู่บ้านทั้ง สี่หมู่บ้าน

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายชาติ เจริญรัมย์, ผู้ใหญ่บ้านปลาย, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

(๔) จำนวนประชากร

ตาราง ๒.๑ ตารางข้อมูลจำนวนประชากร พ.ศ. ๒๕๕๗

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม		
๒	บ้านกะเนือบ	๓๘๓	๓๔๔	๗๒๗	๑๓๓	ที่มา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลกันทรารมย์(ณ เดือน มกราคม ๒๕๕๗)
๔	บ้านปลาย	๑๔๖	๑๕๐	๒๙๖	๕๔	
๙	บ้านสระสี่เหลี่ยม	๓๘๑	๓๘๑	๗๖๒	๑๔๗	
๑๐	บ้านโคกใหญ่	๑๗๕	๑๙๖	๓๗๑	๑๗๒	

สภาพทางเศรษฐกิจ

(๑) อาชีพประชากรใน สี่หมู่บ้าน ร้อยละ ๙๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ ๑๐ ประกอบอาชีพต่าง เช่น ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ ฯลฯ

ตาราง ๒.๒ ตารางข้อมูลอาชีพของประชากรใน ๔ หมู่บ้าน

	กะเนือบ	ปลาย	สระสี่เหลี่ยม	โคกใหญ่	รวม
๑ ร้านค้าเบ็ดเตล็ด	๔	๓	๖	๓	๑๖
๒ ร้านอาหาร		๑	๒	๒	๕
๓ ร้านตัดผมชาย	๑				๑
๔ ผลิตเส้นขนมจีน			๑		๑
๕ ฟาร์มเบ็ด			๑		๑
๖ ฟาร์มสุกร				๑	๑
๗ ร้านทำเหล็กตัด				๑	๑
๘ ร้านซ่อมรถ	๑	๑	๑	๑	๔
๙ กิจการบ้านเช่า		๑	๑		๒
๑๐ คลินิก			๑	๑	๒
๑๑ ข้าแหละสุกร	๑				๑
๑๒ ร้านซักรีด			๑		๑
รวมทั้งสิ้น	๗	๖	๑๔	๙	๓๖

ข้อมูลเดือน มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๗ จากการจัดเก็บรายได้ ส่วนการคลัง อบต. กันทรารมย์

สภาพสังคม

- ๑) การศึกษา มีโรงเรียนวัดบ้านคันทรารมย์ มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านทั้ง ๔ หมู่บ้าน
- ๒) ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
- ๓) สาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกันทรารมย์ มีกองทุนหลักประกันสุขภาพ

๓) จุดเด่นของหมู่บ้าน ๔ หมู่บ้าน ในด้านประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมของคนในหมู่บ้าน

ด้านประเพณี วัฒนธรรมทั้ง ๔ หมู่บ้าน เนื่องจากทั้ง ๔ หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากกันเอง ความเป็นอยู่ในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม จึงคล้ายกันหรือเหมือนกัน เช่น แต่ละหมู่บ้าน จะมีการอนุรักษ์จัดทำภูกระเบื้องปั้นปลาน้ำห้วยเจมิง มีการทำบุญหมู่บ้าน มีฟุตบอลประเพณีของหมู่บ้าน มีประเพณีแซนโดนตา ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญออกพรรษา การรำตรวด รำสากกระทบ

ด้านศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น มีเครื่องจักรสาน มีการทอผ้าไหม มีการตัดเย็บ มีงานช่าง อาหารประจำท้องถิ่น อาหารทั่วไปตามท้องถิ่น กุ้ง หอย ปู ปลา หนุณา ผักกระถินรั้ว

๒.๓.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับมะมีวด ของประชาชนตำบลกันทรารมย์

พิธีกรรมเข้าทรงมะมีวด เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษของชาวเขมรแถบอีสานตอนล่าง ตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีความเชื่อว่า วิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีปีศาจ และดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมีอยู่จริงในอดีตทุกชุมชนหมู่บ้านชาวเขมรสุนทร ต่างร่วมกันจัดงาน “พิธีกรรมปัญหาโลมะมีวด” ระหว่างหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ไปถึงก่อนฤดูการผลิตใหญ่ “ทำนา” เพื่อเป็นสิริมงคล กระทั่งเป็นประจำปีของชุมชนสืบต่อๆ กันมาถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมเข้าทรงมะมีวด โดยหลักๆ แล้วประชาชนในตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มักจะนำพิธีกรรมดังกล่าวมาใช้ เพื่อการรักษา การเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตรึม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ เพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการปัญหาโลมะมีวดนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด ความเชื่อในพิธีกรรมปัญหาโลมะมีวด แม้จะมีการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน หากแต่ความนิยมและศรัทธาเริ่มเสื่อมคลายลงไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันหลังราว ๓๐ ปีที่ผ่านมา โดยกระแสความเชื่อด้านวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนความเชื่อเรื่อง “ปัญหาโลมะมีวด” พิธีกรรมปัญหาโลมะมีวด จึงกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยโบราณ ไสยศาสตร์ ๆ ไม่เป็นที่นิยมเลื่อมใสศรัทธาในหมู่คนรุ่นใหม่ หากแต่ความเชื่อศรัทธาในหมู่ประชาชนเชื้อสายเขมร ที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป ยังคงเชื่อศรัทธา จากผลการรักษาอันปรากฏที่หายจากการเจ็บป่วย ด้วยวิธีการปัญหาโลมะมีวด แม้จะไม่แม่นยำ ๑๐๐ % แต่ก็สามารถแก้ปัญหาอาการเจ็บไข้บางชนิดที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถเยียวยารักษาได้เช่นกัน พิธีกรรมปัญหาโลมะมีวด (ปัญหาโล แปลว่า การเข้าทรง) (มะมีวด แปลว่า แม่มด) เป็นการเล่นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเช่น บางครั้งชาวบ้านไปโรงพยาบาลด้วยอาการเจ็บปวด แขน ขา ร่างกาย ฯลฯ แพทย์หาสาเหตุไม่เจอ แต่เมื่อมารักษาโดย พิธีกรรมปัญหาโลมะมีวด ก็หายจากการเจ็บป่วย ซึ่งการรักษาด้วยวิธีการนี้ได้มีการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ

๒.๓.๓ รูปแบบและพิธีกรรมมะมีวดในตำบลกันทรารมย์

จากการศึกษาพบว่าในตำบลกันทรารมย์มีการเข้าทรงมะมีวด เพื่อเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยและเพื่อสืบทอดความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมอยู่ตามหมู่บ้านบ้านต่างๆ ซึ่งการ

ประกอบพิธีกรรมนั้นก็จะมีรูปแบบแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการเข้าทรงมะมวดได้ ๒ ประเภทคือ^{๖๔}

๑) มะมวดหรือมะมวดแซมร์ มะมวดประเภทนี้เรียกสั้นๆ ว่า มะมวด ส่วนคำว่า มะมวดแซมร์นั้นจะเรียกก็ต่อเมื่อมีการกล่าวถึงมะมวดโพง เพื่อเป็นการระบุประเภทของมะมวดให้ชัดเจน มะมวดประเภทนี้จะประกอบพิธีกรรมขึ้นเมื่อมีคนเจ็บป่วย โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยรักษาผู้ป่วยตามรูปแบบของพิธีกรรมมะมวด ครุมะมวดประเภทนี้มีทั้งชาวไทยเชื้อสายเขมรและชาวไทยเชื้อสายกวย

๒) มะมวดโพง/มะมวดกวยหรือมะมวดเดือนสาม มะมวดประเภทนี้จะประกอบพิธีขึ้นในลักษณะเข้าทรงพร้อมๆ กันเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่คณะ คำว่าโพงในภาษาเขมรและภาษากวย มีความหมายว่า พวก กลุ่ม หรือหมู่คณะ มะมวดประเภทนี้จะจัดให้มีขึ้นเพื่อรักษาความเจ็บป่วยของตัวครุมะมวดเอง หรือตัวผู้เข้าทรงเองเท่านั้น ไม่ได้ประกอบพิธีเพื่อช่วยรักษาคนป่วยคนอื่น ๆ หรือแม้ไม่ได้ป่วยก็สามารถประกอบพิธีได้เพื่อความสบายกายและสบายใจของตัวครุมะมวดเอง และครุมะมวดประเภทนี้จะป็นชาวไทยกวยเท่านั้น

ชาวไทยเขมรมักจะเรียกมะมวดโพงว่ามะมวดกวย แต่ชาวไทยกวยเองจะเรียกมะมวดโพงว่ามะมวดโพง ไม่นิยมเรียกว่ามะมวดกวย แต่ทั้งชาวไทยเขมรและชาวไทยกวยจะเรียกมะมวดแซมร์ว่ามะมวดเท่านั้น เมื่อได้ทราบข่าวว่าบ้านหลังไหนมีการประกอบพิธีกรรมมะมวดขึ้น ก็เป็นอันเข้าใจกันว่า นั่นเป็นการประกอบพิธีกรรมมะมวดแซมร์ และบ้านหลังนั้นมีคนเจ็บป่วยไม่สบาย มีความทุกข์เดือนร้อน จึงได้ประกอบพิธีขึ้นเพื่อรักษาคนป่วยเพื่อขจัดปัดเป่าความทุกข์ร้อนออกไป

มะมวดโพงนั้นไม่ได้ประกอบพิธีกรรมขึ้นในขณะที่มีคนเจ็บป่วย แต่จะประกอบพิธีขึ้นตามวัน เวลา ที่เป็นข้อกำหนดของประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเท่านั้น โดยคนป่วยต้องเข้าทรงด้วยตนเอง เพื่อเป็นการรักษาตนเองเท่านั้น ไม่สามารถให้คนอื่นเข้าทรงแทนตนได้ การรักษาความเจ็บป่วยตามแบบมะมวดโพง จึงเป็นการรักษาความเจ็บป่วยทางร่างกายที่อาการไม่หนักมาก ยังสามารถเข้าทรงได้ด้วยตนเอง และสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้นมักจะสันนิษฐานเอาว่าเกิดจากการที่ตนเองได้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปเป็นการผิดต่อครูกำเนิดของตน ทำให้ครูกำเนิดของตนไม่พอใจ จึงทำให้เจ็บป่วย ไม่ใช่เข้าทรงเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการกระทำของภูตผี วิญญาณต่างๆ และโดยมากแล้วคนที่ร่วมเข้าทรงมะมวดโพงนี้ก็ทำเพื่อความสบายกายสบายใจของตนเองเท่านั้น

๒.๓.๔ สาเหตุที่ต้องประกอบพิธีกรรมมะมวด

มะมวดไม่ว่าจะเป็นมะมวดแซมร์หรือมะมวดโพงนั้นจะประกอบพิธีก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น โดยเฉพาะมะมวดแซมร์ จะทำพิธีได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านพิธีเสีงทายแล้วเท่านั้น กล่าวคือเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวล้มป่วยอย่างหนัก แม้ได้พยายามรักษาคนป่วยทุกวิธีทางทั้งแพทย์แผนโบราณเช่นรักษาด้วยยาสมุนไพรพื้นบ้าน หรือแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว แต่การรักษาด้วยวิธีการเหล่านั้นก็ไม่เป็นผล อาการของคนไข้ไม่ดีขึ้น มีแต่ทรงกับทรุด มีอาการหนักยิ่งขึ้น เมื่อญาติเห็นว่าการรักษาด้วยวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล ไม่สามารถหาสาเหตุของการเจ็บป่วยได้ ที่ที่สุดท้ายของญาติก็คือการหันไปพึ่งหมอ

^{๖๔} พระมหาวิระ สุขแสง, “มะมวด : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์”, การค้นคว้าอิสระ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ไสยศาสตร์ให้ช่วยทำพิธีเสี่ยงทายทำนายถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยและวิธีการรักษาเพื่อรักษาคนป่วยให้หายเป็นปกติ พิธีเสี่ยงทายนี้เป็นพิธีกรรมเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การที่จะทำให้ทราบได้ว่าจะต้องประกอบพิธีกรรมมะม่วงหรือไม่ ซึ่งการเสี่ยงทายนี้เป็นขั้นตอนที่ทำขึ้นเพื่อเป็นการทำนาย พยากรณ์สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่นทำนายเพื่อสืบหาสิ่งของที่หายไป หรือสาเหตุของการเจ็บป่วย เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อผู้ป่วยหรือญาติพี่น้องตกลงใจที่จะใช้วิธีเสี่ยงทายแล้ว ก็จะต้องจัดเตรียมเครื่องบูชา เพื่อใช้ในพิธีเสี่ยงทาย นางพัฒนา ฉิมพลีพันธ์ คุรุมะมัตได้กล่าวว่า^{๖๕} “ในการให้คุรุมะมัตเสี่ยงทายญาติพี่น้องต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาครุให้ครบถ้วนเพื่อใช้ในการเสี่ยงทาย เมื่อเตรียมเครื่องบูชาแล้ว ถ้าสะดวกก็ให้พาคนป่วยไปหาครูด้วย เพราะเมื่อครุทำพิธีเสี่ยงทายและทำนายสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้น ถ้าสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของภูตผีวิญญาณ หรือคุณไสยที่ตัวครุพอจะขจัดปัดเป่าได้ก็จะช่วยรักษาขจัดปัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บของคนป่วย ด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ได้ทันที เช่นการเสกเป่ากระหม่อมด้วยน้ำหมาก รดน้ำมนต์ เป็นต้น แต่ถ้าสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้นเป็นการกระทำของภูตผีวิญญาณ เทวดาหรือคุณไสย ที่เกินกว่าไสยเวทย์ของครุที่จะทำการขจัดปัดเป่าได้ และถ้าวิญญาณหรือเทวดานั้นๆ ต้องการจะได้เครื่องเช่นสังเวชนิตต่างๆ ให้ญาติพี่น้องไปจัดทำเครื่องเช่นสังเวทให้ครบถ้วนตามนั้น แต่ถ้าการทำพิธีเสี่ยงทายนั้น ครุโบลทราบแต่เพียงว่ามีภูตผีวิญญาณ หรือเทวดามาเบียดเบียนแล้วบันดาลให้เจ็บไข้ได้ป่วย แต่ก็ไม่ว่าภูตผี วิญญาณหรือเทวดานั้นๆ มีความประสงค์อะไร หรือต้องการเครื่องเช่นสังเวชนิตใด เช่นนี้ครุโบลก็จะแนะนำให้ญาติพี่น้องคนป่วยประกอบพิธีกรรมมะม่วงขึ้น เพื่อที่ภูตผี วิญญาณหรือเทวดาดังกล่าวจะได้สื่อสารกับคนป่วยหรือญาติพี่น้องของคนป่วย ผ่านร่างทรงตามพิธีกรรมมะม่วงเพื่อรักษาคนป่วยให้หายเป็นปกติต่อไป สำหรับมะม่วงโพง ไม้มีพิธีการเสี่ยงทาย (โบล) ที่จะนำไปสู่การจัดพิธีกรรมมะม่วงเพราะการประกอบพิธีกรรมจะจัดขึ้นตามวันที่ถือเป็นประเพณีปฏิบัติกันสืบมา โดยทุกคนสามารถเข้าทรงได้ กล่าวคือคนป่วยจะเข้าทรงเพื่อรักษาตนเอง ส่วนคนที่ไม่ได้เจ็บป่วยก็จะเข้าทรงเพื่อเชิญครูกำเนิดของตนเอง มารับเครื่องเช่นสังเวทและร้ายาสนุกสนานในพิธีกรรมนี้

๒.๓.๕ การเชิญคุรุมะมัตเพื่อประกอบพิธี

หลังจากที่ญาติพี่น้องของคนป่วยได้รับคำแนะนำจากครุโบลว่าให้ประกอบพิธีกรรมมะม่วงจึงจะสามารถรักษาคนป่วยให้หายเป็นปกติได้ ถ้าครุโบลทำนั้นเป็นคุรุมะมัตด้วย ญาติพี่น้องคนป่วยอาจจะเชิญให้ท่านเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมมะม่วง หรือจะไปเชิญคุรุมะมัตท่านอื่นที่ตนเชื่อถือมาประกอบพิธีกรรมมะม่วงก็ได้เช่นเดียวกัน นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข^{๖๖} คุรุมะมัตได้กล่าวว่า “เมื่อญาติคนป่วยได้มาเชิญให้ไปทำพิธีมะม่วง จะไม่ตอบรับคำเชิญนั้นทันที แต่จะเข้าทรงก่อนเพื่อให้เทพเจ้าและคุรุมะมัตของตนตรวจดูก่อนว่า พิธีมะม่วงที่จะจัดขึ้นนั้น จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีอันตรายทั้งแก่ตัวคุรุมะมัต เจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีกรรมอื่นๆ เมื่อทราบว่าพิธีกรรมตั้งแต่นั้นเริ่มต้นจนกระทั่งจบพิธี จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ คุรุมะมัตก็จะรับคำเชิญเพื่อไปประกอบพิธีกรรมมะม่วง แต่ถ้าคุรุมะมัตเห็นว่าพิธีกรรมที่จะจัดขึ้นนั้น จะเกิดอันตรายเพราะเกิน

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางพัฒนา ฉิมพลีพันธ์, คุรุมะมัต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข, คุรุมะมัต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ความสามารถของคนที่ประกอบพิธีกรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยได้ ครูมะมัวตท่านนั้นก็ไม่น่าจะรับเชิญ ญาติคนป่วยก็จะไปเชิญครูมะมัวตท่านอื่นๆ ที่มีความสามารถในการประกอบพิธีกรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยได้”

ถ้าไม่สามารถเชิญครูมะมัวตมาประกอบพิธีกรรมได้เลย ญาติก็จำเป็นต้องดูแลรักษาคนป่วยไปตามมีตามเกิด แต่เท่าที่ผู้ศึกษาได้สอบถามและเห็นมา ไม่เคยมีกรณีที่ไม่มีการเชิญมาประกอบพิธีกรรมมะมัวต เมื่อครูมะมัวตท่านรับเชิญแล้ว ท่านก็จะกำหนดวันและเวลาเพื่อประกอบพิธีกรรมต่อไป ซึ่งในเบื้องต้นครูมะมัวตจะบอกรายละเอียดคร่าวๆ ในการเตรียมสิ่งของต่างๆ ที่จะต้องใช้ในพิธีกรรม ในการเตรียมนี้จะต้องอาศัยผู้ที่รู้เรื่องพิธีกรรมหรือมีประสบการณ์ในการจัดเตรียมพิธีกรรมมาช่วยกันจัดเตรียม ทั้งนี้จะมีผู้ติดตามหรือผู้ช่วยครูมะมัวตเป็นผู้ให้คำแนะนำในทุกขั้นตอน และเมื่อถึงเวลาจะทำพิธีครูมะมัวตจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ถ้าพบว่ามีสิ่งใดไม่ถูกต้องหรือขาดตกบกพร่องไป เจ้าภาพจะต้องจัดทำให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่ครูมะมัวตให้คำแนะนำ จึงจะสามารถเริ่มพิธีกรรมได้ ฉะนั้นเจ้าภาพจะต้องใส่ใจและระมัดระวังในการจัดเตรียมทุกอย่างที่จะใช้ในพิธีกรรมให้ถูกต้องตามรูปแบบ องค์ประกอบและขั้นตอนอย่างครบถ้วน

๒.๓.๖ องค์ประกอบของพิธีกรรมมะมัวต

องค์ประกอบของพิธีกรรมมะมัวตนั้นมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ในการประกอบพิธีกรรมมะมัวตมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมะมัวตทั้งโดยตรงและรวมถึงผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๑) ครูมะมัวต ถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในพิธีกรรมนี้ เพราะเป็นทั้งผู้ประกอบพิธีกรรมและควบคุมดูแลพิธีกรรมทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเรียบร้อย ครูมะมัวตนั้นโดยปกติแล้วก็มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกับคนทั่วไป ไม่ได้มีความแตกต่างกันเลย แต่เท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ครูมะมัวตพบว่าครูมะมัวตโดยทั่วไป มีคุณสมบัติและอุปนิสัยส่วนตัวที่น่าสนใจหลายๆ อย่างคือ

- (๑) เป็นคนจิตใจอ่อนโยนโดยเยือกเย็นและควบคุมอารมณ์ได้ดี
- (๒) มีปฏิภาณไหวพริบและจิตวิทยาในการพูดที่ดี
- (๓) มีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง

ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ครูมะมัวตถึงการที่จะได้ชื่อว่าเป็นครูมะมัวตอย่างถูกต้องนั้นในประเด็นนี้ นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข^{๖๗} ครูมะมัวตกล่าวว่า “การเป็นครูมะมัวตนั้นไม่ได้เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนจากครูมะมัวต และไม่ได้สืบทอดกันทางกรรมพันธุ์ที่จะสามารถส่งผ่านการเป็นครูมะมัวตไปยังลูกหลานของตนได้ โดยทั่วไปแล้วการเป็นครูมะมัวตนั้นจะเกิดจากการที่มีเทพหรือครูมะมัวตท่านอื่น มีความประสงค์ที่จะมาอาศัยสิงสถิตอยู่ด้วย คือถ้าต้องการจะมาสิงสถิตอยู่กับคนใดก็จะบันดาลให้คนนั้นเกิดการเจ็บป่วย และแม้จะรักษาอาการเจ็บป่วยนั้นด้วยวิธีการใดๆ ก็ไม่หาย สุดท้ายก็ต้องไปโบลกับครูโบลเพื่อทำนายสาเหตุของการเจ็บป่วย ในกรณีนี้ผลของการโบลมักจะบอก

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข, ครูมะมัวต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ให้ทราบว่ามีเทพหรือครุฑมณีต้องการที่จะมาสิงสถิตอยู่ด้วย ให้เชิญครุฑมณีนั้นๆ มาประกอบพิธีกรรมมณีให้เพื่อเป็นการต้อนรับและยอมรับให้ครุฑมณีมาอาศัยอยู่ด้วย กล่าวคือเป็นการเข้าพิธีเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์เมื่อผ่านพิธีนี้แล้วบุคคลผู้นั้นก็สามารถเป็นครุฑมณีประกอบพิธีกรรมมณีของตัวเองได้” ส่วนมณีอีกประเภทหนึ่งคือมณีโพงนั้น นายบุญส่ง โภยรัมย์^{๖๘} ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า “คนที่จะเป็นครุฑมณีนั้นไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนจากครุฑมณี และไม่ได้สืบทอดกันทางกรรมพันธุ์ ที่จะสามารถส่งผ่านการเป็นครุฑมณีไปยังลูกหลานของตนได้เช่นเดียวกับมณีตัมแต่ที่แตกต่างจากมณีตัมก็คือการเป็นครุฑมณีโพงไม่ได้เกิดจากเจ็บป่วยและการโบลแต่อย่างใด เพียงแค่ผู้ประสงค์จะเป็นครุฑมณี ไปเข้าพิธีไหว้ครูกับครุฑมณีที่ตนนับถือและยอมรับให้ครุฑมณีมาอยู่ด้วย จากนั้นก็เรียนรู้ขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ จากครุฑมณีของตนจนสามารถที่จะประกอบพิธีกรรมตนเองได้ เท่านั้นถือว่าเป็นครุฑมณีโพงแล้ว” การรับเชิญไปประกอบพิธีมณีครุฑมณีใหม่จะยังไม่สามารถรับเชิญเพื่อไปประกอบพิธีกรรมมณีด้วยตนเองได้ในทันที โดยมากแล้ว เมื่อครุฑมณีของตนได้รับเชิญไปประกอบพิธีที่ไหน ครุฑมณีใหม่ก็จะติดตามไปร่วมพิธีเสมอเพื่อรับการถ่ายทอดขั้นตอนและพิธีกรรมของมณีให้ถูกต้อง และรับการประสิทธิ์ประสาทวิชาอาคมต่างๆ จากครุฑมณีของตน จนกระทั่งสามารถรับเชิญไปประกอบพิธีกรรมมณีได้ด้วยตนเองตามลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องมีครุฑมณีคอยดูแลเป็นที่เลี้ยงต่อไป การเริ่มเป็นครุฑมณีไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับอายุของผู้ที่จะเป็นครุฑมณีว่าอายุกี่ปี จึงสามารถเป็นครุฑมณีได้ และเมื่อเป็นแล้วจะต้องรับเชิญประกอบพิธีกรรมหรือไม่ นายประเสริฐ ใจปิ่น^{๖๙} ครุฑมณีกล่าวว่า “ตนเองได้ประกอบพิธีกรรมมณีเพื่อรับรองเทพ วิญญาณบรรพบุรุษที่มาอาศัยอยู่ด้วยตั้งแต่ตอนเป็นหนุ่มและได้รับประกอบพิธีเสี่ยงทาย (โบล) และรับเชิญไปประกอบพิธีกรรมมณีในที่ต่างๆ ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน”

๒) ผู้ช่วยครุฑมณี เป็นบุคคลที่ครุฑมณีพามาเอง ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมมณี มีหน้าที่คอยให้คำแนะนำแก่เจ้าภาพในด้านการจัดเตรียมพิธีกรรมทุกอย่าง รวมถึงในขณะที่มีการประกอบพิธีกรรมจะคอยให้คำแนะนำกับเจ้าภาพและผู้เข้าทรงในขั้นตอนต่างๆ เป็นผู้ช่วยเหลือครุฑมณีในการช่วยหยิบส่งเครื่องประกอบพิธีต่างๆ ให้กับครุฑมณีในขณะทำพิธีกรรม ผู้ช่วยครุฑมณีจะมีหรือไม่ก็ได้ซึ่งขึ้นอยู่กับครุฑมณี

๓) ผู้เข้าทรงในพิธีกรรมมณี ได้แก่คนป่วย ญาติคนป่วยและบุคคลทั่วไปที่มาเข้าร่วมพิธีที่สมัครใจเพื่อเข้าทรง ซึ่งการเข้าทรงของแต่ละคนนั้นมีข้อสังเกตดังนี้

(๑) คนป่วยถือเป็นเจ้าภาพของพิธีกรรมมณีตัม เพราะว่ามีมณีตัมจะประกอบพิธีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคนเจ็บไข้เท่านั้น โดยปกติแล้ว ถ้าคนป่วยอาการไม่หนักมากเกินไป ยังสามารถเข้าทรงได้ ผู้ป่วยก็จะเข้าทรงด้วยตนเอง แต่ถ้าผู้ป่วยไม่สามารถเข้าทรงได้ ญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดของคนป่วยคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ก็สามารถเข้าทรงแทนคนป่วยได้

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง โภยรัมย์, ครุฑมณี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ ใจปิ่น, ครุฑมณี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

(๒) ญาติคนป่วย ต้องเป็นญาติพี่น้องใกล้ชิดทางเชื้อสาย ไม่ใช่ญาติเกี่ยวดองกัน และญาติพี่น้องที่จะเข้าทรงนั้นส่วนมากแล้วจะเป็นผู้หญิง ส่วนผู้ชายนั้นมีอยู่บ้างเหมือนกัน แต่น้อยมาก นานๆ จะมีสักครั้ง จึงพบว่าหลายคนเข้าใจว่ามะมั่วตนั้นมีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นที่เข้าทรงได้

(๓) บุคคลทั่วไป การเข้าทรงของบุคคลที่ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องของคนป่วยซึ่งเป็นเพียงผู้มาร่วมพิธีกรรม จะเข้าทรงได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากครุมะมั่วตเท่านั้น และการเข้าทรงของคนเหล่านี้ จะเข้าทรงได้เฉพาะครุกำเนิดของตนเองเท่านั้น วิญญาณอื่นจะไม่มาสิงสถิตย์และการเข้าทรงนี้มีจุดประสงค์เพียงเพื่อร่ายรำสนุกสนานกับครุกำเนิดของตนเองเท่านั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาคนป่วยแต่ประการใด

สำหรับผู้เข้าทรงมะมั่วตโพงนั้น นอกจากครุมะมั่วตแล้ว คนอื่นๆ ก็สามารถมาร่วมพิธีเข้าทรงได้โดยไม่มีข้อจำกัด ฉะนั้น ผู้ที่สามารถเข้าทรงมะมั่วตโพงได้ประกอบด้วย

(๑) ครุมะมั่วตโพง

(๒) คนป่วยเข้าทรงเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของตนเอง ซึ่งเป็นอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ไม่ใช่อาการป่วยที่หนักมากเหมือนมะมั่วตแซมร์

(๓) บุคคลทั่วไป ที่ประสงค์จะเข้าทรงเพื่อเป็นการไหว้ครุกำเนิดของตน เชิญครุกำเนิดของตนให้มารับเครื่องเช่นสังเวย และให้ครุกำเนิดได้แต่งกายร่ายรำสนุกสนาน ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับมะมั่วตแซมร์ในส่วนของ การเข้าทรงของบุคคลทั่วไปที่เข้าร่วมพิธีกรรม

ในการเข้าทรงมะมั่วตแซมร์นั้น ภูตผี วิญญาณและเทวดาสามารถเข้ามาสิงผู้ที่เข้าทรงมะมั่วตแซมร์ได้ รวมถึงการเข้าทรงครุกำเนิดของตนเอง และครุกำเนิดของญาติ ส่วนมะมั่วตโพงเป็นเพียงการเข้าทรงครุกำเนิดของตนเองเท่านั้น เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ และเพื่อร่วมร่ายรำสนุกสนานกับครุกำเนิดของตนเอง จากการสัมภาษณ์นางพัฒนา ฉิมพลีพันธ์^{๗๐} ซึ่งเป็นครุมะมั่วตได้ ความว่า การเข้าทรงมะมั่วตนั้นวิญญาณอื่นๆ ก็สามารถเข้าสิงร่างทรงมะมั่วตได้เช่นเดียวกับมะมั่วตแซมร์ เพียงแต่วิญญาณที่เข้ามาสิงร่างทรงจะเป็นวิญญาณบรรพบุรุษญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วของคนเข้าทรงเท่านั้น และมาเข้าสิงร่างทรงเพื่อมาพบปะพูดคุยกับญาติพี่น้องของตนที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการรักษาคนป่วยแต่อย่างใด

จากที่ได้ศึกษามาเห็นได้ว่าการเข้าทรงของแต่ละบุคคลตามพิธีกรรมมะมั่วตทั้งสองประเภทนั้นพบว่า บางคนนั้นเข้าทรงเพียงครู่เดียว ก็เข้าทรงสำเร็จ คือมีวิญญาณเข้ามาสิงสถิตบุคคลนั้น แต่บางคนแม้จะพยายามเข้าทรงเป็นเวลานาน บางครั้งใช้เวลา ๑ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมง หรือนานกว่านั้นก็ยังเข้าทรงไม่สำเร็จ แม้จะได้รับการช่วยเหลือแนะนำจากครุมะมั่วต^{๗๑} จากการสอบถามครุมะมั่วต ได้ความว่าการที่บางคนแม้พยายามเข้าทรงอย่างไร ก็เข้าทรงไม่สำเร็จนั้นมีความเป็นไปได้หลายอย่างที่ส่งผลให้เป็นเช่นนั้นเช่น

(๑) ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย คือผู้เข้าทรงมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เจ็บป่วยอยู่ หรือมีอายุมากเกินไป จนไม่สามารถนั่งสมาธิเพื่อเข้าทรงได้

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางพัฒนา ฉิมพลีพันธ์, ครุมะมั่วต ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง โกยรัมย์ย์, ครุมะมั่วต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

(๒) ปัญหาด้านสุขภาพจิต คือผู้เข้าทรงเป็นคนที่มีความวิตกกังวล หรือพลังจิตที่กล้าแข็งมาก จนวิญญานไม่สามารถเข้าสิงสถิตได้

(๓) ปัญหาด้านดนตรี คือนักดนตรีบรรเลงเพลงยังไม่เป็นที่ถูกใจวิญญานที่จะเข้าสิงสถิตร่างผู้เข้าทรง เพราะฉะนั้นขณะที่เข้าทรงนักดนตรีจะบรรเลงดนตรีเปลี่ยนเพลงหรือเปลี่ยนจังหวะเพลงเร็ว ช้า ไปเรื่อยๆ จนกว่าวิญญานจะพึงพอใจแล้วเข้าสิงสถิตร่างของผู้เข้าทรงหากวิญญานยังไม่พอใจ ก็จะไม่ยอมเข้าสิงร่างทรง ซึ่งวิธีการบรรเลงดนตรีเปลี่ยนเพลงและจังหวะเพลงไปเรื่อยๆ บางทีก็เข้าทรงสำเร็จ บางทีก็ไม่สำเร็จ

๔) นักดนตรี ถือว่าเป็นส่วนสำคัญซึ่งจะขาดเสียไม่ได้สำหรับการประกอบพิธีกรรมมะมั่วต เพราะว่าจะต้องมีการบรรเลงเพลงเพื่อประกอบในการเข้าทรง ถ้าหากไม่มีการบรรเลงดนตรีหรือมีการบรรเลงดนตรี แต่ไม่ใช่เพลงหรือจังหวะที่วิญญานพึงพอใจ วิญญานก็จะไม่ยอมเข้าทรง อีกประการหนึ่งหากว่ามีเครื่องดนตรีพร้อม แต่ไม่มีนักดนตรีที่จะบรรเลงเพลงเช่นนี้ก็ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมมะมั่วตได้ พิธีกรรมมะมั่วตย่อมไม่อาจประกอบขึ้นได้ ในทางกลับกันถ้าไม่มีนักดนตรีแต่ไม่มีเครื่องดนตรี ผู้ร่วมพิธีกรรมยังสามารถช่วยกันประมวญให้จังหวะและนักดนตรีก็ยังสามารถที่จะหยิบเอาสิ่งของใกล้ตัว ที่ยังพอหาได้มาเคาะประกอบจังหวะได้ การเคาะไม้ หรือการเคาะจอบเสียมเป็นต้น ด้วยการเคาะส่วนที่เป็นโลหะให้เป็นจังหวะเพลงก็ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้และทำกันมาแต่โบราณ นักดนตรีประกอบด้วย

(๑) ครูดนตรี ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ทำหน้าที่ในการนำคณะนักดนตรีทั้งหมดทำพิธีบูชาครูดนตรี เป็นผู้ควบคุมการบรรเลงเพลง การเปลี่ยนเพลงบรรเลง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูมะมั่วตได้กล่าวว่า “การเปลี่ยนเพลงในขณะที่เข้าทรงนั้น จะอยู่ในดุลยพินิจของครูดนตรี และบางครั้งครูมะมั่วตก็จะให้สัญญาณบอกให้ครูดนตรีเปลี่ยนเพลง ซึ่งเป็นเรื่องที่เราใจกันเองระหว่างครูดนตรี ครูมะมั่วตและนักดนตรี

(๒) นักดนตรีและลูกวง ส่วนมากมักจะเป็นคนที่เคยร่วมซ้อมดนตรีด้วยกันมา แต่ก็มีบ้างเหมือนกันที่นักดนตรีบางคนได้รับเชิญมาเป็นการเฉพาะเพราะขาดนักดนตรี ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่เล่นดนตรีด้วยกันได้อย่างเรียบร้อย เพราะเพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีมะมั่วตเป็นเพลงที่นักดนตรีทุกคนต้องผ่านการฝึกหัดมาแล้วทั้งสิ้น

๒. วันเวลาในการประกอบพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมมะมั่วตแซมร์ จัดจัดขึ้นในวันเวลาที่ใดนั้น ขึ้นอยู่กับครูมะมั่วตที่เจ้าภาพได้ไปเชิญมาประกอบพิธีกรรม ซึ่งในเรื่องนี้มีความเชื่อที่ตรงกันและแตกต่างกันไป กล่าวคือเรื่องเวลา เห็นตรงกันว่าประกอบพิธีกรรมช่วงเวลาใดของวันก็ได้ จะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้ทั้งนั้น ไม่มีข้อห้ามแต่ประการใด แต่ในเรื่องของวันที่จะประกอบพิธีนั้นกลับมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป นายประเสริฐ ใจปิ่น^{๗๒} ครูมะมั่วต กล่าวว่า การประกอบพิธีกรรมมะมั่วต ห้ามจัดในวันที่ตรงกับวันพระ โดยให้เหตุผลว่า วันพระถือเป็นวันมงคลและเป็นวันที่ชาวพุทธต้องไปวัดทำบุญ สมาทานรักษาศีล ถ้ามีการประกอบพิธีกรรมมะมั่วตขึ้นในวันพระจะไม่เหมาะสม เพราะเมื่อจัดพิธีขึ้นก็ต้องมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเพื่อทำอาหารเลี้ยงดูผู้ที่มาร่วมงาน รวมถึงการเลี้ยงเหล่าที่ทางเจ้าภาพจะต้องจัดหาเลี้ยงต้อนรับแขกด้วย อีกทั้งเครื่องเช่นสังเวทียที่จะใช้ในพิธีกรรมมักจะทำด้วยเหล็ก ไม้ และหัวหมู และอีกประการหนึ่งคือในวันพระ ฤกษ์

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ ใจปิ่น ครูมะมั่วต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

วิญญาณทั้งหลายจะไม่แสดงอำนาจอิทธิฤทธิ์ และจะไม่เข้ามาสิงสถิตร่างทรง ฉะนั้น ในวันที่เป็นมงคล เช่นนี้จึงห้ามประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูตผี วิญญาณซึ่งเกี่ยวข้องกับความตาย อันอาจส่งผลที่ไม่ดีต่อผู้ป่วยได้

๓. สถานที่ประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีกรรมมะมีวตนั้น มีรูปแบบและข้อกำหนดที่เป็นการเฉพาะ ฉะนั้นเจ้าภาพจะต้องปฏิบัติตามอย่างระมัดระวัง ซึ่งอาจแบ่งสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมมะมีวตออกเป็น ๒ กรณีคือ

๑) มะมีวตแซมร์ แบ่งสถานที่สำหรับประกอบพิธีออกเป็น ๒ กรณีคือ

(๑) มะมีวตแซมร์โรง คือการประกอบพิธีกรรมจะทำในโรงพิธี เจ้าภาพจะต้องสร้างโรงมะมีวต เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมมะมีวต โดยให้ปฏิบัติดังนี้

๑) โรงมะมีวต ที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมมะมีวต จะต้องปลูกสร้างขึ้นใหม่และมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมมะมีวตอย่างเดียวนั้น เพราะการสร้างโรงมะมีวตนี้เป็นการสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ต้อนรับเหล่าเทวดา และภูตผีวิญญาณทั้งหลาย จึงต้องสร้างเป็นของใหม่เพื่อแสดงถึงความเคารพ และให้ความสำคัญต่อท่านเหล่านั้นเพื่อหวังว่าท่านเหล่านั้นจะเกิดความปีติปราโมทย์ ปลาบปลื้มใจในการต้อนรับของเจ้าภาพ และท้ายที่สุดท่านเหล่านั้นจะเกิดเมตตาจิต อำนวยพรให้คนป่วยและเจ้าภาพปราศจากทุกข์โศกโรคภัยประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

๒) โรงมะมีวต จะต้องเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างแยกห่างออกไปจากตัวบ้าน ห้ามไม่ให้มีส่วนในส่วนของโรงพิธีและตัวบ้านติดกัน พาดผ่าน หรือทาบเกี่ยวกัน ที่ต้องสร้างโรงมะมีวตให้แยกห่างออกจากตัวบ้านนั้น ก็เพื่อให้เห็นเด่นชัดว่า โรงมะมีวตที่สร้างขึ้นนั้น สร้างขึ้นด้วยความตั้งใจจริงของเจ้าภาพ ไม่ใช่สิ่งปลูกสร้างที่ต่อเติมทำขึ้นมาอย่างเสียมิได้

๓) โรงมะมีวต จะต้องปลูกสร้างขึ้นในวันที่จะประกอบพิธีกรรมมะมีวตเท่านั้น ห้ามปลูกสร้างไว้ก่อนล่วงหน้า ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูกสร้างจะเตรียมไว้ล่วงหน้าก็ได้ไม่มีข้อห้าม ที่ต้องสร้างโรงมะมีวตในวันที่จะประกอบพิธีกรรมนั้นมีความเชื่อว่า ถ้าสร้างไว้ล่วงหน้า อาจจะมีภูตผี วิญญาณเข้ามาสิงสถิตหรือยึดครองโรงนั้นเสียก่อน หรืออาจมีบุคคลที่มีไสยเวทย์ ต้องการลองวิชากับครุมะมีวต หรือไม่หวังดีกับคนป่วยหรือเจ้าภาพ แอบทำคุณไสยให้เข้ามาครอบครองโรงมะมีวตนั้นไว้ หรืออาจจะมีสัตว์ร้ายเช่นงูพิษมาหลบซ่อนอาศัยอยู่ในโรงเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้สิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดอันตรายกับผู้เข้าร่วมพิธีได้

๔) โรงมะมีวตจะต้องปลูกสร้างบนที่ดินผืนเดียวกันกับบ้านของเจ้าภาพ ห้ามไม่ให้สร้างโรงมะมีวตล้ำหรือยื่นออกไปนอกแนวเขตที่ดินของเจ้าภาพ ทั้งนี้เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ คืออาจจะเกิดกรณีที่เจ้าของที่ดินข้างเคียงไม่ประสงค์ให้ใช้ที่ดินของตนอาจจะเกิดข้อขัดแย้งกัน ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมมะมีวตมีอันต้องยกเลิกได้

๕) ห้ามปลูกสร้างโรงมะมีวตหันหน้าไปทางทิศตะวันตก โดยปกติจะสร้างโรงมะมีวตหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เหตุที่ห้ามสร้างโรงมะมีวตหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ถือเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยเชื่อว่าทิศตะวันตก จะทำให้ชีวิตตกต่ำ มีดมนเป็นทิศแห่งความตาย ฉะนั้นจึงห้ามสร้างโรงมะมีวตหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

๖) พื้นที่รอบๆ โรงมะมั่วตต้องมีความกว้างเพียงพอให้ครุมะมั่วตสามารถร่ายรำดาบเดินไปรอบๆ โรงมะมั่วตได้อย่างสะดวกไม่ติดขัด เพราะการประกอบพิธีกรรมมะมั่วตในช่วงสุดท้าย ครุมะมั่วตจะต้องร่ายรำกวัดแกว่งดาบเดินไปรอบๆ โรงมะมั่วตเพื่อทำพิธีเก็บผ้าเพดาน

๗) โรงมะมั่วตจะต้องถูกรื้อทันทีหลังจากประกอบพิธีกรรมมะมั่วตเสร็จ ห้ามทิ้งไว้ค้างคืน เหตุที่ต้องให้รื้อให้เสร็จภายในวันนั้นเพราะมีความเชื่อว่าสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับต้อนรับเหล่าเทวดา หรือภูตผี วิญญาณ ไม่สมควรที่เจ้าภาพจะเก็บไว้เพื่อประโยชน์หรือกิจกรรมอย่างอื่นอีก เพราะถือว่าเป็นการตีเสมอท่านเหล่านั้น

(๒) มะมั่วตแซมร์บ้าน เจ้าภาพไม่ต้องสร้างโรงมะมั่วต แต่จะต้องจัดสถานที่ภายในบ้านให้มีลักษณะคล้ายกับการปลูกสร้างโรง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจำลองโรงมะมั่วตไปไว้ในบ้าน เพียงแต่ไม่ต้องมุงหลังคา จะทำอย่างนี้ได้ก็ต่อเมื่อเจ้าภาพไม่มีบริเวณที่ดินกว้างเพียงพอที่จะปลูกสร้างโรงมะมั่วตได้

๒) มะมั่วตโพง สถานที่ประกอบพิธีกรรมจะต้องประกอบในโรงเท่านั้น ไม่มีการประกอบพิธีกรรมภายในบ้าน เพราะมะมั่วตโพงเป็นพิธีกรรมที่ต้องการพื้นที่มาก เพราะจะมีการเข้าทรงพร้อมกันเป็นจำนวนมาก และการจัดพิธีกรรมมะมั่วตโพงนั้นจะต้องจัดที่บ้านของครุมะมั่วต หมุนเวียนกันไปแต่ละปี ครุมะมั่วตคนไหนจัดพิธีกรรมขึ้น ก็ถือว่าครุมะมั่วตคนนั้นเป็นเจ้าภาพ ซึ่งต่างจากมะมั่วตแซมร์ที่เจ้าภาพก็คือคนป่วยและต้องประกอบพิธีกรรมที่บ้านของคนป่วยเท่านั้น

๔. เพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมมะมั่วต

องค์ประกอบที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งสำหรับพิธีกรรมมะมั่วตก็คือเพลงหรือบทเพลง สำหรับเพลงที่ใช้ในการบรรเลงนั้น จะขึ้นอยู่กับครุคนตรีเป็นสำคัญว่าจะบรรเลงเพลงอะไรบ้าง ตามความเหมาะสมกับขั้นตอนของพิธีกรรมในแต่ละช่วง หรือเล่นเพลงตามประเพณีนิยมที่ได้ปฏิบัติสืบกันมา แต่โดยส่วนมากเพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมมะมั่วตจะประกอบด้วยเพลงเหล่านี้คือ^{๗๓}

๑) เพลงสารุการโหมโรง จะบรรเลงเป็นเพลงแรก ก่อนที่ครุมะมั่วตจะเริ่มเข้าทรงเป็นคนแรกในพิธีกรรมมะมั่วตเพื่อเป็นการบูชาครุคนตรี และเพื่อการเอาฤกษ์เอาชัยเป็นสิริมงคลทั้งแก่ตัวนักคนตรี ครุมะมั่วต เจ้าภาพ ผู้ร่วมพิธีและสถานที่ในการประกอบพิธี

๒) เพลงกันตรึม จะใช้บรรเลงในขณะที่มีการเข้าทรง โดยขึ้นอยู่กับครุคนตรีจะเล่นเพลงอะไรก็ได้ เพื่อให้วิญญาณพึงพอใจแล้วเข้าสิงร่างทรง เช่นถ้าวิญญาณผีบรรพบุรุษเข้าสิง ก็จะมีบรรเลงเพลงกันตรึมโบราณเช่นเพลงกรัก เพลงกุมาร เพลงรั้ว เพลงมลูบโดง เพลงอายัย เพลงกันตังโง๊ะพริ้ม ถ้าวิญญาณที่เข้าสิงร่างเป็นวิญญาณที่ตายไม่นานก็อาจจะบรรเลงเพลงกันตรึมร่วมสมัย เช่นอายัยโดนตา เพลงสมสร่า เป็นต้น

๓) เพลงบายศรี สู่ขวัญ จะใช้บรรเลงในช่วงครุมะมั่วตทำพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญและผูกข้อมือให้กับคนป่วยเช่นเพลงอมตูก

๔) เพลงแห่ จะใช้บรรเลงในเวลาที่มีการแห่คือ ช่วงที่เก็บผ้าเพดาน จะมีการแห่เครื่องบายศรีรอบๆ โรงประกอบพิธี เพลงที่ใช้เช่น เพลงแห่ม้า แห่ช้าง เป็นต้น

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข, ครุมะมั่วต, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๕) เพลงลา ใช้บรรเลงเมื่อสิ้นสุดการประกอบพิธี เพื่อให้ครุฑมะม่วงดำลาโรง ลาเจ้าภาพ ลาครดนตรีและลาเทวดา

๕. เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม เครื่องดนตรีและเสียงดนตรีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดพิธีกรรมมะม่วงดำ ประโยชน์ของดนตรีในพิธีกรรมคือช่วยสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานครื้นเครงให้กับงานและบางทีเสียงดนตรีก็ช่วยบำบัดหรือช่วยให้คนป่วยอ่อนคลายได้ มีจิตใจเราแจ่มใสขึ้น อาจส่งผลให้อาการเจ็บป่วยทุเลาบรรเทาได้ นอกจากนี้ตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณเชื่อว่าการใช้ดนตรีบรรเลงประกอบในพิธีกรรมมะม่วงดำนั้นทำเพื่อให้ภูตผีวิญญานและเทวดาที่จะมาเข้าสิงร่างเกิดความพึงพอใจ เครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงนั้นประกอบด้วย

๑) กลองทัด ๑ คู่	๒) แคน ๑ เต้า	๓) ฆ้องวงใหญ่ ๑ ราง
๔) ฉิ่ง ๑ คู่	๕) ซอด้วง ๑ คัน	๖) ตะโพน ๑ ลูก
๗) ปี่ใน ๑ เล้า	๘) ระนาดเอก ๑ ราง	

บรรดาเครื่องดนตรีทั้ง ๘ ชนิดนี้ ตะโพนถือเป็นบรมครูดุริยางคศิลป์ เมื่อจะเริ่มการบรรเลงจะต้องนำดอกไม้ ธูปเทียน บูชาตะโพนก่อนทุกครั้ง และถือเป็นประเพณีสืบทอดกันมา ตะโพนเมื่อนำมารวมบรรเลงในวงปี่พาทย์ จึงถือเป็นบรมครูและทำหน้าที่กำกับหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งหมด สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมมะม่วงดำแซมรนั้น สามารถจัดหาเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ เพิ่มเติมได้อีก นอกเหนือจากเครื่องดนตรี ๘ ชนิดดังกล่าวนี้

๖. วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมมะม่วงดำ เครื่องประกอบพิธีกรรมมะม่วงดำนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากและแต่ละอย่างมีรายละเอียดปลีกย่อยที่น่าสนใจดังนี้

๑) กระเชอข้าวพันธุ์	๒) ชั้นเข้าทรงมะม่วงดำ	๓) ชั้นบายศรีสู่ขวัญ
๔) เครื่องเช่นสังเว	๕) เครื่องนุ่งห่ม	๖) เครื่องบูชาครูดนตรี
๗) เครื่องบูชาครุโบล	๘) เครื่องบูชาครุมะม่วงดำ	๙) จวมครุ
๑๐) ดาบ	๑๑) น้ำมันต์	๑๒) บัตรพลี
๑๓) บายศรีตัน	๑๔) บายศรีถาด	๑๕) บายศรีปากชาม
๑๖) พระภูมิ	๑๗) เพดาน	๑๘) รั้วเทวดา
๑๙) เล็บนาง		

วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบพิธีเหล่านี้ ต้องจัดเตรียมให้พร้อมก่อนวันงานเพื่อให้พิธีมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์

สรุป ชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมเป็นชุมชนมาจาก ชาวเขมรแถบอีสานตอนล่าง ตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก และไม่ว่าชาว เขมร จะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใดก็ตาม ชาวเขมร เอราระบบความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างเข้ามาด้วย จนกลายเป็นจารีตถือปฏิบัติของกลุ่มคนสืบต่อกันมา

ถึงแม้ว่าปัจจุบันการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ จะทันสมัย ชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ บางส่วนก็ยังยึดถือความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ อยู่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงเพื่อสื่อกับวิญญานของบรรพบุรุษ, วิญญานต่าง ๆ ที่เราขอความช่วยเหลือ , หรือเพื่อการรักษา เพื่อการเสี่ยงทาย เพื่อการทำนายทายทัก เพื่อขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข ในนี้จะกล่าวเน้นถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับ “พิธี

บทที่ ๓

แนวความคิดและความเชื่อในพระพุทธศาสนา

ในการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมมฆัตในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ แบ่งเป็น ๓ ตอน ต่อไปนี้

๑. แนวคิดและหลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา
๒. ทรรศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเทวดา ผีอมมนุษย์
๓. ทรรศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้า

๓.๑ แนวคิดและหลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา

๓.๑.๑ แนวคิดและหลักความเชื่อ

ความเชื่อในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุและผล เพราะว่ามีหลักธรรมที่เน้นความจริงอันประเสริฐพิสูจน์ได้ สัทธา แปลว่า ความเชื่อ, ความเชื่อถือ ในทางธรรม หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ, ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล, ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม, ความเลื่อมใสซาบซึ้งขึ้นใจสนิทใจเชื่อมั่นมีใจโน้มโน้ม มุ่งมั่นไปตามไปปรับคุณภาพดีในบุคคล หรือ สิ่งนั้นๆ, ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และ ในการทำความดี ไม่ลู่ไหลตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก เขียนอย่างสั้นสรุปเป็น สัทธา ซึ่งหลักความเชื่อหรือหลักศรัทธานั้นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^๑ ได้กล่าว โดยสรุปในหนังสือพุทธธรรม ไว้ ๑๕ ประการดัง ต่อไปนี้

๑. ศรัทธาเป็นเพียงขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา และกล่าวได้ว่าเป็นขั้นต้นที่สุด

๒. ศรัทธาที่ประสงค์ ต้องเป็นความเชื่อความซาบซึ้งที่เนื่องด้วยเหตุผล คือมีปัญญารองรับและเป็นทางสืบต่อแก่ปัญญาได้ มิใช่เพียงความรู้สึกมอบตัวมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิง โดยไม่ต้องถามหาเหตุผล อันเป็นลักษณะทางฝ่ายอาเวค (emotion) ด้านเดียว

๓. ศรัทธาที่เป็นความรู้สึกฝ่ายอาเวคด้านเดียว ถือว่าเป็นความเชื่อที่มงาย เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดหรือแก้ไขให้ถูกต้อง ส่วนความรู้สึกฝ่ายอาเวคที่เนื่องอยู่กับศรัทธาแบบที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่นำมาใช้ในกระบวนการปฏิบัติธรรมให้เป็นประโยชน์ได้มากพอสมควรในระยะต้นๆ แต่จะถูกปัญญาเข้าแทนที่โดยสิ้นเชิงในที่สุด

๔. ศรัทธาที่มุ่งหมายในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้น อาจให้ความหมายสั้นๆ ว่าเป็นความซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น คือมั่นใจตนเอง โดยเหตุผลว่า จุดหมายที่อยู่เบื้องหน้านั้นเป็นไปได้จริงแท้ และมีค่าควรแก่การที่จะดำเนินไปให้ถึง เป็นศรัทธาที่เร้าใจให้อยาก

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๖๔๙.

พิสูจน์ความจริงของเหตุผลที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้านั้นต่อไป ยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นบันไดขั้นต้นสู่ความรู้ตรงข้ามกับความรู้สึกมอใจให้แบบอวาทะ ซึ่งทำให้หยุดคิดหาเหตุผลต่อไป

๕. เพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้อง ธรรมหมวดใดก็ตามในพุทธธรรม ถ้ามีศรัทธาเป็นส่วนประกอบข้อหนึ่งแล้ว จะต้องมีปัญหาเป็นอีกข้อหนึ่งด้วยเสมอไป^๒ และตามปกติศรัทธาย่อมมาเป็นข้อที่หนึ่ง พร้อมกับปัญหาเป็นข้อสุดท้าย แต่ในกรณีที่กำลังกล่าวถึงปัญหามิใช่จำเป็นต้องกล่าวถึงศรัทธาไว้ด้วย^๓ ปัญหาจึงสำคัญกว่าศรัทธา ทั้งในฐานะเป็นตัวคุมและในฐานะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็น แม้ในแง่คุณสมบัติของบุคคล ผู้ที่ได้รับการยกย่องสูงสุดในพระพุทธศาสนา ก็คือผู้ที่มีปัญหาสูงสุด เช่น พระสารีบุตรอัครสาวก เป็นต้น ไม่ได้ถือเอาศรัทธาในศาสนาเป็นเกณฑ์

๖. คุณประโยชน์ของศรัทธา เป็นไปใน ๒ ลักษณะ คือ ในแนวหนึ่ง ศรัทธาเป็นปัจจัยให้เกิดปิตติซึ่งทำให้เกิดปัสสทธิ (ความสงบเยือกเย็น) นำไปสู่สมาธิและปัญญาในที่สุด อีกแนวหนึ่งศรัทธาทำให้เกิดวิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติ ทดลองสิ่งที่เชื่อดด้วยศรัทธานั้น ให้เห็นผลประจักษ์จริงจางแก่ตน ซึ่งนำไปสู่ปัญญาในที่สุด^๔ คุณประโยชน์ทั้งสองนี้ จะเห็นว่าเป็นผลจากความรูสึกในฝ่ายอวาทะแต่ต้องมีความไม่ประสงค์ปัญญาแอบแฝงอยู่ด้วยตลอดเวลา

๗. ศรัทธาเป็นไปเพื่อปัญญา ดังนั้น ศรัทธาจึงต้องส่งเสริมความคิดวิจยวิจารณ์ จึงจะเกิดความก้าวหน้าแก่ปัญญาตามจุดหมาย นอกจากนี้ แม้ตัวศรัทธานั้นเอง จะมั่นคงแน่นแฟ้นได้ ก็เพราะได้คิดด้วยเหตุผลจนมั่นใจ หมดความเคลือบแคลงสงสัยใดๆ โดยนัยนี้ ศรัทธาในพุทธธรรมจึงส่งเสริมการค้นคิดหาเหตุผล การขอร้องให้เชื่อก็ดี การบังคับให้ยอมรับความจริงตามที่กำหนดก็ดี การขู่ด้วยอภัยแก่ผู้ไม่เชื่อก็ดี เป็นวิธีการที่เข้ากันไม่ได้เลยกับหลักศรัทธา^๕

๘. ความเลื่อมในศรัทธาในตัวบุคคล ถูกถือว่ามิใช่ข้อเสียข้อบกพร่องแม้ความเลื่อมในติดในองค์พระศาสดาเอง พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ละเสีย เพราะเป็นศรัทธาที่แรงด้วยความรู้สึกทางอวาทะ กลับกลายเป็นอุปสรรคต่อความหลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย

๙. ศรัทธาไม่ถูกจัดเป็นองค์มรรค เพราะตัวการที่จำเป็นสำหรับการดำเนินก้าวหน้าต่อไปในมรรคนี้ คือปัญหาที่พ่วงอยู่กับศรัทธานั้นต่างหาก และศรัทธาที่จะถือว่าใช้ได้ก็ต้องมีปัญหารองรับอยู่ด้วยนอกจากนี้ ท่านที่มีปัญญาสูง เช่น องค์พระพุทธเจ้าเอง และพระปัจเจกพุทธเจ้า ทรงเริ่มมรรคาที่ตัวปัญญาทีเดียว ไม่ผ่านศรัทธา เพราะการสร้างปัญญาไม่จำเป็นต้องเริ่มที่ศรัทธาเสมอไป (คือเริ่มที่โยนิโสมนิการ ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น) ด้วยเหตุนี้ เรื่องศรัทธา ท่านจึงกล่าวซ่อนแฝงไว้ในตอนว่าด้วยการสร้างสัมมาทิฐิ ไม่จัดแยกไว้เป็นเรื่องต่างหาก

๑๐. แม้แต่ศรัทธาที่พ้นจากภาวะเป็นความเชื่อมกายนั่นเอง ถ้าไม่ดำเนินต่อไปถึงขั้นทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความจริงประจักษ์แก่ตน ก็ไม่นับว่าเป็นศรัทธาที่ถูกต้องตามความหมายแท้จริง เพราะเป็นศรัทธาที่มีได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความหมายของมัน จัดเป็นการปฏิบัติธรรมผิดพลาด เพราะปฏิบัติอย่างขาดวัตถุประสงค์

^๒ ตัวอย่างมีมากมาย เช่น สัมปรายิกัตถะ : สัทธาสัมปทา สิลสัมปทา จากสัมปทา ปัญญาสัมปทา, วุฒิธรรม : สัทธา สิล สุตตะ จาก ปัญญา, พละ อินทรีย์ : สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

^๓ อธิษฐานธรรม โพชฌงค์ และนาถกรรมธรรม

^๔ คุรายละเฮียดใน ส.นิ.(ไทย) ๑๖/๖๙/๓๗, ส.ม.(ไทย)๑๙/๑๐๑๑/๒๙๗, ส.ส.(ไทย)๑๕/๘๖๓-๖/๓๒๐-๓.

๑๑. แม้ศรัทธาจะมีคุณประโยชน์สำคัญ แต่ในขั้นสูงสุด ศรัทธาจะต้องหมดไป ถ้ายังมีศรัทธาอยู่ก็แสดงว่ายังไม่บรรลุจุดหมาย เพราะตราบไต่ที่ยังเชื่อต่อจุดหมายนั้น ก็ย่อมแสดงว่ายังไม่ได้เข้าถึงจุดหมายนั้นรู้เห็นจริงด้วยตนเอง และตราบไต่ที่ยังมีศรัทธา ก็แสดงว่ายังต้องอิงอาศัยสิ่งอื่น ยังต้องฝากปัญญาไว้กับสิ่งอื่น ยังไม่หลุดพ้นอิสระโดยสมบูรณ์ โดยเหตุนี้ศรัทธาจึงไม่เป็นคุณสมบัติของพระอรหันต์ ตรงข้ามพระอรหันต์กลับมีคุณลักษณะว่า ผู้ไม่มีศรัทธา (อัสสัทธะ) ซึ่งหมายความว่า ได้รู้เห็นประจักษ์ จึงไม่ต้องเชื่อต่อใครๆ หรือต่อเหตุผลใดๆ อีก

๑๒. โดยสรุป ความก้าวหน้าในมรรคนี้ ดำเนินมาโดยลำดับ จากความเชื่อ (ศรัทธา) มาเป็นความเห็นหรือเข้าใจโดยเหตุผล (ทิลฺล) จนเป็นการรู้การเห็น (ญาณทัสสนะ) ในที่สุด ซึ่งในขั้นสุดท้ายเป็นอันหมดการาจองศรัทธาโดยสิ้นเชิง

๑๓. ศรัทธามีขอบเขตความสำคัญและประโยชน์แค่นั้นเพียงใด เป็นสิ่งที่จะต้องรู้เข้าใจตามเป็นจริง ไม่ควรตีค่าสูงเกินไป แต่ก็ไม่ควรดูแคลนโดยเด็ดขาด เพราะในกรณีที่คุณคลนศรัทธา อาจกลายเป็นการเข้าใจความหมายของศรัทธาผิด เช่น ผู้ที่คิดว่าตนเชื่อมั่นในตนเอง แต่กลายเป็นเชื่อมั่นต่อกิเลสของตน ในรูปอหังการมมังการไป ซึ่งกลับเป็นผลร้ายไปอีกด้านหนึ่ง

๑๔. ในระดับศีล หรือที่เรียกว่าศีลธรรม ศรัทธาเป็นองค์ธรรมสำคัญซึ่งเกื้อกูลมาก ทำให้คนมีหลักตั้งตัวเป็นกำลังเหนียวรั้งและต้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งชักจูงล่อเร้าเข้ายวนให้ทำความชั่ว อีกประการหนึ่ง การมีศรัทธาเป็นเหมือนมีร่องไหลประจำของกระแสความคิด เมื่อได้รับรู้อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่เกิดกำลังของศรัทธาที่มีอยู่ กระแสความคิดก็จะแล่นไปตามร่องหรือแนวทางที่ศรัทธาเตรียมไว้ทำให้ไม่คิดไปในทางอื่นหรือทางที่ผิดศีลธรรม ดังนั้น สำหรับผู้ยังไม่หมดกิเลสศีลจึงดำรงอยู่ได้ดีด้วยศรัทธา^๕ ศรัทธาแบบนี้มีคุณมากในระดับหนึ่ง แต่พร้อมกันนั้นถ้าเป็นศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาก็อาจมีโทษมาก โดยกลายเป็นตัวการขัดขวางการสร้างปัญญาเสียเอง

๑๕. ในกระบวนการแห่งความเจริญปัญญา (หรือการพัฒนาปัญญา) อาจกำหนดขั้นตอนที่จัดว่าเป็นระยะของศรัทธาได้คร่าวๆ คือ

๑) สร้างทัศนคติที่มีเหตุผล ไม่เชื่อหรือยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพียงเพราะฟังตามๆ กันมาเป็นต้น (ตามแนวกาลามาสูตฺร)

๒) เป็นผู้คุ้มครองสัจจะ(สัจจานุรักษ์) คือยินดีรับฟังหลักการทฤษฎี คำสอน ความเห็นต่างๆ ของทุกฝ่ายทุกด้าน ด้วยใจเป็นกลาง ไม่ด่วนตัดสินสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ยังไม่รู้ไม่เห็นว่าเป็นเท็จ ไม่ยินกรานยึดติดแต่สิ่งที่ตนรู้หรือคิดเห็นเท่านั้นว่าถูกต้องเป็นจริง

๓) เมื่อรับฟังทฤษฎี คำสอน ความเห็นต่างๆ ของผู้อื่นแล้ว พิจารณาเท่าที่เห็นด้วยปัญญาตนว่าเป็นสิ่งที่มีเหตุผล และเห็นว่าผู้แสดงทฤษฎี คำสอนหรือความเห็นนั้นๆ เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ลำเอียง มีปัญญา จึงเลื่อมใสรับเอามาเพื่อคิดหาเหตุผลทดสอบความจริงต่อไป

๔) นำสิ่งที่ใจรับมานั้น มาขบคิดทดสอบด้วยเหตุผล จนแน่แก่ใจตนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแท้จริงอย่างแน่นอน จนซาบซึ้งด้วยความมั่นใจในเหตุเท่าที่ตนมองเห็นแล้ว พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติพิสูจน์ทดลองให้รู้เห็นความจริงประจักษ์ต่อไป

^๕ ดูรายละเอียดใน วิสุทธิ.๓/๑๐๐: วิสุทธิ.ฎีกา ๓/๒๐๙.

๕) ถ้ามีความเคลือบแคลงสงสัย รับผิดชอบต่อใจบริสุทธิ์ มุ่งปัญญา มิใช่ด้วยอหังการมมังการ พิสูจน์เหตุผลให้ชัดเจนเพื่อให้ศรัทธานั้นมั่นคงแน่นแฟ้น เกิดประโยชน์สมบูรณ์ตามความหมายของมัน

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปแล้วหลักความเชื่อหรือหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้น เป็นความเชื่อที่ประกอบไปด้วยเหตุและผล สามารถพิสูจน์ได้ เมื่อศรัทธาที่เกิดขึ้นแล้วจะมีปัญญาเกิดขึ้นพร้อมกัน พร้อมกับเป็นการพัฒนาปัญญาไปด้วย

๓.๒.๒ ความหมายความเชื่อและแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา

ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุผลเพราะหลักคำสอนในพุทธศาสนาเน้นเรื่องความจริงอันประเสริฐและสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งนักวิชาการทางศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายของความศรัทธาหรือความเชื่อ ไว้ดังนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จากหนังสือนวโกวาท ทรงให้ความหมายของศัพท์ว่า “ความเชื่อ” และทรงให้ความหมายของคำว่า “ศัทธิสัมปทา” หมายถึง ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น^๖

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ในหนังสือ ชุมชุมข้อคิดอิสระว่า ความเชื่อของพุทธมามกะ นั่นคือ เชื่อโดยตรงต่อเหตุผล เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญองค์มาเป็นเวลาเพียงพอจนสามารถถึงด้วยพระองค์เอง และทรงชี้ทางให้มนุษย์มีความสะอาดความสว่างและความสงบเย็นได้จริง เชื่อว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบรรลุนำมาสอนนั้น คือความจริงอันตายตัวของสิ่งทั้งปวง เชื่อว่าพระสงฆ์ คือบรรดามนุษย์ที่มีโชคดี มีโอกาสก่อนใครในการได้รู้ ใดปฏิบัติ และได้รับผลของการปฏิบัติในพระธรรม เชื่อว่าโลกนี้ไม่มีบุคคลใดสร้างหรือคอยบังคับให้เป็นไป เชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรม หรือการกระทำของตนเอง เชื่อตัวแท้ของศาสนานั้น คือ ตัวการกระทำที่ถูกต้องทั้งหมดนี้ คือ ความเชื่อ ๗ ประการของพุทธมามกะ^๗

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ (พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเชื่อ” ในพุทธศาสนาที่ตรงกับภาษาบาลีว่า “ศัทธิ” และตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจ ในความจริงความดีสิ่งดีงามและในการทำความดี^๘

พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้ให้ความหมายของคำว่า ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อปักใจ เพราะหมดความสงสัยโดยสิ้นเชิง เนื่องจากได้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองตามหลักเหตุผลกลับไปกลับมา ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีกอย่างรอบรอบ โดยปราศจากการใช้อารมณ์ จนเกิดเป็นมูลฐาน (ทศ

^๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๔๕.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, ชุมชุมข้อคิดอิสระ พุทธทาสภิกขุ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๒.

^๘ พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒๓.

สนมุลกา) มันคงและเกิดความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งถึงขั้นไม่มีใครๆ ในโลกมาเปลี่ยนแปลงความเชื่อนี้ได้^{๙๙}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ปช.๙ ราชบัณฑิต) ได้ให้ความหมายว่า ศรัทธา ความเชื่อ หมายถึงเฉพาะที่เชื่อด้วยปัญญา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุและผล ถ้าเชื่อโดยปราศจากปัญญา เรียกว่า อธิโมกข์ (ความน้อมใจเชื่อ หรือเชื่อตามเขา)^{๑๐}

ดลมนรจร บากา ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาชาวพุทธว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นฐานเบื้องต้นของการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนาไม่ต้องการความเชื่อประเภทมงาย เพราะความเชื่อที่มงายทำให้คนหลงผิดและเดินทางผิด ความเชื่อที่ถูกต้องควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญา ผู้เชื่อต้องมีเหตุผลที่เป็นแนวคิดของตนเอง ให้นักคิดให้เห็นชัดแล้วจึงเชื่อ^{๑๑}

จากนানাทัศนะของนักปราชญ์และนักคิดทางพระพุทธศาสนาหลายท่าน จึงได้สรุปว่า คำว่า ความเชื่อหรือ ศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่มีเหตุมีผล ไม่หลงมงาย เช่น สอนในเรื่องของกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๓.๒.๓ ลักษณะของความเชื่อหรือศรัทธา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อกล่าวถึงลักษณะของความเชื่อหรือศรัทธา สามารถแบ่งตามลักษณะได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ มีลักษณะทำให้ผ่องใส มีลักษณะทำให้แล่นไปด้วยดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๓.๑ ศรัทธามีลักษณะทำให้ผ่องใส หมายถึง ศรัทธาเมื่อเกิดขึ้นย่อมข่มนิรวณไว้ได้ จิตก็ปราศจากนิรวณ ผ่องใสไม่ขุ่นมัว เปรียบได้กับ พระเจ้าจักรพรรดิที่เดินทางไกลไปพร้อมกับเหล่าทหาร มีความจำเป็นที่จะต้องข้ามแอ่งน้ำ เมื่อข้ามไปแล้วทำให้น้ำนั้นขุ่นเพราะเหล่าช้าง ม้า รถ และพลเดินเท้าทั้งหลาย เมื่อจักรพรรดิมีความต้องการที่จะดื่ม น้ำ และพระราชาทรงมีแก้วมณีที่สามารถทำน้ำให้ใสได้ สั่งให้คนไปตักน้ำใส่ภาชนะมา ให้เมื่อใสแก้วมณีที่ใช้ทำน้ำให้ใสลงไป น้ำเพียงเท่านั้นบรรดาสาหร่าย จอก แหน ก็เป็นอันหายไป และเกิดตกตะกอน กลายเป็นน้ำใสไม่ขุ่นมัว สามารถนำมาดื่มกินได้ จึงได้นำไปน้อมถวายแก่พระเจ้าจักรพรรดิ

เปรียบได้ว่าจิตเหมือนน้ำ พระโยคจรเหมือนคนที่ไปนำน้ำมา ก็เลสทั้งหลายว่าเป็นเหมือนสาหร่าย จอก แหน และตะกอน ศรัทธา ว่าเป็นเหมือนแก้วมณีที่ใช้ทำน้ำให้ใส เมื่อเพียงแต่ใสลงไป ในน้ำเท่านั้น สาหร่าย จอก แหน ก็เป็นอันหายไป และตกตะกอน ทำให้น้ำกลายเป็นน้ำที่ใสสะอาด ผ่อง

^{๙๙}พระภวานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ศรัทธา รุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒.

^{๑๐}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ปช.๙ ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๙๕๐.

^{๑๑}ดลมนรจร บากา, “การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาและผลกระทบที่มีต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๗.

ใส ไม่ชุ่มมัว ปราศจากสิ่งเจือปน อย่างไรก็ตาม ครัทธาเมื่อครัทธาเกิดย่อมข่มนิรวณทั้งหลายได้ จิตก็ปราศจากนิรวณแฝงใส ไม่ชุ่มมัว อย่างนั้นเหมือนกัน^{๑๒}

๓.๒.๓.๒ ครัทธามีลักษณะทำให้แล่นไปด้วยดี หมายถึง เหมือนกับว่าพระโยคาวจรพอเห็นจิตของผู้อื่นพนพิเศษจากกิเลสอาสวะแล้ว ย่อมแล่นไปด้วยดีในพระโสดาปัตติผลบ้าง ในพระสกทามิผลบ้าง ในพระอนาคามิผลบ้าง ในพระอรหันตผลบ้าง ย่อมทำความเพียร เพื่อบรรลุธรรมที่ตนไม่บรรลุแล้ว เพื่อได้บรรลุธรรมที่ตนยังไม่ได้บรรลุแล้ว เพื่อให้แจ้งธรรมที่ตนยังไม่ได้ทำให้แจ้งแล้ว^{๑๓}

พระอภิธรรมกล่าวถึงลักษณะของครัทธา เป็นต้น คือ

๑. สททหนลกขณา สัทธามีความเชื่อใฝ่ในฝ่ายดีเป็นลักษณะ

โอกปปนลกขณา อีกอย่างหนึ่ง สัทธานั้น มีความปลงใจเชื่อด้วยปัญญาเป็น

ลักษณะ

๒. ปสาทนรสา มีความเลื่อมใสเป็นกิจ อุปมาเหมือนกันกับแก้วมณีที่ทำให้น้ำใส

ฉะนั้น

ปกุขทนรสา อีกอย่างหนึ่ง สัทธานั้น มีความแล่นไปเป็นกิจ อุปมาเหมือนเวลา

ข้ามห้วงน้ำ ฉะนั้น

๓. อกาลุสสิยปจจุปฐานา มีความไม่ชุ่มมัวเป็นผลปรากฏ

อธิมุตติปจจุปฐานา อีกอย่างหนึ่งสัทธานั้น มีความน้อมใจเชื่อ เป็นอาการ

ปรากฏ

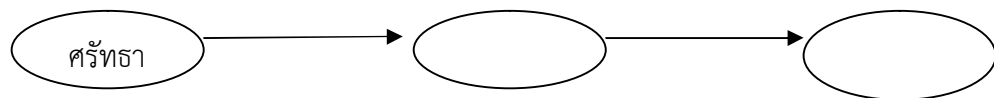
๔. สทเธยวตถุปทฐานานา มีวัตถุเป็นที่ตั้งแห่งความเชื่อเป็นเหตุใกล้ชิด

สทธมมสสวนาทิโสตปตติยงคปทฐานานา มีองค์แห่งโสดาปัตติมรรค มีการฟัง

พระสัทธรรม เป็นต้นเป็นเหตุใกล้ชิด^{๑๔}

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของครัทธาไว้ในหนังสือ

พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานของวิทยาศาสตร์ไว้ว่า “ครัทธาที่ถูกต้องมีลักษณะของครัทธาได้จากจุดหมายของพระพุทธศาสนา คือ วิมุติ ความหลุดพ้น หรืออย่างที่เราเรียกปัจจุบันว่าอิสรภาพ และไม่ต้องขึ้นต่อองค์พระศาสดา ปัจจัยที่ส่งทอดไปจนถึง วิมุติ เป็นจุดหมายก็ด้วยอาศัยครัทธา เป็นจุดเริ่มหรือเป็นสื่อทำให้เป็น ๓ ขั้นตอน คือ

ในกระบวนการของการเข้าถึงความจริง ศรัทธาเป็นตัวเร้าต้นนำเข้าสู่ปัญญาแล้ว ปัญญา ก็เป็นตัวนำไปสู่วิมุติ ปัจจัยสัมพันธ์อันนี้เป็นตัวกำหนดลักษณะของครัทธาในทางพระพุทธศาสนา เพราะทั้งสามอย่างนี้ต้องมีความสัมพันธ์กันไม่สามารถขาดอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ในแง่ของบุคคลทั่วไป

^{๑๒} มหามงกุฎราชวิทยาลัย, มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามงกุฎราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

^{๑๓} มิลินท. (ไทย) ๑/๑๑/๓๘.

^{๑๔} พระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฒ โภทฺธิ), **ปรมัตถธรรม ๔ (จิต เจตสิก รูป นิพพาน)**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมมิกา จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๖.

ที่ต้องอาศัยศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้น เพื่อให้ถึงเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ก็ด้วยอาศัยความสัมพันธ์ของศรัทธากับปัญญาจึงจะมุ่งสู่เป้าหมายความสัมพันธ์ของศรัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมาย ในทางพระพุทธศาสนา ศรัทธา จึงมีลักษณะเป็นสื่อนำสู่ปัญญาและพวงมากับความอิสระ^{๑๕}

สรุปได้ว่า ลักษณะของความเชื่อหรือศรัทธา คือ เชื่อถือเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องโดยอาศัยปัญญาควบคู่กันไป

๓.๒.๔ มूलเหตุให้เกิดความเชื่อหรือศรัทธา

บุคคลในโลกเป็นผู้มีศรัทธา จะมีเหตุให้เกิดศรัทธาที่ต่างกัน มีการถือเอาคุณสมบัติของศรัทธาที่ต่างๆ มาเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดศรัทธาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แบ่งมूलเหตุให้เกิดศรัทธาออกเป็น ๔ จำพวก คือ

๓.๒.๔.๑ รูปร่างปมาณิกา (รูปร่างประมาณ) บุคคลผู้ถือรูปร่างเป็นประมาณเลื่อมใสในรูป^{๑๖} ผู้ถือเอารูปร่าง เป็นประมาณ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นรูปที่สูง รูปที่หอม รูปที่อ้วน รูปที่อวัยวะสมส่วน ถือเอาประมาณในรูปร่างนั้นแล้วจึงชอบใจน้อมใจที่จะเชื่อถือ เกิดความเลื่อมใสศรัทธา บุคคลประเภทนี้เรียกว่า ผู้ถือเป็นประมาณเลื่อมใสในรูป^{๑๗}

๓.๒.๔.๒ ลูขัปปมาณิกา (ลูขประมาณ) บุคคลผู้ถือเอาความเศร้าหมองเป็นประมาณเลื่อมใสในความเศร้าหมอง^{๑๘} บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นจิวรเศร้าหมอง บาตรเศร้าหมอง เสนาสนะเศร้าหมอง หรือเห็นทุกกรกริยาต่างๆ ถือเอาประมาณในความเศร้าหมองนั้นแล้วเกิดความเลื่อมใส^{๑๙} จึงชอบใจเลื่อมใสน้อมใจที่จะเชื่อถือ

๓.๒.๔.๓ โฆสัปปมาณิกา (โฆษประมาณ) บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง^{๒๐} บุคคลบางคนในโลกนี้ถือเอาประมาณในเสียงนั้นที่ผู้อื่นกล่าวสรรเสริญ ที่ผู้อื่นชมเชย ที่ผู้อื่นกล่าวยกย่องสรรเสริญสืบบๆ กันมาแล้วเกิดความเลื่อมใส^{๒๑} บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงพูดที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสน้อมใจที่จะเชื่อถือแล้วเกิดความเลื่อมใส^{๒๒} น้อมใจไปเพื่อศรัทธา

๓.๒.๔.๔ ฉัมมัสสัปปมาณิกา (ธรรมประมาณ) บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสในธรรม^{๒๓} บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นศีล สมาธิ ปัญญา แล้วถือเอาประมาณในศีลเป็นต้นนั้นแล้ว เกิด

^{๑๕} พระเทพเทวี (ประยูรต์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานของวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๓ - ๑๑๕.

^{๑๖} ดุรายละเอียตใน อง จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^{๑๗} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๑-๑๗๒/๒๐๔.

^{๑๘} ดุรายละเอียตใน องจตุกก (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^{๑๙} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๒/๒๐๔.

^{๒๐} ดุรายละเอียตใน อง จตุกก (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^{๒๑} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๑/๒๐๔.

^{๒๒} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๓.

^{๒๓} ดุรายละเอียตใน อง จตุกก (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

ความเลื่อมใส บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสในธรรม^{๒๔} จึงเกิดความชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะนับถือ

สรุปได้ว่า มูลเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อหรือศรัทธา เกิดจาก เหตุ ๔ ประการ คือ ๑ รูปประมาณ คือ ผู้ถือประมาณในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ ๒. โฆษประมาณ คือ ผู้ถือประมาณในเสียง, บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ ๓. ลูขประมาณ คือ ผู้ถือประมาณในความคร่ำ หรือเศร้าหมอง, บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมอง เช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำเครียด เป็นทุกรกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวด ขูดเกลาคตน จึงชอบใจ เลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ ๔. ธรรมประมาณ คือ ผู้ถือประมาณในธรรม, บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญา เห็นสารธรรม หรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

๓.๒.๕ ความสำคัญของความเชื่อหรือศรัทธา

ศรัทธามีความสำคัญแตกต่างกันตามความหมายและหน้าที่ ศรัทธาแม้จะเป็นเพียงปัจจัยขั้นพื้นฐาน และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาปัญญา แต่ไม่สามารถดูแลกันได้ เพราะอาจทำให้เข้าใจความหมายศรัทธาผิดไป^{๒๕} เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของศรัทธานั้น จึงสามารถแบ่งตามความหมายและหน้าที่ได้ ๓ ประการ คือ

๓.๒.๕.๑ ศรัทธาเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสู่ปัญญา

ปุถุชนที่ยังไม่สามารถเข้าถึงปัญญาได้ ศรัทธาในขั้นพื้นฐานมีความสำคัญมาก ศรัทธาเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไปในการพัฒนาเป็นปัญญา เมื่อใช้ถูกต้องจึงเป็นการเริ่มต้นที่ดี ทำให้การก้าวหน้าไปสู่จุดหมายได้ผลรวดเร็วขึ้น^{๒๖} เพราะในระดับปุถุชนยังต้องอาศัยศรัทธาจากคนอื่นก่อน จึงจะสามารถพัฒนาให้เป็นปัญญาและสร้างความสัมพันธ์ในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายได้

๓.๒.๕.๒ ศรัทธาเป็นพื้นฐานในกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นวิธีฝึกอบรม เพื่อการให้เกิดความรู้แจ้งเจริญปัญญา^{๒๗} เป็นกระบวนการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่การบรรลุธรรมตั้งแต่ขั้นรู้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ไปจนถึงการหลุดพ้นจากวิภวทุกข์ คือนิพพาน ในกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีหมวดธรรมที่สำคัญต่อการปฏิบัติ ได้แก่ อินทรีย์ ๔ กับพละ ๕ องค์ประกอบของหลักธรรมทั้งสองเหมือนกัน คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แต่มีส่วนต่างกันคือหน้าที่ที่ต้องเป็นไปตามหลักธรรมนั้น ๆ

๓.๒.๕.๓ ศรัทธาเป็นพื้นฐานในหมวดธรรม

^{๒๔} คุรยลละเอียดโน อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๓๒/๒๐๔-๒๐๕.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๖๔๙.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕๖.

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๔.

ธรรมหมวดใดก็ตามในพุทธธรรม ถ้ามีศรัทธาเป็นส่วนประกอบแล้ว จะต้องมีปัญหาเป็นอีกข้อหนึ่งเสมอ เพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้อง ในหมวดธรรมที่มีศรัทธาเป็นองค์ประกอบ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความเชื่อหรือศรัทธา คือ ศรัทธาเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสู่ปัญญาและ เป็นกระบวนการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่การบรรลุธรรมตั้งแต่ขั้นรู้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง โดยอาศัยปัญญาเป็นองค์ประกอบคู่กันไป

๓.๒.๖ ประเภทของความเชื่อหรือศรัทธา

ศรัทธาในพระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องแล้ว ยังถือว่าเป็นหลักการที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงเป้าหมายชีวิตที่แท้จริง และในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุด ที่มุ่งให้มนุษย์หลุดพ้นจากสังสารวัฏฏ์ คือถึงซึ่งนิพพานและมีอิสระ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึงศรัทธามีอยู่ ๔ ประการ คือ

๓.๒.๖.๑ กัมมัตถตา ความเชื่อเรื่องกรรม, ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม, ความเชื่อว่าการมียุอยู่จริง คือ ความเชื่อว่าการทำอะไรโดยเจตนา คือจงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความดีความชั่วขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่อ่อนนอนหรือนอนรอคอยในโชคชะตา^{๒๘} ดังสุภาษิตว่า

“คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมในตน

คนทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว

คนหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น”^{๒๙}

๓.๒.๖.๒ วิปากัตถตา เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่าการกระทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว^{๓๐} ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“คนทำบาป ถึงเหาะขึ้นไปในอากาศ ก็ไม่พ้นจากบาปกรรม ถึงจะดำลงไปกลางทะเล ก็ไม่พ้นจากบาปกรรมถึงจะเข้าไปหลบในซอกเขา ก็ไม่พ้นจากบาปกรรมเพราะไม่มีแผ่นดินสักส่วนหนึ่งที่คนทำบาปยืนอยู่แล้ว จะพ้นจากบาปกรรมได้”^{๓๑}

๓.๒.๖.๓ กัมมัสสกตาสัทธา ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน^{๓๒} ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^{๒๙} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๔๔/๑๐๓.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^{๓๑} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๕/๑๒๗/๗๑.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

“สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน”^{๓๓}

๓.๒.๖.๔ ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกฝนตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง^{๓๔} ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“บุคคลเหล่าใด ในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า เป็นผู้ประกอบบารมีไว้ดี มีใจ
มั่นคงหมดความ หวังใย บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลุหัตถผล หยั่งถึง
อมตนิพพาน รับรองความดับสนิทแบบได้เปล่า
นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ”^{๓๕}

สรุปประเภทของความเชื่อหรือศรัทธา ได้ว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องแล้ว ยังถือว่าเป็นหลักการที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงเป้าหมายชีวิตที่แท้จริง และในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุด ที่มุ่งให้มนุษย์หลุดพ้นจากสังสารวัฏฏ์ ซึ่งจะพูดถึงเรื่องกรรม คือ ความเชื่อเรื่องกรรม, ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม, ความเชื่อว่าการกรรมมีอยู่จริง วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกฝนตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้

๓.๒.๗ ความเชื่อตามแนวกาลามสูตร

ในเรื่องของความเชื่อ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสเรื่องของวิธีปฏิบัติในเรื่อง หลักของความเชื่อ ไว้ในพระสูตรชื่อกาลามสูตร หรือ เกสปุตติยสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ ที่อาศัยอยู่ในเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล เนื่องจากในสมัยนั้นมีผู้อวดอ้างตนในคุณวิเศษกันมากเชิดชูแต่ลัทธิของตัวเอง พุดจากระทบกระเทียบบุหมิ่นลัทธิอื่น พร้อมทั้งชักจูงมิให้เชื่อลัทธิอื่น เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงเกสปุตตนิคมดินแดนที่เต็มไปด้วยผู้อวดอ้าง ชาวกาลามะได้ทูลถามด้วยความสงสัยว่าใครพูดจริง ใครพูดเท็จ พระองค์จึงทรงแสดงหลักของความ ไว่ดังนี้

..... กาลามสูตร หลักความเชื่อและอาการที่ไม่ควรเชื่อ ๑๐ ประการ คือ

- ๑) อย่า ปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
- ๒) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

^{๓๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐.

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^{๓๕} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๕/๗/๑๑.

- ๓) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
- ๔) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- ๕) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ(การคิดเอาเอง)
- ๖) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান
- ๗) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล
- ๘) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
- ๙) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้
- ๑๐) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา.....^{๓๖}

แต่พระพุทธองค์ทรงให้เชื่อด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑) เป็นกุศล หรืออกุศล ๒) มีโทษ หรือไม่มีโทษ ๓) ผู้รู้พิจารณาแล้ว ตีเตียน หรือสรรเสริญ ๔) ถ้าทำให้สมบูรณ์แล้วนำไปประโยชน์สุขมาให้อย่างไร เมื่อพิจารณาดูแล้ว จะเห็นว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงบังคับใครให้เชื่อพระองค์เลย หากแต่ต้องการให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าตรัสถึงฐานะของพระองค์ว่า “ตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทางเท่านั้น ส่วนการเดินทางเป็นหน้าที่ของเธอเอง” ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงย้ำว่าปัญหาต้องควบคู่กับศรัทธาเสมอ ในการ ที่จะเชื่ออะไรนั้น ต้องมีการรับฟังความคิด ความเห็นของผู้อื่น(ปรโตโฆสะ) ครั้งหนึ่งทรงแสดงธรรมแก่พระสารีบุตร เมื่อแสดงจบแล้วจึงตรัสถามว่าสารีบุตรเชื่อตามคำสอนนี้หรือไม่ ได้รับคำตอบว่ายังไม่เชื่อ ก่อน พระเจ้าข้า ตรัสชมเชยว่า ดีแล้ว ผู้มีปัญญาย่อมไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ความรอบรู้เหตุผลที่เกิดขึ้นจากการฟังผู้อื่นนี้ เป็นเพียงขั้นแรก เรียกว่าสุตมยปัญญา เมื่อได้รับฟังแล้ว ขั้นต่อไปก็นำมาไตร่ตรองและพิจารณาหาความจริง ด้วยวิธีอันแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) เพื่อให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า จินตามยปัญญา อันเป็นบันไดก้าวไปสู่ภาวนามยปัญญา อันเป็นขั้นสัมมาทิฐิ ต่อไป^{๓๗} หลักกาลามสูตร ที่ยกมาอ้างนี้ สรุปความได้ว่า การที่จะเชื่อสิ่งใดนั้นก็ ต้องใช้ปัญญาในการไตร่ตรองตามหลักความเป็นจริง เพื่อให้เกิดปัญญา และเกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตให้มากที่สุด ดังนั้น การเชื่อเรื่องคาถาอาคมว่ามีความศักดิ์สิทธิ์นั้น ก็ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรอง โดยอ้างตามหลักพระสัทธรรมเป็นแก่นหลักที่จะเชื่อในสิ่งนั้นๆ หากว่าศึกษาหมวดธรรมต่างๆ แล้วจะพบว่าในหมวดใดมีศรัทธาหรือความเชื่อ ในหมวดนั้นจะต้องมีปัญญากำกับอยู่ด้วยเสมอ โดยอธิบายว่า ศรัทธาที่ขาดปัญญาก็เป็นศรัทธา วิปยุต ทำให้เกิดความมกมาย ทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ดังนั้นศรัทธากับปัญญา จึงต้องมาควบคู่กันไป ดังมีตัวอย่างความเชื่อ ในเรื่องกาลามสูตร ชาวกาลามะได้พบนักสอนศาสนาและลัทธิต่างๆ เป็นอันมาก ทุกท่านที่ผ่านมาที่หมู่บ้านกาลามะก็มักจะสอนว่าท่านจงปฏิบัติอย่างนี้ ท่านจะได้รับความสุข สมปรารถนาและยืนยันว่า คำสอนของตนนั้นถูกต้อง ต่อมาอาจารย์อื่นๆ ผ่านมาอีกก็สอนอีกว่า คำสอนเช่นนั้นไม่ถูกต้อง คำสอนอย่างนี้จึงถูกต้อง แล้วแนะนำให้กลับความเห็นเสียใหม่ อาจารย์อื่นๆ มากี่ค่านกันอีกเป็น อยู่อย่างนี้ ทำให้ชาวบ้านกาลามะลังเลใจ เกิดความสงสัย ไม่รู้ว่าจะเชื่อของใครดี เพราะต่างคนต่างก็สอนว่าถูกต้องด้วยกันทั้งนั้น ไม่เป็นที่สบายใจ อยู่ในสภาพรวนเร ครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านมาที่หมู่บ้านกาลามะ ชาวบ้านจึงเข้าไปเฝ้าและกราบ

^{๓๖} อก.ทก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๕ - ๒๖๔.

^{๓๗} เตือน คำดี, ศาสนาเบื้องต้น, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

ทูลเรื่องเหล่านั้นให้ทรงทราบ เมื่อทรงทราบแล้ว แทนที่พระองค์จะทรงตำหนิ แต่ทรงตรัสว่าถูกแล้วที่ท่านทั้งหลายจะพึงสงสัยในคำสอนนั้นๆ ความสงสัย เป็นความดี ความไม่ปลงใจเชื่อง่ายๆ เป็นความถูกต้องของท่านทั้งหลายและ ตรัสแสดงถึงอาการที่ๆไม่ควรเชื่อ ๑๐ อย่าง^{๓๘}

จากเรื่องดังกล่าวมาทำให้เห็นว่า การที่จะปักใจเชื่อสิ่งใดนั้นต้องประกอบด้วยเหตุผลโดยใช้ปัญญาเป็นสิ่งตัดสินในความเชื่อนั้น ซึ่งหลักกรรมกาลามะสูตรนี้ นำมากล่าวอ้างเพื่อเป็นสิ่งเตือนใจไม่ให้หลงไปกับความเชื่อที่ไร้การไตร่ตรองโดยปัญญา เพื่อไม่ให้เกิดความหลงผิดในความเชื่อนั้น

สรุปได้ว่า หลักกาลามะสูตรนี้ เป็นคำสอนหลักของพระพุทธศาสนา ที่ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานด้านความเชื่อให้กับชาวพุทธ ที่สอนว่า อย่าเชื่อใคร แม้แต่ตัวเอง แต่ให้เชื่อความจริงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจนเห็นผลอย่างแน่ชัด ซึ่งการไตร่ตรองยังไม่สามารถทำให้เรารู้ว่าคำสอนใดเป็นคำสอนที่ถูกต้องได้ เพราะยังไม่ได้มีการลงมือปฏิบัติจริงๆ จะต้องมีการปฏิบัติจนเห็นผลจริงก่อน เราจึงจะรู้ว่าคำสอนใดเป็นคำสอนที่ถูกต้อง (คือดับทุกข์ได้) และคำสอนใดเป็นคำสอนที่ไม่ถูกต้อง (คือดับทุกข์ไม่ได้) ตามหลักกาลามะสูตร

๓.๒.๘ คุณค่าและประโยชน์ของความเชื่อหรือศรัทธา

ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ศรัทธานั้นนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่ง ในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากปุถุชนจนกลายเป็นอาริยะชนชั้นสูงสุดได้ และสามารถหลุดพ้นเป็นอิสระจากวัฏฏทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ในที่นี้คือนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คุณค่าและประโยชน์ของศรัทธาในการพัฒนามนุษย์สามารถแบ่งตามฐานะได้ ๔ อย่าง คือ

๓.๒.๘.๑ ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้ได้อริยทรัพย์

อริยทรัพย์ หมายถึง เป็นทรัพย์อันประเสริฐมีอยู่ ๗ ประการ คือ สัทธานัง สีลธนัง หิริธนัง โอตตปฺปณัง สุตธนัง จาคธนัง ปัญญาธนัง^{๓๙} มีอยู่ภายในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก เพราะไม่มีผู้ใดแย่งชิง ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ทำให้ไม่อ้างว้างยากจน และเป็นทุนทรัพย์ได้ดี^{๔๐} และทำให้เป็นคนประเสริฐอย่างแท้จริง^{๔๑}

๓.๒.๘.๒ ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้บุคคลข้ามโอชะได้

บุคคลที่เป็นปุถุชน เพราะยังมีกิเลสมากมายให้เกิดขึ้นในใจตน ส่วนมากถูกโอชะต่าง ๆ พัดไป ถูกความเดือนร้อนทำให้เดือนร้อน หันหน้าหนีความจริงที่สุด มีแต่ประเพณีธรรมที่เลวทราม^{๔๒} ทำให้ต้องวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร ของโอชะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โอชะ หมายถึง ห้วงน้ำ^{๔๓} ห้วงน้ำคือการเวียนว่ายตายเกิด

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๗.

^{๓๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๐.

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๔.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๑๖.

^{๔๒} ดุราลัยละเอียดใน ที.สี.อ. (บาลี) ๗/๕๘-๕๙/๒๓๐.

^{๔๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๒.

๓.๒.๘.๓ ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้บรรลุลหรรษของพระอรหันต์

พุทธบริษัทที่มีศรัทธาต่อตถาคต ล้วนมีความปรารถนา เช่นเดียวกับพระผู้มีพระภาคเจ้า คือ สำเร็จในอรหันต์ ที่พระองค์ทรงเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นเรื่องยากที่บุคคลอื่นจะสามารถกระทำได้อย่างง่ายดาย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงการบรรลุลหรรษอันไว้ให้แก่พุทธบริษัทที่มีความปรารถนาจะบรรลุลหรรษในขั้นสูงนี้ อรหันต์ คือ ผู้สำเร็จธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทธศาสนา, พระอริยบุคคลชั้นสูงสุดผู้ได้บรรลุลหรรษัตผล มี ๒ ประเภท คือ

๑. สุกขวิปัสสก ผู้เห็นแจ้งอย่างแท้จริง คือ ท่านผู้มีได้ฌาน สำเร็จอรหัตด้วยเจริญแต่วิปัสสนาล้วนๆ คือท่านที่อาศัยเพียงอุจารสมาธิ เจริญวิปัสสนาไปจนถึงที่สุด แต่เมื่อจะสำเร็จอรหัตนั้นก็เป็นผู้ได้ปฐมฌาน ประเภทนี้เรียกอีกอย่างว่าวิปัสสนายานิก หรือ สุทวิปัสสนายานิก (ผู้มีวิปัสสนาล้วนๆเป็นยาน)

๒. สมถยานิกผู้มีสมถะเป็นยาน คือ ท่านผู้เจริญสมถะจนได้ฌานสมาบัติแล้ว จึงเจริญวิปัสสนาต่อจนได้สำเร็จอรหัต บาลีเรียกว่า อุภโตภาควิมุต^{๔๔}

การบรรลุลหรรษในทางพระพุทธศาสนา ของบุคคลตั้งแต่ปุถุชน ไปจนถึงขั้นพระอริยบุคคล ในขั้นนี้ การบรรลุลหรรษของพระอรหันต์ ถือว่าเป็นการบรรลุลหรรษที่สูงที่สุดและในการบรรลุลหรรษของพระอรหันต์นั้น พระผู้มีพระภาคทรงตรัสถึงการบรรลุลหรรษของพระอรหันต์

๓.๒.๘.๔ ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคคลผู้อยู่ครองเรือนให้ได้รับทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า

บุคคลผู้อยู่ครองเรือน เป็นคฤหัสถ์ที่ยังบริโภคกาม ยังมีความหวังในประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับทั้งในโลกนี้ ทิฏฐธัมมิกัตถะ (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์) ประโยชน์ในปัจจุบัน, ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์สินยศเกียรติไมตรีเป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ (สัมปรายิกัตถประโยชน์) ประโยชน์ภายหน้า, ประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปอันได้แก่ความมีจิตใจเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีทำให้ชีวิตนี้มีค่าและเป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า^{๔๕}

สรุปได้ว่า คุณค่าและประโยชน์ของความเชื่อหรือศรัทธาความเชื่อให้ประโยชน์อย่างไร ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งด้านดี ด้านร้าย คนโบราณจึงสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ลูกหลาน เช่น ความเชื่อเรื่องภูติผี ว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่จะบันดาลความสุข สวัสดิ์มาให้ และหากทำให้ผีโกรธ ก็จะทำให้ความทุกข์ยากลำบากมาให้ด้วย เมื่อมีการพูดและการนำไหว้กราบ เช่น สร้างสักการะบ่อยๆ เขาก็ปลุกความเชื่อให้ลึกลงไปในสำนึกของแต่ละคนจนไม่สามารถถอดถอนได้ เมื่อความเชื่อมีเต็มที่แล้ว จะทำสิ่งที่ตนต้องการ มากขึ้นกว่าเดิม ความเชื่อนับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดประโยชน์ คือ เกิดความเชื่อหรือศรัทธาทำให้เกิดความมั่นใจ ทำให้เกิดพลังการสร้างสรรคความสามัคคีในรูปธรรมและเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญาและทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๘๐.

^{๔๕} คุรยละเอียดใน อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๔ และ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๐, ๔๓๔,

๓.๒ ความเชื่อพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเทวดา ผีอมมนุษย์

ทรงศนะความเชื่อของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เกี่ยวกับเทวดา ผีอมมนุษย์ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ได้กล่าวไว้ หลายประการ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ผีอมมนุษย์เข้าถึงพระภิกษุที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

ในสิกขาบทที่ ๓ ของพระวินัยปิฎกมหาวรรค ได้ปรากฏหลักฐานว่า....สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งทุบตีท่านจนถึงแก่มรณภาพ...^{๔๖} และในอุโบสถชั้นธนะได้ระบุถึงอันตราย ๑๐ ประการเกี่ยวกับการสวดพระปาติโมกข์ของพระภิกษุไว้ดังนี้ ... สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ เมื่อไม่มีอันตราย...พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่มีอันตราย ไม่พึงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ ภิกษุสงฆ์หมู่ใดยกขึ้นแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลายเมื่อมีอันตราย เราอนุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ” ...อันตรายทั้งหลาย มีดังต่อไปนี้ ๑) พระราชาเสด็จมา ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าภิกษุ^{๔๗}...อันตราย ๑๐ ประการ ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในกรณีนี้ ในอาวาสแห่งหนึ่งในวันปวารณานั้น ๑) พระราชาเสด็จมา ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าสิงภิกษุ ๗) สัตว์ร้ายเข้ามา ๘) งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙) ภิกษุจะถึงเสียชีวิต ๑๐) มีอันตรายต่อพรหมจรรย์...^{๔๘} ...สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะถูกอมมนุษย์เข้าถึง^{๔๙} อาจารย์ และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกิน เนื้อดิบ ต้มเลือดสดๆ โรคมมนุษย์เข้าถึงของภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเมื่อมีโรคมมนุษย์เข้าถึง..^{๕๐} ...เวทมนตร์ไล่ผี...^{๕๑} ...เวทมนต์ไล่ผี...^{๕๒}

ในบริบทที่ได้ยกมาแสดงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่องผี จัดว่าเป็นพลังอำนาจภายนอก และมีอิทธิพลต่อมนุษย์ได้ และเรื่องหมอทรง ก็เป็นหนึ่งในหลายอาชีพที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ ดังนั้นร่างทรง และการเข้าทรง จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและเป็นไปได้ในทางพระพุทธศาสนา ส่วนเรื่องผีสา่งเทวดาที่สามารถติดต่อกับมนุษย์ เช่นพระพุทธเจ้าและพระสาวก ก็มีหลักฐานในพระไตรปิฎกเช่นกัน ดังจะได้กล่าวต่อไปดังนี้

๓.๒.๒ พระพุทธเจ้ากับ เทวดา ผี โอบปาติกะ

พระพุทธเจ้าได้สัมผัสพบเห็น พุตคุษ ถูกปัญหาธรรมะ สอนธรรมะ ต่อสู้กับวิญญูณของมารที่มาผจญ บวชให้วิญญูณที่มาฝากตัวเป็นสานุศิษย์ ดังนี้เป็นต้น ในโอกาสนี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบทูลพระพุทธเจ้า เพื่อขอให้พระพุทธเจ้าแสดง

^{๔๖} วิมหา.(ไทย) ๑/๑๘๘/๑๗๒.

^{๔๗} วิมหา.(ไทย) ๔/๑๕๐/ ๒๓๐.

^{๔๘} วิมหา.(ไทย) ๔/๒๓๔/๓๗๗.

^{๔๙} อมนุษย์เข้าถึง ในที่นี้หมายถึง ผีเข้า.

^{๕๐} วิมหา.(ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

^{๕๑} ที.สี.(ไทย) ๙/๒๑, ๘, ๙/๒๐๕/๗๐.

^{๕๒} ที.สี.(ไทย) ๙/๒๑๑/๗๒.

ธรรมอนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์โลกทั้งหลาย คำกราบทูลก็ได้ถูกตัดแปลงมาเป็นคำอาราธนาธรรมว่า พรหมมา จะ โลกาธิปตี สหัมปะตีกัตถัญชะลี ฯลฯ^{๕๓}

เทวดา เทพ พรหม เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนปรินิพพาน ในระหว่างนั้นมีพระเถระเจ้าชื่อ อุพวณะ อยู่ถวายงานพิศเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้สั่งให้พระอุพวณะหลีกเลี่ยงออกไปอย่ายืนขวางทาง เพราะเทวดา เทพ พรหมขอร้องจะเข้ามาเฝ้ากับพระพุทธเจ้าบ้าง พระอานนทเถระเจ้าอยู่ด้วย ณ ที่นั้น เมื่อได้ยินพระพุทธเจ้าตรัสเช่นนั้น จึงสงสัยและทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เทพตามีจิตเป็นอย่างไร มีสภาวะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าตอบว่า เทพดาจากหมื่นจักรวาล (๑๐ โลกธาตุ) มาขอเข้าเฝ้า ต่างก็กล่าวว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานเร็วนี้ก่น่า เสียหาย สำหรับเทพดาที่ปราศจากกิเลสตัดแล้ว ผู้บรรลุดุธรรมเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี หรือ พระอนาคามี ย่อมมีสติสัมปชัญญะอดกลั้น และกล่าวว่าสังฆารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประวัติแห่งเทพดาที่มาประชุมในครั้งนั้นแก่พระอานนท^{๕๔}

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น เป็นการยกตัวอย่าง เรื่องวิญญูณที่มีความสัมพันธ์กับ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีเทพ พรหม เทวดา และมาร และยังมีปรากฏในอีกหลายเล่ม ดังต่อไปนี้

๓.๒.๒.๑ ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีหลายตอนได้ระบุถึงวิญญูณที่สัมผัสพระพุทธเจ้าโดยการพูดคุย โดยการให้เห็นด้วยตาเนื้อ หูเนื้อและญาณ เป็นต้น ดังนี้

๑. เทวดาสังยุตต์ ประมวลเรื่องเทวดา (วิญญูณ) ที่ไปเฝ้าทูลถามปัญหาต่อพระพุทธเจ้า มีทั้งหมด ๘๑ สุตฺร หรือ ๘๑ ครั้ง และได้แสดงคำถามคำตอบไว้ด้วย

๒. เทวปุตตสังยุตต์ ประมวลเรื่องเทพบุตร (วิญญูณ) ที่ไปเฝ้าทูลถามปัญหาต่อพระพุทธเจ้า มีทั้งหมด ๓๐ สุตฺร หรือ ๓๐ ครั้ง และได้แสดงคำถามคำตอบไว้ด้วย

๓. มารสังยุตต์ ประมวลเรื่องมาร (วิญญูณ) ซึ่งไปปรากฏภายในลักษณะต่างๆ กัน บางครั้งได้มีการโต้ตอบกับพระพุทธเจ้า บางครั้งมิได้พูดจา กัน บางครั้งได้กล่าวภาษิต มีทั้งหมด ๒๕ สุตฺร หรือ ๒๕ ครั้ง

๔. พรหมสังยุตต์ ประมวลเรื่องพรหม (วิญญูณ) แสดงการที่พระพรหมมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสภาษิตโต้ตอบกัน มี ๑๕ สุตฺร หรือ ๑๕ ครั้ง

๕. ยักขสังยุตต์ ประมวลเรื่องยักข (วิญญูณ) ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสโต้ตอบ มีทั้งสิ้น ๑๒ สุตฺร หรือ ๑๒ ครั้ง

๖. สักกสังยุตต์ ประมวลเรื่องท้าวสักกะ (พระอินทร์) จอมเทพชั้นดาวดึงส์ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ๒๕ สุตฺร หรือ ๒๕ ครั้ง

๓.๒.๒.๒ ในทีฆนิกาย มหาวรรค กล่าวถึงการสื่อสารกันระหว่าง เทวดา ยักข มาร พรหม กับพระพุทธเจ้ามี ๖ สุตฺร คือ มหาปทานสูตร^{๕๕} มหาปรินิพพานสูตร^{๕๖} ขนวลสุตฺร^{๕๗} มหาโควินทสุตฺร^{๕๘} มหาสมยสุตฺร^{๕๙} และสักกปัญหาสุตฺร^{๖๐}

^{๕๓} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๑๗๒/๒๒๙-๒๓๒.

^{๕๔} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๐๐/๑๔๙.

^{๕๕} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑-๙๔/๑-๕๖.

^{๕๖} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๓๑-๒๔๐/๗๗-๑๘๐.

๓.๒.๒.๓ ในอาฏานาถียสูตร ที่ขนิกาย ปาฎิกวรรค^{๖๑} กล่าวถึงทำวมหาราชทั้ง ๔ พร้อมบริวารยกทัพเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าขณะประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ถวายมนต์ชื่ออาฏานาถียปริตร เพื่อให้พุทธบริษัทสวดป้องกันตัวจากเหล่ายักษ์พาล

๓.๒.๒.๔ ในขุททกนิกาย วิมานวัตถุ และเปตวัตถุ รวมเรื่องเทวดาและเปรต ในวิมานวัตถุรวมเรื่องเทวดาไว้ ๘๕ เรื่อง ในเปตวัตถุรวมเรื่องเปรตไว้ ๕๑ เรื่อง^{๖๒}

๓.๒.๒.๕ ในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก มารเข้าสิงพรหมชั้นปาริสัชชา ให้ขัดขวางการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า^{๖๓} และการคุกคามของมาร ที่ไปเข้าห้องพระโมคคัลลานะ เพื่อทำลายท่านแต่ไม่เป็นผล

ตามที่พระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกได้นำเรื่องนี้มาแสดงแก่พุทธบริษัท ประสงค์ที่จะให้ทราบถึงความเป็นธรรมดา ธรรมชาติ ของวิญญานที่มีอยู่จริง ย่อมมีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน สัญญา เวทนา เช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ทราบถึงธรรมะที่ได้ตรัสสั่งสอนแก่วิญญานระดับต่างๆ ซึ่งวิญญานเหล่านั้นได้เข้าใจและบรรลุธรรมสูงขึ้นตามลำดับ มิให้พระภิกษุยึดถือเอาวิญญานเป็นสรณะ หรือเป็นครูที่จะนำไปสู่มรรคผลนิพพาน ให้นับถือพระพุทธ พระธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสยังต้องยึดถือเคารพ เมตตาคือวิญญานโดยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ โดยการกราบไหว้เคารพสักการะ โดยการอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับวิญญาน กรรมเป็นเหตุปัจจัยภายในตน การได้รับอนุเคราะห์จากเทวดา เทพ พรหม ให้ได้รับความเจริญอยู่เสมอนั้นเป็นเหตุปัจจัยภายนอก มนุษย์ย่อมมีกรรมเป็นสมบัติของตน มาร เทวดา เทพ พรหม คอยช่วยเหลือตามความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน กรรมเป็นเหตุปัจจัยภายใน วิญญานเป็นเหตุปัจจัยภายนอก

สรุปดังนั้น ความเชื่อเรื่องเทวดา ผีมนุษย์ ทำที่ของพระพุทธศาสนา มิได้ปฏิเสธเรื่องผีว่าไม่มี แต่พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตนเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยเราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ต้องประกอบด้วยเหตุผลอันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหวังให้เกิดผลได้ตามความปรารถนา ต้องเป็นศรัทธาที่มีความถูกต้องประกอบด้วยปัญญาอันมี ศรัทธา ๔ ประการ คือ ๑. กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง ๒. วิปากสัทธา เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของ

^{๕๗} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๗๓-๒๘๒/๒๐๕-๒๒๖.

^{๕๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๘๓-๓๓๐/๒๒๗-๒๕๘.

^{๕๙} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๓๑-๓๔๓/๒๕๙-๒๗๒.

^{๖๐} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๔๔-๓๗๑/๒๗๓-๓๐๐.

^{๖๑} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๗๕-๒๘๕/๒๑๙-๒๓๒.

^{๖๒} ขุ.เปต.(ไทย) ๒๖/๑๖๘-๑๘๑/๑๖๗-๓๐๒.

^{๖๓} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๕๐๒/๕๓๘-๕๓๙.

พระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ความศรัทธาหรือความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น อันเป็นทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อออกจากทุกข์สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง

๓.๓ ทรรศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้า

ทุกศาสนาในโลกนี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของประชาชนในสังคมและความเชื่อนั้น มีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ ผีศาจ เทวดา และการเข้าทรงด้วย โดยแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาตนเอง ต้องการความคุ้มครอง ต้องการปลอบใจตนเอง ต้องการปรับตัวเข้ากับสังคม และ ความรู้เห็นความเป็นจริงของชีวิต^{๖๔} แต่ความเชื่อที่เป็นไปในลักษณะของไสยศาสตร์เป็นเพียงส่วนประกอบส่วนหนึ่งที่ถูกนำเข้ามาเป็นส่วนร่วมในระบบความเชื่อแบบพุทธ ทั้งที่โดยแท้จริงแล้วสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาชีวิตหรือรู้เห็นความเป็นจริงของชีวิต แต่ถ้าถามว่า พระพุทธศาสนาปฏิเสธเรื่องเหล่านี้โดยสิ้นเชิงหรือไม่ ก็ตอบได้ชัดเจนว่า พุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธว่าเรื่องราวอันเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ไม่มีจริง เพราะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายเล่มได้แสดงให้เห็นถึงการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ทั้งของพระพุทธเจ้าและสาวกของพระองค์ แต่ถึงกระนั้นพุทธศาสนาก็ไม่ได้สนับสนุนเรื่องเหล่านี้ และมีจุดยืนที่ชัดเจนเป็นหลักปฏิบัติ

ในมุมมองของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีเป้าหมายในการขจัดความทุกข์ที่ก่อตัว ขึ้นในทุกๆ ปรากฏการณ์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องฝึกตนเองทั้งร่างกายและจิตใจให้อ่อนโยนประณีต เพราะมนุษย์แต่ละคนมีผลแห่งกรรมที่ทำในอดีต และปัจจุบันจะกลายเป็นเงื่อนไขแห่งอนาคตของพวกเขา การประจักษ์แจ้งทางความคิดที่บริสุทธิ์และสงบจะไม่นำไปสู่ความไม่รุนแรงใดๆ เรื่องกรรมจึงเป็นเรื่องนำในทุกๆ เรื่อง และจุดสำคัญอยู่ที่ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้มีจุดหมายเพียงแค่นั้นให้มนุษย์เตรียมตัวตาย แต่ยังเน้นเรื่องการสร้างสัมมาทิฐิ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต พระพุทธเจ้าได้ทำให้ชาวโลกประจักษ์แจ้งความจริงของชีวิตและความตายที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ เช่นเดียวกับดวงอาทิตย์ที่อยู่เหนือขอบฟ้าแห่งอวิชชาของชีวิต

อีกประการหนึ่งพระพุทธศาสนาไม่มีความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลก และ ไม่ได้ยึดถือเทพเจ้าในฐานะที่จะเป็นแนวทางไปสู่ความหลุดพ้น พระพุทธเจ้าเองก็ไม่ได้ทรงปฏิเสธความมีอยู่ของเทพหรือเทวดา แต่พระองค์ทรงชี้แนะว่า เทพทั้งปวงก็ตกอยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลงและความสูญสลายเช่นเดียวกับมนุษย์ การวิงวอนต่อเจ้าหรือของพึ่งพาบารมีเจ้าจึงเป็นเรื่องไร้สาระ ถ้าตั้งคำถามว่า การรอพึ่งพาอาศัยเทพเจ้าในประเด็นการทรงเจ้าเขาผีหรือรอคอยปาฏิหาริย์ จึงเท่ากับเป็นการดำเนินชีวิตโดยประมาท

๓.๓.๑ พุทธบัญญัติในการห้ามเป็นร่างทรงของพระภิกษุ

การเป็นร่างทรง หรือคนทรงเจ้าเป็นหนึ่งในข้อห้ามอันเป็นมหาศีลของพระภิกษุ ที่พระพุทธองค์ทรงให้ภิกษุเว้นขาดมิให้กระทำ เนื่องจากเป็นการเลี้ยวชีพโดยทางผิด เพราะเป็นเดรัจฉานวิชา ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ในเล่มที่ ๘...พระสมณโคดมทรง เว้นขาดจากการเลี้ยวชีพผิดทางด้วย

^{๖๔} จีราพรธม แดงก่อ, “การศึกษาบทบาทของการเข้าทรงที่มีต่อการบำบัดรักษาโรค : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีเจ้าแม่กวนอิมและท้าวมหาพรหม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖).

เดรัจฉานวิชา.....ให้ฤกษ์อวามงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ฤกษ์เรียงหมอน ฤกษ์หย่าร้าง ฤกษ์รวบรวม
ทรัพย์ ฤกษ์ใช้จ่ายทรัพย์ ทำให้โชคดี ทำให้เคราะห์ร้าย ให้ยามดงครรภ ร่ายมนตร์ทำให้สิ้นแห่ง ทำให้
คางแข็ง ทำให้มีอสูร ...ใช้หญิงสาวเป็นคนทรง ใช้หญิงประจำเทวาลัยเป็นคนทรง บวงสรวงดวง
อาทิตย์ และทำวมหาพรหม ร่ายมนตร์พ่นไฟ ทำพิธีเรียกขวัญ ...^{๖๕}

...ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ ผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชา...ใช้หญิงสาวเป็นคนทรง ใช้
หญิงประจำเทวาลัยเป็นคนทรง บวงสรวงดวงอาทิตย์ และทำวมหาพรหม ร่ายมนตร์พ่นไฟ ทำพิธี
เรียกขวัญ ...^{๖๖}

ชี้ให้เห็นว่าตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา ร่างทรง คนทรงเจ้า จัดเป็นเดรัจฉานวิชา ถือเป็น
เป็นวิชาซีพอย่างหนึ่ง และเป็นเครื่องแสดงว่าร่างทรงและการเข้าทรงมีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ตาม
ความเป็นจริงเรื่องของการมีฤทธิ์หรือการแสดงฤทธิ์ในพุทธศาสนา พระผู้ปฏิบัติหรือศึกษาทางธรรม
แล้วก็เข้าใจได้ว่าการปฏิบัติสมาธิถ้าทำได้ดีเกิดสมาธิระดับต่างๆ จนถึงระดับที่เรียกว่า อภิญญาซึ่งเป็น
โลกีย์อภิญญา เช่น อาจทำให้เกิดหูทิพย์ (ทิพย์โสตญาณ) ตาทิพย์ (ทิพย์จักขุญาณ) หรือ ถอดจิต
ท่องเที่ยวไปได้ (มโนมยิทธิ) อ่านใจคนอื่นได้ (เจโตปริยญาณ) ระลึกชาติที่ผ่านมาได้
(บุพเพนิวาสานุสติญาณ) รู้เรื่องที่ผ่านมา (อดีตังสญาณ) และรู้เรื่องที่ยังไม่เกิด (อนาคตังสญาณ) เป็น
ต้น ซึ่งคนธรรมดาหรือพระสงฆ์ปฏิบัติจนถึงขั้นก็มีสิทธิ์ถึงจุดนี้ได้ เพียงแต่ต่างระดับกันและแสดงออก
หรือไม่ยึดติดหรือไม่^{๖๗} การเข้าทรงอาจอนุโลมเข้าไว้ในโลกีย์ฤทธิ์ ซึ่งยังมีพระสงฆ์เป็นจำนวนไม่น้อย
ยึดติดและนำไปใช้กับประชาชนในทางที่ผิดด้วย ในที่นี้ผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ร่างทรง
เป็นพระภิกษุ และ ผู้เข้าประทับทรง(วิญญาณ) เป็นพระภิกษุ ดังจะขออธิบายทั้ง ๒ ประเด็นดังนี้

๑) ร่างทรงเป็นพระภิกษุ การที่พระสงฆ์ในพุทธศาสนาตั้งตนเป็นร่างทรงและตั้งสำนัก
เข้าทรงในวัดถือเป็นการผิดต่อพระวินัยโดยสิ้นเชิง เพราะตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนนี้พระพุทธรเจ้าไม่ทรง
สนับสนุนอิทธิปาฏิหาริย์ ถ้าพระสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ย่อมผิดตามพระวินัยบัญญัติ ดังพุทธพจน์

“...ดูก่อน ภิกษุทั้งหลายภิกษุไม่พึงแสดง

อิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นธรรมอันยวดยิ่งแก่พวกคฤหัสถ์

รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๖๘}

นอกจากนี้การทรงเจ้ายังถือเป็นเดรัจฉานวิชาศาสตร์ในลักษณะเช่นนี้พระพุทธรเจ้าก็ไม่อนุญาต
ให้พระภิกษุทั้งเรียนและสอนเลยทีเดียว ดังพระพุทธพจน์

“...ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนเดรัจฉานวิชา

รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” และ

“...ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนเดรัจฉานวิชา

รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๖๙}

^{๖๕} ที.สี.(ไทย) ๙/๒๖/๑๐.

^{๖๖} ที.สี.(ไทย) ๙/๒๑๐/๗๑.

^{๖๗} สมพนธ์ บุญยุคุปต์,พุทธศาสนากับปัญญาชนยุคปัจจุบัน, (พิมพ์เป็นบรรณาการเนื่องในโอกาสวัน
ขึ้นเทศกาลปีใหม่, ๒๕๓๗), หน้า ๒๘.

^{๖๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๕๒/๑๙.

^{๖๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๘๗/๗๓.

อนึ่ง การที่พระสงฆ์ทำการคบหากับคฤหัสถ์โดยไม่อาศัยดิรัจฉานวิชาต่าง ๆ รวมทั้งการทรงเจ้าเข้าผีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาลาภสักการะพระพุทธรูปเจ้าก็ทรงสนับสนุนและถือว่าเป็นอนุสาสนีปาฏิหาริย์อีกด้วย ดังพระพุทธรพจน์

“ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพ
โดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาปานนี้ คือ ให้ภิกษุอาวาหรงคล ฯลฯ
เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า...

ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์”^{๗๐}

ดังนั้น พระสงฆ์ที่ตั้งตนเป็นร่างทรงและตั้งสำนักทรงเจ้าจึงถือว่ากระทำผิดต่อบทบัญญัติทางพระวินัยของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และพระสงฆ์กลุ่มนี้ย่อมตั้งอยู่ในฐานะ ๓ ประการ คือ

๑) มีการชักจูงล่อเร้าให้เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์กันมาก ที่ร้ายที่สุดก็คือก็คือการกระทำ โดยหวังลาภสักการะหวังผลประโยชน์โดยมอมเมาให้ลุ่มหลงหนักยิ่งขึ้น

๒) ทำแนบนอกศาสนาให้คนยกชะตากรรมให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลหวังผลลอยจากการดลบันดาลหรือฤทธิ์อำนาจนอกตัว

๓) แทนที่จะดึงเข้าสู่ศาสนายิ่งขึ้น กลับดึงให้หลุดออกจากพระรัตนตรัยออกไปหาพระพรหมเทพเจ้าและสิ่งลึกลับต่าง ๆ

๒) ผู้ประทับร่างทรง(วิญญาณ) เป็นพระภิกษุ สำนักทรงจำนวนมากเป็นที่ประทับทรงของพระเถระหรือพระเกจิชื่อดังหลายท่านที่มรณภาพไปแล้ว ที่โดดเด่นและชัดเจนที่สุดก็คือ “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)” พระเถระท่านนี้ได้รับความศรัทธาและความนับถือจากมหาชนทั้งในด้านบารมีธรรมและวัตถุมงคลเครื่องรางของขลังจนถูกกล่าวขานกันว่าเป็นพระโพธิสัตว์ บุคคลท่านหนึ่งซึ่งอ้างว่าเป็นร่างทรงของสมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้รวบรวมถ้อยคำที่อ้างว่าเป็นคำพูดของสมเด็จพระพุฒาจารย์ไว้เป็นจำนวนมาก ผู้เขียนขอยกตัวอย่างถ้อยคำบางตอนมาแสดงเพื่อเป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาว่า ควรจะเชื่อว่าเป็นคำพูดของสมเด็จพระพุฒาจารย์จริงหรือไม่ เช่น

๑ ชีวิตคนเรา ก็ได้บอกกับท่านหลายๆ ครั้งแล้ว มันต้องไม่คิดมาก วาสนาเก่าท่านมีดวงขึ้น จังหะให้ มันสำเร็จของมันเอง นี่คือชีวิตและทุกๆชีวิตเหมือนกัน มันมีทางเดินของมันเองตามวิบากกรรมของมันเอง

๒ อาตมามาที่นี่ หลวงปู่มานี้มาด้วยอาสาชกขญาณการมาด้วยอาสาชกขญาณนั้น คือการไม่รู้รู้อะไรในสิ่งใดๆ ของมนุษย์นอกจากมนุษย์นั้นจะส่งกระแสจิตเข้ามา”^{๗๑} คำพูดในข้อ

(๑) เป็นคำพูดที่สนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนเอาชีวิตไปฝากไว้ที่ดวงชะตา และการรอคอยโอกาสซึ่งผิดกับหลักพุทธศาสนาที่เน้นให้ถือในเรื่องการกระทำด้วยหลักเหตุผลด้วยความอุตสาหะวิริยะมีขันติธรรมไม่ใช่รอคอยอำนาจของดวงชะตาและโชคตาเป็นเครื่องกำหนด ตาม

^{๗๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๖/๑๐.

^{๗๑} เกหลง พานิช (ผู้รวบรวม), โต พรหมรังสี สงสารสัตว์โลก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามวิจิตรเพรสจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑.

พระพุทธพจน์ที่ว่า “ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน”^{๗๒} และหลักการในพระพุทธศาสนาที่สอนไม่ให้รอคอย โชคชะตาและฤกษ์ยามยามดี แต่สอนให้กระทำ กิจต่างๆ โดยไม่ผัดวันประกันพรุ่งด้วยความพากเพียร พยายามของมนุษย์ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เขลาที่มีวรอคอยฤกษ์ยามอยู่ ประโยชน์นั้นแหละเป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลายจักทำอะไรได้”^{๗๓} ส่วนคำพูดในข้อ

(๒) บ่งชี้ชัดเจนว่าผู้พูดมีความรู้เกี่ยวกับหลักอภิญญา ๖ ไม่ถูกต้อง

อาสาชกขยญาณเป็นพ้อภิญญาข้อสุดท้ายและเป็นข้อเดียวที่เป็นโลกุตตรอภิญญาเป็นสิ่งที่เหนือวิสัย ของโลกสามัญ ผู้สำเร็จอภิญญาขั้นที่ ๖ จึงถือว่าเป็นพระอรหันต์ อาสาชกขยญาณไม่ได้หมายความว่า “การไม่รู้รู้อะไรสิ่งใดๆ ของมนุษย์” ซึ่ง ผิดจากความหมายอันลึก ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา

ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นย่อมมีความเป็นไปได้ที่พระเถระผู้ทรงวิชาความรู้ด้านศาสนา อย่างสมเด็จเจ้าพระคุณเจ้า (โต พรหมรังสี) จะกล่าวถ้อยคำที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการของ พระพุทธศาสนา เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งในการพิจารณาว่าการทรงเจ้าเป็นเรื่องจริงหรือหลอก เป็นสิ่งที่ควรน้อมนำเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนหรือไม่ตามทัศนะของผู้เขียน เห็นว่า พระเถระผู้มีชื่อเสียงย่อมมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกและมีความหวังดีต่อพระศาสนาอยู่ แล้ว ดังนั้น พระเถระเหล่านี้คงไม่ทำการที่จะก่อให้เกิดอวิชชาหรือสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชน ประพฤติตนบิดเบือนจากจุดประสงค์ที่แท้จริงของศาสนาได้

๓) เข้าทรงและร่างทรงของเทพ ถ้าถามว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยมจริงๆ หรือไม่ ตามประวัติพระพุทธศาสนา เทพเจ้าในอินเดียถือว่ามีบทบาทอย่างสูง เช่น ท้าวมหาพรหมได้ ทูลเชิญพระพุทธเจ้าให้แสดงธรรมแก่มนุษยโลก ดังนั้นเทพเจ้าจึงปรากฏอยู่ในตำนานพระพุทธศาสนา หลายแห่ง คำว่า เทพ ในที่นี้ผู้เขียนหมายรวมเอาทั้งเทพหรือเทวดาตามแนวของพุทธศาสนาเถรวาท เช่น พระพรหม พระอินทร์ และพุทธศาสนนามหายาน เช่น เทพจิ้ง เป็นต้น ตลอดจนเทพของศาสนา พราหมณ์ เช่นพระนารายณ์ พระวิษณุ พระพิฆเนศวร์ และเจ้าแม่อุมมาเทวี เป็นต้น โดยพื้นฐานเทวดา ประเภทตลอดจนพรหมที่สูงที่สุดล้วนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ เช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลายและส่วนใหญ่ก็ยังเป็นปุถุชนยังมีกิเลสคล้ายมนุษย์แม้ว่าจะมีเทพที่เป็น อริยบุคคลบ้าง ส่วนมากก็เป็นอริยะตั้งแต่ครั้งยังเป็นมนุษย์ แต่ว่าเปรียบตามลำดับฐานะเทวดาจะเป็น ผู้มีคุณธรรมสูงกว่า^{๗๔} ในพุทธศาสนาได้บอกไว้อย่างชัดเจนว่าการวิงวอนขอความช่วยเหลือจากเทวดา ไม่สามารถจะต้านทานหรือกีดกันความเพียรพยายามของมนุษย์ได้ดังมีพระพุทธพจน์ปรากฏในจุลภา สิงคชาดก ขุททกนิกาย จตุกกนิบาตว่า

“...เทวดาทั้งหลายก็ตกกันความบากบั่นของคนไว้ไม่ได้ การฝึกตนก็ดี ความตั้งใจไว้อย่างมั่นคงก็ดี ความมีใจไม่แตกแยกก็ดี ความไม่ท้อถอยก็ดี การรุกรในเวลาทีควรรุกรก็ดี ความเพียรอันมั่นคงก็ดี ความบากบั่นของคนก็ดี ได้มีแก่พระเจ้าอัสสกะ เพราะเหตุนี้แหละ ชัยชนะจึงได้มีแก่พระเจ้าอัสสกะ...”^{๗๕}

^{๗๒} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๐/๘๒.

^{๗๓} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๙/๒๐.

^{๗๔} ธรรมปิฎก, พระ (ประยูร ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๖๖.

^{๗๕} ชุ.จตุ. (ไทย) ๒๗/๓๐๑/๑๕๗.

และในขุททกนิกาย ธรรมบท ยังมีพุทธพจน์ที่แสดงให้เห็นว่าเทพหรือพรหมย่อมไม่สามารถกีดกันความสามารถของมนุษย์ที่รู้จักฝึกตนและประกอบความดีได้ ดังนี้

“การชนะตนของบุคคลผู้ฝึกตนดีแล้ว ประพฤติสำรวมเป็นนิตยนั้นแล
ประเสริฐกว่าการชนะผู้อื่น เทวดา คนธรรพ์ มาร หรือพรหม
ไม่อาจทำชัยชนะของบุคคลเช่นนั้นให้กลับแพ้ได้เลย”^{๗๖}

ตามพจน์ดังกล่าว พุทธศาสนาได้ชี้ให้เห็นว่า การพึงพาเทพไม่ว่าจะเป็นการวิงวอนตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรืออ้อนวอนโดยมีร่างทรงเป็นตัวการในการติดต่อก็ตาม ย่อมไม่มีอำนาจพอที่จะต้านทานความพากเพียรพยายามของมนุษย์

ดังนั้น จุดยืนของพุทธศาสนาจึงเน้นให้มนุษย์พึ่งตนเองเป็นหลัก ไม่ใช่หวังการช่วยเหลือจากเทพหรือเทวดาโดยผ่านสำนักทรงเจ้า ความพากเพียรพยายามด้วยพลังกายพลังสติปัญญาของมนุษย์เท่านั้นเป็นแรงผลักดันที่แท้จริงซึ่งแนวคิดนี้ก็สอดคล้องกับคำพังเพยแบบไทย ๆ ที่ว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น”

๔) การเข้าทรงและร่างทรงของวิญญาณทั่วไป พระพุทธศาสนาถือว่า “วิญญาณ” เป็นหนึ่งในชั้น ๕ คือกองหรือหมวด ๕ อย่าง (รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ) ที่รวมกันเป็นชีวิตหรือมนุษย์หรือสัตว์ที่ยังเป็นๆ อยู่วิญญาณไม่เป็นสังขารที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาและจับต้องได้ด้วยกาย แต่วิญญาณเป็นอิสระจากสังขารคนทุกคนและสัตว์ทุกตัวที่มีชีวิตอยู่ต่างมีวิญญาณควบคุมการทำงานของร่างกาย เรียกวินญาณอีกอย่างหนึ่งว่า “จิต”^{๗๗} เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตเท่ากับวิญญาณและสังขารออกไป การเข้าทรงและร่างทรงในกลุ่มนั้นจึงหมายถึงการเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ ธรรมดาไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในอดีตเช่น พระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสิน หรือแม้แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนถึงวิญญาณของบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จักของผู้มารับบริการสำนักทรงเจ้า

๓.๓.๒ หลักความเชื่อเรื่องกรรมในพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเน้นเรื่องกรรม อันหมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาคือความตั้งใจ คนมีอำนาจเหนือกรรม อาจควบคุมกรรมของตนได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าต้องควบคุมจิตเจตนาของตนด้วยโดยตั้งมั่นแน่วแน่อยู่ในกรรม^{๗๘} ซึ่งเมื่อว่าตามศัพท์ กรรม หมายถึง การงาน หรือการกระทำ แต่ในธรรมหมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการทำให้เป็นไปด้วยความตั้งใจ ถ้าเป็นการกระทำ ที่ไม่มีเจตนาก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายธรรม ความเชื่อกรรม หมายถึงเชื่อความมีอยู่ของการกระทำที่เกิดขึ้นโดยเจตนา คือเชื่อว่าบุญบาปมีจริงทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในเรื่องบุญบาป หรือกรรมดีกรรมชั่ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่าเป็นบุญกรรมดีก็เชื่อว่าเป็นบุญเป็นกรรมดีจริง เช่น ความมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นต้น สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบาป เป็นกรรมชั่ว ก็เชื่อ

^{๗๖} ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๐๔-๑๐๕/๖๒.

^{๗๗} ฉลอง เจตยาคม, สาระ ความรู้ ประสบการณ์ สารคดีเกี่ยวกับความมหัศจรรย์แห่งวิญญาณ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมพ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

^{๗๘} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๕.

ว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่วจริง เช่น ความมีใจละโมภ์ทอดร้ายหลงใหล ประพฤติชั่วร้ายต่าง ๆ มีฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ความเชื่อกรรมนั้น นอกจากเชื่อความมีอยู่ของกรรมแล้ว ยังเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จด้วยการทำ มีใช้อ่อนนอนหรือนอนคอยโชค พระพุทธเจ้าเน้นเรื่องกรรม และความสำคัญของกรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเรื่องของเหตุผลและเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้กระทำกรรมและกรรมเป็นเครื่องกำหนดชีวิตของมนุษย์ คือกรรมย่อมจำแนกมนุษย์เลวหรือดีตามกรรมที่ตนกระทำที่เรียกว่ากรรมลิขิต^{๗๙}

ในจุฬามณีวัฏกสูตรมีพระพุทธพจน์รับรองว่า “ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีการเป็นของตนเป็นทายาทของกรรม มีกรรมเป็นที่กำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้ทราบและประณีต”^{๘๐} ในประเด็นดังกล่าว พระธรรมปิฎก^{๘๑} ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ตามปกติความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือทฤษฎีปาฏิหาริย์มีลักษณะทั่วไปคือการหวังผลจากการดลบันดาลสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า จุดนี้สำคัญที่สุด ตนไม่ต้องทำความเพียรได้แต่รอคอยผลสำเร็จที่เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้ นั่นนอนรอคอยโชคหวังลาภเลื่อนลอยแล้วไม่ลงมือทำ จุดนี้คือจุดตัดสิน จุดตัดสินคือ หลักกรรมหลักธรรมขั้นต้นเป็นหลักความเชื่อในกรรมคือเชื่อในการกระทำตามหลักเหตุผลอันได้แก่ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยกรรมก็คือหลักเหตุผลในแง่การกระทำของมนุษย์ว่า ผลที่ต้องการจะต้องสำเร็จด้วยการกระทำ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือทฤษฎีเดชปาฏิหาริย์เทพเจ้าตลอดจนไสยศาสตร์ทั้งหลายเป็นเรื่องบำรุงขวัญ เมื่อคนยังมีพลังปัญญาไม่เข้มแข็งพอก็มักจะเรียกร้องไต่หาสิ่งนั้น ทำให้เกิดความอุ่มใจมั่นใจขึ้นมาอย่างน้อยก็ทำให้มีที่เกาะเกี่ยวยึดเหนี่ยวเป็นเครื่องบอบชโลมใจ และฤทธิ์จำพวกนี้เป็นฤทธิ์ที่เป็นประเภท สาสวาอุปัฏฐา หมายถึงฤทธิ์ที่เป็นไปด้วยความยึดมั่นถือมั่น^{๘๒} นอกจากนี้ พุทธศาสนายังสอนให้บำเพ็ญหลักสิกขาอันหมายถึงการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ใช้ศักยภาพอันเกิดจากการฝึกตนอย่างสม่ำเสมอในการสร้างสรรค์ชีวิต อันได้แก่สิกขา ๓ หรือไตรสิกขาซึ่งเป็นระบบของการอบรม การศึกษาดังที่พระธรรมปิฎก ได้อธิบายไว้ ดังนี้

อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ ได้แก่รวมองค์มรรคข้อสัมมา กัมมันตะและสัมมาอาชีวะด้วย ว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัยปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในทางสังคมให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือปฏิบัติตามมรรคนั้นได้ดีด้วย

อธิจิตตสิกขา คือการฝึกปรือในด้านคุณธรรมและสมรรถภาพทางจิต ได้แก่รวมองค์มรรคคือสัมมายามะสัมมาสติและสัมมาสมาธิเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงแน่วแน่ควบคุมตนเองให้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบผ่องใสและเป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งรบกวน

^{๗๙} นันทา รัตนกรี, “การศึกษาความเชื่อไสยศาสตร์ของชาวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยพุทธ ตำบลบางทราย อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหิดล, ๒๕๓๘).

^{๘๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙-๓๐๔/-๓๔๙- ๓๖๘.

^{๘๑} ธรรมปิฎก, (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖.

^{๘๒} พุทธทาสภิกขุ, **หลักธรรมสำหรับนักศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๕.

หรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุดโดยเฉพาะปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง

อภิปญญาสิกขา คือการฝึกปรี้อปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ ได้แก่วรรณกรรมคัมภีร์คัมภีร์ขอมสัมมาทิฎฐิ และสัมมาสังกัปปะสองอย่างแรกเข้ามา ว่าโดยสาระ คือการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่ชัดแจ้งตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้คิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเคลือบคลุมย้อมสีอำพรางหรือพรางมัว เป็นต้นเพราะอิทธิพลของกิเลสมีวิชาและค้นหาเป็นผู้นำที่ครอบงำจิตอยู่ตามหลักแห่งกรรมและหลักไตรสิกขาดังกล่าวนี้

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์รู้จักแก้ไขปัญญาชีวิตด้วยตัวมนุษย์เอง ไม่ใช่มองหาเหตุหรือทางแก้ไขไปที่บนฟ้าหรือซัดทอดโชคชะตา แก้ไขด้วยการลงมือทำด้วยความเพียรตามเหตุผล ไม่ใช่หวังพึ่งโชคชะตาหรือวิงวอนขอความช่วยเหลือจากเทพจากเจ้าต่าง ๆ โดยผ่านร่างทรงตามหลักนี้คนในสังคมจึงควรมั่นในหลักกรรมคือการกระทำของตนเองผลดีผลร้ายจะบังเกิดขึ้นก็ด้วยอำนาจแห่งการกระทำของตนเอง และเพียรพยายามฝึกตนตามหลักสิกขาการประพฤติตนเช่นนี้ย่อมเป็นการถูกต้องตามจุดหมายของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ทุกศาสนาในโลกนี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของประชาชนในสังคมและความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ ผีसाง เทวดา และการเข้าทรงด้วย โดยแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาดตนเอง ต้องการความคุ้มครอง ต้องการปลอบใจตนเอง ต้องการปรับตัวเข้ากับสังคม และ ความรู้เห็นความเป็นจริงของชีวิต ในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้านั้น

พระพุทธศาสนาถือว่า “วิญญาณ” เป็นหนึ่งในชั้น ๕ คือ กองหรือหมวด ๕ อย่าง (รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ) ที่รวมกันเป็นชีวิตหรือมนุษย์หรือสัตว์ที่ยังเป็นๆ อยู่วิญญาณไม่เป็นสังขารที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาและจับต้องได้ด้วยกาย แต่วิญญาณเป็นอิสระจากสังขารคนทุกคนและสัตว์ทุกตัวที่มีชีวิตอยู่ต่างมีวิญญาณควบคุมการทำงานของร่างกาย เรียกว่าวิญญาณอีกอย่างหนึ่งว่า “จิต” เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตเท่ากับวิญญาณและสังขารออกไป การเข้าทรงและร่างทรงในกลุ่มนั้นจึงหมายถึงการเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับวิญญาณธรรมดาไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในอดีตเช่น พระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสิน หรือแม้แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตลอดจนถึงวิญญาณของบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จักของผู้มารับบริการสำนักทรงเจ้า

พุทธศาสนาเน้นเรื่องกรรม อันหมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาคือความตั้งใจ คนมีอำนาจเหนือกรรม อาจควบคุมกรรมของตนได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าต้องควบคุมจิตเจตนาของตนด้วยโดยตั้งมั่นแน่วแน่อยู่ในกรรม

และพระพุทธเจ้าเองก็ไม่ได้ทรงปฏิเสธความมีอยู่ของเทพหรือเทวดา แต่พระองค์ทรงชี้แนะว่าเทพทั้งปวงก็ตกอยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลงและความสูญสลายเช่นเดียวกับมนุษย์ การวิงวอนต่อเจ้าหรือของพึ่งพาบารมีเจ้าจึงเป็นเรื่องไร้สาระ ถ้าตั้งคำถามว่า การรอพึ่งพาอาศัยเทพเจ้าในประเด็นการทรงเจ้าเขาผีหรือรอคอยปาฏิหาริย์ จึงเท่ากับเป็นการดำเนินชีวิตโดยประมาท จุดยืนของพุทธศาสนาจึงเน้นให้มนุษย์พึ่งตนเองเป็นหลัก ไม่ใช่หวังการช่วยเหลือจากเทพหรือเทวดาโดยผ่านสำนักทรงเจ้า ความพากเพียรพยายามด้วยพลังกายพลังสติปัญญาของมนุษย์เท่านั้นเป็นแรงผลักดันที่

แท้จริงซึ่งแนวคิดนี้ก็สอดคล้องกับคำพังเพยแบบไทย ๆ ที่ว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น”

สรุป การหวังพึ่งพาการทรงเจ้าโดยผ่านร่างทรงเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับเทพเจ้า หรือ วิญญาณอื่นๆ เพื่อวิงวอนขอความช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ภัย เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน ปัจจุบันมักเกิดสำนักทรงเจ้าที่มีบทบาทและประกาศตัวว่าเป็นร่างทรงของบุคคลต่าง ๆ แม้กระทั่ง พระพุทธเจ้า มีประชาชนปัจจุบันเป็นจำนวนมากยังอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งประเด็นนี้แสดงให้เห็น ชัดเจนว่าประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจศาสนาที่แท้จริง บทบาทของพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีส่วนอย่าง เกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพื่อแนะนำทางที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน เพราะแม้พุทธศาสนาจะไม่ได้ ปฏิเสธเรื่องราวอันเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ แต่พุทธศาสนาก็มีบทบาทที่ชัดเจนในประเด็นนี้ กล่าวคือไม่ สนับสนุนให้มนุษย์ยึดติดและยึดถือสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่ง เพราะเป็นการหวังพึ่งสิ่งนอกตัวสิ่งที่ไม่เห็น เป็นความหวังเลื่อนลอย ประเด็นนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่า ถ้าการวิงวอนขอความช่วยเหลือจากเทพ พรหม หรือเจ้าต่างๆ สามารถสัมฤทธิ์ได้อย่างแท้จริง เพราะเหตุไร คนในสังคมจึงต้องประกอบสัมมาชีพ ทำไมไม่ วิงวอนขอความช่วยเหลือจากเทพหรือเจ้านั้น ๆ ให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาทั้งหมด ซึ่งก็สามารถตอบได้ว่า ถ้ามนุษย์ไม่ลงมือกระทำด้วยตัวมนุษย์เอง สิ่งนี้อ่อนน้อมก็ย่อมจะไม่สำเร็จผลอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้อง ตามหลักพุทธศาสนาที่เน้นให้มนุษย์รู้จักแก้ปัญหาชีวิตหรือสร้างสรรค์ชีวิตด้วยตนเองตามหลักกรรม และหลักสิกขาอันเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามความประสงค์ของพระพุทธศาสนา

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมการเข้าทรงมะมั่วตที่มีอิทธิพลต่อ พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

การวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมของพิธีกรรมมะมั่วตของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ได้เป็น ๓ ตอน ต่อไปนี้

๑. วิเคราะห์คุณค่าในพิธีกรรมมะมั่วตที่มีต่อประชาชน
๒. วิเคราะห์คุณค่าคุณค่าพิธีกรรมมะมั่วตในด้านความเชื่อ
๓. วิเคราะห์คุณค่าด้านพระพุทธศาสนาในสังคมชุมชนกัณฑ์ทวารมย์

๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าในพิธีกรรมมะมั่วตที่มีต่อประชาชน

จากการที่มนุษย์เป็นผู้สร้างระบบความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วต เพื่อประโยชน์ตน และเพื่อพ้นจากความทุกข์เช่น โรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตได้มีการสืบทอดต่อกันเรื่อยมา และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนและสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี องค์ประกอบที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ประกอบไปด้วย แนวคิด พิธีกรรม และผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น ความเชื่อที่เกี่ยวกับผี วิญญาณ ความเชื่อที่เกี่ยวกับของรักษาโรค ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงมะมั่วต จะมีการจัดพิธีกรรมและการติดต่อกับวิญญาณโดยผ่านร่างทรง หรือผู้ประกอบพิธีกรรม คือ ครูมะมั่วต ชาวชุมชนตำบลกัณฑ์ทวารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ นับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร กลุ่มหนึ่งที่ยังมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณค่อนข้างสูงดังเช่นความเชื่อเรื่องมะมั่วต อันเป็นผีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยเขมรเป็นอย่างมาก มะมั่วตมีอำนาจควบคุมชีวิตของคนทุกคนที่มีองค์ หรือวิญญาณบรรพบุรุษที่ต้องการจะอยู่ด้วยหรือต้องการให้กระทำพิธีเช่นสรวงสังเวย

พฤติกรรมที่แสดงออกต่อความเชื่อในพิธีเข้าทรงมะมั่วตเท่าที่พบในการดำเนินชีวิตของชาวไทยเขมร โดยเฉพาะผู้ที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วย โดยไม่สามารถที่จะรักษาด้วยวิทยาการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนโบราณ (สมุนไพร) ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความกังวลต่อการดำรงชีวิต จึงได้มีการประกอบพิธีกรรมมะมั่วตขึ้น ก็เพื่อต้องการความมั่นคงทางจิตใจแก่บุคคล ทำให้มีกำลังใจในการที่จะต่อสู้กับโรคร้ายได้ หรือบางครั้งเมื่อประกอบพิธีแล้ว ก็อาจจะหายจากโรคภัยไข้เจ็บได้ในระดับหนึ่ง ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงคุณค่าทางจริยธรรมในพิธีกรรมมะมั่วต ดังนี้

๔.๑.๑ ด้านวัฒนธรรม

การประกอบพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วตมีจุดมุ่งหมายเพื่อความอยู่รอดและรักษาโรคภัยตลอดจนความสงบสุขในสังคม ชุมชน ครอบครัว ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วตจึงมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมรในด้านการวัฒนธรรม ที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีตจนถึงคนรุ่นหลังโดยบันทึกไว้ในพิธีกรรมมะมั่วต เช่น การประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ การประกอบ

อาชีพ ภาษา การร่ำรำในท่าต่าง ๆ ความเชื่อ ความศรัทธา การกิน และการแต่งกาย ส่วนบทบาทในด้านที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ การรวมกลุ่มชนในสังคม ชุมชน ของกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้านทั้งนี้เพื่อร่วมกันประกอบพิธีกรรมในการรวมกลุ่มจะมีการปรึกษาหารือพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้ง การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน การงาน ความเป็นอยู่ ตลอดจนการมีปัญหา การขัดแย้งในครอบครัว ก็จะบอกให้ญาติพี่น้องทราบ และจะได้หาวิธีการที่จะแก้ไข หากสุติวิสัยที่จะแก้ไขได้ ก็จะทำให้ผีบรรพบุรุษ เป็นผู้ช่วยตัดสินและเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้ขาดเมื่อได้จัดมีพิธีกรรมแก้ลมอ หากตกลงกันได้ ก็จะมีข้อกำหนดในการประพฤติปฏิบัติ และทำตามกฎในสังคม เสมือนเกณฑ์ที่สร้างขึ้นร่วมกันต่อที่ประชุมของเครือญาติและเพื่อนบ้าน ผู้ใดละเมิดมิได้ ถือว่าขัดข้อตกลงและจะถูกส่งลงโทษ และเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะลงโทษด้วยเช่นกัน จึงมีการขอขมาต่อกัน โดยมีผีและญาติพี่น้องเป็นสักขีพยาน

๔.๑.๒ ด้านเศรษฐกิจ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า การประกอบพิธีกรรมจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างครบครันที่ได้สืบทอดกันมาแต่อดีต ซึ่งในอดีตสิ่งของและอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้มีการผลิตเองและเกิดจากการได้ช่วยกันของเครือญาติและเพื่อนบ้าน แต่ในปัจจุบันที่ทำมาหากินน้อยลงความอุดมสมบูรณ์ลดลงผลผลิตที่ได้ไม่พอต่อความต้องการของประชากรที่อุปโภคบริโภค การประกอบพิธีกรรมและการร่วมกันประกอบพิธีกรรมมะม่วงบางสิ่งบางอย่าง อย่างจึงต้องมีการซื้อหา และมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เจ้าภาพต้องจ่ายเงินในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง อย่างน้อยประมาณ ๘,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ พันบาท ทั้งการซื้อหาต้องมากขึ้นถ้าไม่มีเครือญาติ หรือ พี่น้อง ร่วมกันช่วยในการประกอบพิธีกรรมมะม่วงแต่ละครั้งจะผ่อนรายจ่ายลงได้บ้างในสภาพเศรษฐกิจเช่นทุกวันนี้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจด้านเครือญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาสิ่งใดที่ต้องหาซื้อเพิ่มจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพ เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป แชรรัมย์ ว่า

“คุณค่าของพิธีกรรมมะม่วงที่มีต่อชุมชน สังคม ในด้านเศรษฐกิจโดยการใช้จ่ายนั้นก็ไม่มากเกินไป เมื่อเทียบกับการที่ต้องรักษาพยาบาล เข้าโรงพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้เพราะกลุ่มชุมชน สังคมได้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้ช่วยกันส่งข้าว ปลา อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อันเป็นการเกื้อกูลกันในทางด้านเศรษฐกิจเป็นต้นหรือสิ่งที่เจ้าภาพจะต้องซื้อหานั้น ก็อาจเป็นเพียงบ้าง ส่วน เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน ผ้าขาว ผลไม้ในการประกอบพิธี เครื่องเช่นบวงสรวงต่าง ๆ ขนมข้าวต้ม บาง อย่างที่ต้องซื้อเพื่อความสะดวก และค่าใช้จ่ายในเรื่อง ค่ายกครู คุรุมะม่วง อาจารย์ใหญ่) ค่ายกครูนักดนตรี (ค่าจ้าง) และเสื้อผ้าใหม่ ในบางตัวที่ต้องซื้อ เช่น ผ้าไหมใหม่ ผ้าสะไบไหม ผ้าถุง ผืนใหม่ เสื้อใหม่ และน้ำอบน้ำหอม เป็นต้น”^๑

ดังนั้นคุณค่าของพิธีกรรมมะม่วงทางจริยธรรมในด้านสังคม ทำให้คนในสังคมเชื้อสายเขมรมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย และเมื่อต้องทำพิธีก็มาให้ความช่วยเหลือ

^๑ นายประทีป แชรรัมย์ , “พิธีกรรมมะม่วง ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์* (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕) , หน้า ๑๐๓.

ด้านต่างๆ เช่น ในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมความพร้อมในด้านอาหาร สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเกิดความรักใคร่กันในครอบครัว ในชุมชน

๔.๒ วิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมมะม่วงที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ

๔.๒.๑ การรักษาโรค

การประกอบพิธีกรรมมะม่วง เพื่อการรักษาผู้ป่วยของชาวตำบลกันทรารมย์ มี ๒ กรณี คือ เกิดจากการบนบานไว้เมื่อครั้งเจ็บป่วย และเกิดจากการประกอบพิธีกรรมขึ้นเพื่อรักษาผู้ที่เจ็บป่วยในขณะนั้น “แต่ทั้งนี้ผู้ที่รักษาด้วยพิธีกรรมมะม่วง ทุกคนก็ได้ผ่านการรักษาอาการ หรือ รับประทานยาโดยวิธีการจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว แต่ที่ยังต้องรับการรักษาโดยการประกอบพิธีกรรมรวมกลุ่มเครือญาติ และบุคคลในชุมชน...วิธีการรักษาเน้นด้านสุขภาพจิต....”^๒ ในช่วงพิธีกรรมของมะม่วงที่มีขึ้นจะมีการเรียกขวัญให้กลับสู่ตัวตน เมื่อมีการได้ฟังการบรรเลงเพลง ดนตรี ทำให้เกิดความอิมเม็บใจ หายเจ็บป่วยเร็วขึ้น เพราะผู้ป่วยจะคลายความเครียดเมื่อได้ฟังเพลงที่ไพเราะถูกใจ คนไทยได้ใช้ดนตรีบำบัดรักษาโรคกันมานานแล้ว ซึ่งจะแฝงอยู่ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การรักษาโรคแบบโบราณของพวกหมอผี ซึ่งไม่ใช่เพียงการรักษาโรคเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่อาจใช้เสียงดนตรีช่วยบรรเทาความเจ็บไข้ของผู้ป่วยโดยตรงก็ได้ ดนตรีจึงมีประโยชน์มากและสามารถรักษาคนไข้ได้ จากบทบาทของดนตรีดังกล่าวจะเห็นว่า ดนตรีที่จะประกอบในพิธีเข้าทรงหรือ มะม่วง นั้นก็ช่วยรักษาโรคทางด้านจิตใจของคนไข้ได้อย่างมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ดนตรีก็ยิ่งช่วยในการบรรเลงเพื่อให้ผู้เข้าทรงมะม่วง (เข้าทรง) ได้ร่ายรำประกอบกับเป็นจังหวะซึ่งเป็นการ ออกกำลังกาย มีการบีบนิ้วในตำแหน่งต่าง ๆ ของร่างกายผู้ป่วยมีลักษณะคล้ายกับการกระทำกายบำบัดได้ดีอีกทางหนึ่งด้วย” การประกอบพิธีกรรมรักษาในพิธีกรรมโดยมีผีบรรพบุรุษที่ เข้าทรงในตัวผู้เข้าทรงมะม่วง เป็นผู้รับรู้ถึงพลังอำนาจและเป็นสื่อกลางบนพื้นฐานความเชื่อ ในอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติ การรักษาด้วยการประกอบพิธีกรรมยังเกิดจากการรักษาทางแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถสนองความต้องการบางประการของผู้ป่วยได้เพราะมุ่งรักษาเฉพาะโรคอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ หรือความเชื่อได้และยังสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากกว่าอีก ทั้งยังต้องเสียเวลารอคอยเป็นเวลานานกับการกินยาและการรักษาตัวแล้วอาการไม่ดีขึ้นต้องกลับไปหาครั้งแล้วครั้งเล่า

ดังนั้น บทบาทการรักษาโรคหรือความเจ็บป่วยในด้านพิธีกรรมเข้าทรงมะม่วง จึงเป็นการรักษาคนเจ็บป่วยได้อีกวิธีหนึ่งที่ไม่ใช้การรักษาให้หายเพียงประการเดียว แต่สิ่งที่สำคัญมากคือ สายใยหรือความสำคัญระหว่างคนในหมู่บ้าน ชุมชน ซึ่งเชื่อมประสานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดไปจนถึง เครือญาติและเพื่อนบ้านเดียวกัน การรักษาโรค หรือความเจ็บป่วยนั้น จึงเป็นสายใยหนึ่งที่ใช้ในการสร้างความสำคัญระหว่างคน ทั้งนี้จะสอดคล้องกับการปฏิบัติสืบต่อทางวัฒนธรรมด้านนี้ จนมีคำกล่าวว่า “ยาขอหมอมหาน” หากแพทย์แผนปัจจุบันนี้นำมาปรับใช้และผสมผสานการใช้รักษาโรคของคนเจ็บป่วย ตามสถานพยาบาล ผลการรักษาอาจช่วยให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติได้ดียิ่งขึ้น การเลือกรักษา ไม่ได้มุ่งเน้นใน

^๒ นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มะม่วง ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙.

^๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค,” (ในถนอมดนตรี พลุดิจิยาณ , ๒๕๓๐), หน้า ๕ - ๘.

ความเชื่อว่า ผีมีจริงหรือไม่ แต่ที่รู้คือผีบรรพบุรุษหรือ วิญญาณได้ให้ความหมายแก่ชีวิต ให้กฎเกณฑ์ ในทางปฏิบัติทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขและได้ให้คำตอบในการแก้ไขกับปัญหาอันเกิดขึ้นใน ชีวิตประจำวันได้ จึงสามารถคงอยู่และได้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ โดยที่ชาวบ้าน ชุมชน สังคม ไม่ได้ปฏิเสธโรงพยาบาลเลย

๔.๓ วิเคราะห์พิธีกรรมมะฆัดที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยชาวกันทรารมย์

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมมะฆัด จะมีความเชื่อในหลักการทางพุทธธรรมที่ นำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบพิธีกรรม และการนำมาดำเนินชีวิตของการเป็นร่างทรงมะฆัดซึ่งจะมี ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา จากความศรัทธาในคำสอนทางศาสนา และหลักการที่ต้องปฏิบัติตาม เพื่อสิ่งที่ร่างทรงได้ให้ความเชื่อ ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นผลของความดี สิ่งที่ดีย่อมเกิดขึ้น มีขึ้นได้ในการกระทำ ของตน ที่มีความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรม เช่น งานไหว้ครู บวงสรวง บูชา สังเวศ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม กิน เจ ถือมังสวิรัต หรือการถือศีล บวชนกขัมมะบารมี อันเป็นการเชื่อว่าเป็นการเสริมบารมีให้แก่ตนเอง ซึ่ง ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ได้นำมาเป็นหลักการ คำสอน คำแนะนำ ให้กับผู้ที่มาขอ คำแนะนำ หรือมาขอรับบริการ การแนะนำทางศาสนานั้นแบ่งได้ ๓ ข้อใหญ่ได้ดังนี้ คือ

๔.๓.๑ การทำบุญหรือการให้ทาน

จากการวิเคราะห์ พบว่าอาจารย์มะฆัดหรือร่างทรงจะมีอิทธิพลที่มีต่อสังคมชุมชน ชาวบ้านในด้านการทำบุญ จะคอยให้คำแนะนำต่อผู้มารับบริการให้หมั่นทำบุญ ทำความดี จะให้ คำแนะนำในกรณีต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต ความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตต่อไป ทำอย่างไรจึงจะดี มีประโยชน์และความเจริญรุ่งเรือง ร่างทรงนั้นจะให้คำแนะนำอันเป็นกิจวัตรของตนที่ต้องบอกสอน แนะนำในเรื่องการทำบุญ โดยร่างทรงจะมีความเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่า การทำบุญเป็นสิ่งที่ต้องสะสม เพื่อ เป็นการเติมพลังชีวิตให้กับตนเอง และผู้ที่ทำ จะทำให้การดำเนินชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น ผู้ที่ไม่มีบุญจะทำอะไรก็จะติดขัด ตลอดไม่ว่าชาตินี้ หรือ ชาติหน้า ฉะนั้นบรรดาร่างทรงจึงมีการ รวมกลุ่มกันจัดตั้งการบำเพ็ญในเรื่องทานบารมีเกิดขึ้น เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ตักบาตรพระสงฆ์ต่าง ๆ หรือร่วมสร้างสาธารณะประโยชน์แก่สังคม วัด เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม สร้างพระพุทธรูป หรือการถวาย สังฆทานในวันไหว้ครูประจำปี เพื่อเป็นการเสริมสิริมงคลให้กับตนเองโดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตดีขึ้น ได้

สิ่งที่อาจารย์มะฆัดหรือร่างทรงให้คำแนะนำต่อผู้มารับบริหารหรือให้คำแนะนำแก่คน สังคม ชุมชน ถือเป็นสิ่งที่มีความค่าทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างมีความสุข มีความรัก ความสามัคคีต่อกัน ทำให้สิ่งที่ทำนั้นกลายเป็นจริยธรรมอันดีงามที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้

๔.๓.๒ การรักษาศีล

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าบรรดาอาจารย์มะฆัดหรือร่างทรง หรือผู้เข้าร่วมพิธีกรรมที่เป็น นุญกศิษย์ลูกหาใกล้ชิดที่มีองค์ หรือมีเทวดา หรือเป็นร่างทรงด้วย การรักษาศีลเป็นส่วนสำคัญที่ร่างทรงต้ องปฏิบัติในปี หนึ่ง ๆ ร่างทรงเองก็ต้องมีการปฏิบัติ รักษา โดยจะไปเก็บตัวที่วัด เป็นเวลา ๗ - ๙ - ๑๐ หรือ ๑ เดือน แล้วแต่ความสะดวกเหมาะสมที่ว่าผู้ใดจะถือปฏิบัติตาม แต่โดยมาร่างทรงจะให้

ความสำคัญในการรักษา ..ควบคู่กับการ ทานเจ หรือมังสวิรัต นุ่งขาวห่มขาว ร่างทรงมีความเชื่อว่า การบำเพ็ญทางเนกขัมมะบารมีนั้นเป็นการปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า และเป็นการเสริมพลังให้กับตนเอง และเทพที่เข้ามาเข้าทรงด้วยโดยในปีหนึ่ง ๆ ร่างทรงจะมีการรักษาศีล หรือ เข้าจำศีลเป็นการปฏิบัติที่ร่างทรงจะให้ความสำคัญเฉพาะตนเป็นพิเศษ ยิ่งถือปฏิบัติมากเท่าใดจะเป็นการดีเท่านั้น...เมื่ออาจารย์มะมัวตหรือร่างทรงเป็นตัวอย่างในการถือศีล หรือ มีความเชื่อในเรื่องบารมี หรือ ผลบุญในการถือศีล เป็นสิ่งที่บรรดาลูกศิษย์ประสงค์จะปฏิบัติตาม แต่โดยส่วนมากในการเข้าใจในเรื่องการรักษาศีลของบรรดาร่างทรงนั้นยังมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับ ความศักดิ์สิทธิ์ องค์กร เทวดา อันเป็นความเชื่อที่ให้ความเกี่ยวเนื่องกันจึงต้องปฏิบัติตามรักษาตามเท่านั้นในความเชื่อร่างทรงมีความเชื่อว่าการรักษาศีลเป็นการเพิ่มบารมีเสริมบุญ ต่อดวงชะตาราศีให้กับตนเอง และองค์ ที่ประจำตนอยู่นั้นจะได้รับผลบุญด้วย ยิ่งรักษามากเท่าใด บุญบารมีก็มากขึ้นเท่านั้น

๔.๓.๓ การบำเพ็ญความดีหรือการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนา

ครูมะมัวตหรือร่างทรงมีการแนะนำแก่บรรดาลูกศิษย์ลูกหา หรือผู้ที่มาขอรับบริการ ว่าผู้ใดดวงตก ทำแท้ง หรือทำบาปอะไรที่ร้ายแรง หรือหมิ่นประมาทพ่อแม่ของตน อันเป็นกรรมเวร ร่างทรงจะแนะนำให้ผู้มารับบริการนั้น ..ไปปฏิบัติธรรมตาม วัด หรือสถานธรรมต่าง ๆ ตามจำนวนที่กำหนด แล้วสิ่งที่ทำนั้นจะเบาบางลงได้ ด้วยการปฏิบัติของตนเองฉะนั้นการปฏิบัติธรรมนั้น ร่างทรงจะมีความเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมเป็นการล้างบาปกรรมที่ตนเองก่อ ต้องปฏิบัติธรรมจึงจะดี ชีวิตจะดีขึ้นตามลำดับได้

สรุป คุณค่าทางจริยธรรมของพิธีกรรมเข้าทรงมะมัวตของพระพุทธศาสนาเถรวาท นับว่าเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชนเพราะสามารถสร้างความอบอุ่นและปลอดภัยแก่คนในหมู่บ้านได้ ในยามที่คนเราต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดด้านร่างกาย ทางใจและความตาย อาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมการเข้าทรงมะมัวต สามารถช่วยให้ชาวบ้านได้หนีจากความเจ็บปวดทางใจได้ทางหนึ่ง กล่าวคือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจในยามที่มีปัญหาและไม่สามารถหาทางออกได้

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนได้ทราบว่า คนในชุมชนมีความแตกต่างหลายด้านทั้งในแง่ความคิด ความเชื่อและสิ่งของที่บูชา แต่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านต่างมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างเดียวกัน คือ การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลรักษาตนเองและหมู่บ้าน ดังปรากฏว่ามีการบูชาศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านร่วมกัน ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี การเคารพต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน หรือการร่วมกันมาให้กำลังใจผู้ป่วยเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมการโหลมะมัวตในครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง การกระทำเช่นนี้สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านในชุมชนมีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน ทั้งการยอมรับนับถือในสิ่งที่มีตัวตน เช่น พระสงฆ์ และในสิ่งที่ไม่ตัวตน เช่น ผี เทวดา ศาลปู่ตา (ตาจ๊ะเสราะ) ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ไม่ว่าจะมีเหตุผลหรือไม่ก็ตาม แต่ถือได้ว่าพิธีกรรมการโหลมะมัวต สามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นที่ยอมรับกันในชุมชนเขมรหมู่บ้านบรีอเกียนได้เป็นอย่างดีและจากความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ชาวบ้านก็จะหาทางแสดงออกมาจนเกิดเป็นพิธีกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อของตน เช่น ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปี หรือประกอบพิธีกรรมการโหลมะมัวตในก่อนถึงฤดูการดำนา หรือในยามที่เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้สามารถเป็นเครื่องซบัก

ถึงความเชื่อของชาวบ้านได้ โดยการส่งผ่านมาสู่พิธีกรรมการขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนอาจจะทำการลบหลู่ดูหมิ่นจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม รวมไปถึงการได้มีโอกาสตอบแทนโดยการเซ่นไหว้ รวมทั้งการขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นช่วยประทานพรให้ตนเองและชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมการโจลมะมี่วตจึงเป็นหนึ่งในสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน อย่างน้อยการที่แม่ครูมะมี่วต (เจ้าพิธี) และแม่มะมี่วตคนอื่นๆ รับผิดชอบต่อประทับในร่าง ชาวบ้านก็รู้สึกอุ่นใจว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากอยปกป้องคุ้มครองส่วนผู้ป่วยที่ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุรวมไปถึงญาติก็รู้สึกอุ่นใจที่พิธีกรรมดังกล่าว สามารถช่วยไขข้อข้องใจในอาการเจ็บป่วยได้ ทำให้ญาติและผู้ป่วยมีกำลังใจว่าอาการเจ็บป่วยจะดีขึ้น จึงนับว่าพิธีกรรมการโจลมะมี่วตได้แสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะที่เป็นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ประเด็นคือ ๑) เพื่อศึกษาพิธีกรรมมะมั่วตของประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะมั่วตในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดัง ต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ พิธีกรรมมะมั่วตของประชาชนในตำบลกันทรารมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมมะมั่วตของประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มะมั่วตนั้น มีอยู่ ๒ ประเภท คือ ๑) มะมั่วตแฉมร์ เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนัก ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร ๒) มะมั่วตโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครูกำเนิดของตนเอง ตามความเชื่อของชาวไทยกูเขมร ในปัจจุบันประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีความเชื่อและยังมีการเข้าทรงมะมั่วตอยู่ ซึ่งเมื่อมีคนเจ็บป่วย อยู่ในภาวะอาการเรื้อรัง รักษาไม่หาย หรือเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ก็จะมีการทำพิธีเข้าทรงมะมั่วต เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น องค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรมมะมั่วต ประกอบด้วย ๑) ผู้ร่วมพิธีกรรม ๒) ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม ๓) สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ๔) ดนตรีในการประกอบพิธีกรรม ๕) เครื่องประกอบที่ใช้ในพิธีกรรม

๕.๑.๒ ความเชื่อในพิธีกรรมในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อตรงกับคำว่า “สัทธา” ในพระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม, ความเลื่อมใสซาบซึ้ง สนิทใจ เชื่อมมั่น มีใจโน้มน้อมมุ่งแล่นไปตามไปรับคุณความดีในบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงามและในการทำความดี ประเทศไทยนอกจากจะมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนาทั้งแบบมหายานและเถรวาทแล้ว ยังมีพิธีกรรมแบบพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเป็นจำนวนมาก เช่น ในพระพุทธศานามหายานมักจะมีเรื่องราวของป้าวิหิรียเกี่ยวกับเทพเจ้าองค์พรหม องค์เจ้า และเทวะต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับและเชื่อมโยงกับลัทธิพราหมณ์อย่างไม่รู้ตัว การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้กระจายออกไปสู่ส่วนต่างๆ ของประเทศ ทำให้ลัทธิวิญญูณนิยมและลัทธิกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ค่อยๆ เสื่อมสลายไป แต่กระนั้น ก็ยังไม่หมดไปจากจิตใจของชาวไทยและอนุชนรุ่นหลัง ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนจึงสามารถแบ่งตามแนวความเชื่อได้ ๒ ระดับด้วยกัน คือ ระดับแรก เป็นความ

เชื่อพุทธศาสนาตามหลักคัมภีร์ และระดับสอง เป็นความเชื่อระดับชาวบ้าน หมายถึงความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ซึ่งรวมทั้งการทรงเจ้าด้วย

พิธีกรรมมะมีวัดไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย และคนไทยมีศรัทธาเลื่อมใสในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และได้รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ กระทั่งถึงปัจจุบัน แต่ความเชื่อในลัทธิวิญญาณนิยมและไสยศาสตร์ ก็ยังคงอยู่กับคนไทยโดยทั่วไปไม่ได้เสื่อมสลายไปไหน แต่ก็ยังคงมีการผสมปนเปกับพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังนั้น พฤติกรรมทางศาสนาของคนไทยจึงมิได้เป็นไปตามแนวปรัชญาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด หากแต่ดำเนินไปตามความเชื่อและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมที่มีอยู่ก่อนนั้นด้วย ความเชื่อในพิธีกรรมมะมีวัดในปัจจุบัน จึงเป็นพิธีกรรมความเชื่อแบบผีหรือไสยศาสตร์คือการทรง และเป็นพิธีกรรมแบบพุทธคือการเข้าวัดทำบุญ

๕.๑.๓ วิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะมีวัดในสังคมไทยชุมชนชาวตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณค่าของพิธีกรรมมะมีวัดประกอบด้วย ๑) คุณค่าด้านปัจเจกบุคคล ความเชื่อในพิธีกรรมมะมีวัดเป็นความเชื่อของคนในชุมชนเขมรที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาช้านาน เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีนี้ ซึ่งบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในพิธีนี้อาจจะไม่เชื่อเช่นเรื่องของการรักษาโรค การทำให้คนเจ็บไข้หายได้ ๒) คุณค่าในด้านสังคม ความเชื่อเรื่องมะมีวัด ทำให้คนในสังคมเชื่อสายเขมรมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย และเมื่อต้องทำพิธีก็มาช่วยกันในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจกันและรักใคร่กันในชุมชน ๓) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พิธีกรรมมะมีวัดเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดประเพณีอันดีงามแก่ชุมชน แสดงให้เห็นถึงความมีวัฒนธรรมมีความเจริญในด้านสติปัญญาเป็นมรดกตกทอดที่ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากผลการศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อมะมีวัด ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์” มาทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีการเข้าทรงมะมีวัดและทำความเข้าใจกับประชาชนว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่วิทยาการยังไม่เจริญ การรักษาคนป่วยก็ดี การเข้าทรงก็ดี เป็นการทำตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน ไม่ใช่ความเชื่อที่เกิดมาจากหลักคำสอน

ของพระพุทธเจ้า ควรมีการแยกแยะและทำความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าอันไหนเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอันไหนเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มชน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งต่อไป

สำหรับผู้สนใจทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า มีบางประเด็นที่สามารถนำมาศึกษาต่อไปได้ดังนี้

๑. ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องมะมั่วตของคนเชื้อสายเขมรกับความเชื่อเรื่องแกลมอของคนเชื้อสายส่วยในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ว่ามีฐานความเชื่อมาจากแหล่งเดียวกันหรือไม่ มีพัฒนาการมาอย่างไร
๒. ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องมะมั่วตของเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ และในประเทศกัมพูชา

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

เกหลง พานิช (ผู้รวบรวม). **โต พรหมรังสี สงสารสัตว์โลก**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามวิจิตรเพรส จำกัด, ๒๕๔๐.

เครือจิต ศรีบุญนาค. **เรื่อมมมืวต : พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่มชาวไทยเขมรสุนทร**, คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๕.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์. **เอกสารการสอนไทยคติศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น**. มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์, ม.ป.ป..

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

จิราภรณ์ ภัทรานุกัทร. **สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

ฉลอง เจตยาคม. **สาระ ความรู้ ประสบการณ์ สารคดีเกี่ยวกับความหัตถกรรมแห่งวิญญาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มรรณพ, ๒๕๔๐.

ฉลาดชาย รมิตตานนท์. **ผีเจ้านาย**. กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซท พรินท์, ๒๕๒๗.

เดือน คำดี. **ศาสนาเบื้องต้น**. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. **ไสยศาสตร์ : ปรากฏการณ์แห่งสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓.

ทัศนีย์ ทานตวงนิช. **คติชาวบ้าน**. ชลบุรี: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓.

ธวัช ปุณฺโณทก. **ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

นันทนา ขุนภักดี. **การวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐..

บุญลือ วันทายนต์. **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

นายแพทย์สังัน สุวรรณเลิศ. **ผีบอผีเข้า ในทรรศนะทางจิตเวชศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการ

- พิมพ์, ๒๕๒๙.
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย. **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรัฟ จำกัด, ๒๕๕๒.
- พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ - ไทย. **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). **ศรัทธา รุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ปธ.๙ ราชบัณฑิต). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงเลี้ยง, ๒๕๔๘.
- พระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฒโฒ ภิกขุ). **ปรมัตถธรรม ๔ (จิต เจตสิก รูป นิพพาน)**. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมมิกา จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕,
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **ชุมนุมข้อคิดอิสระ พุทธทาสภิกขุ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, ๒๕๓๘.
- มณี พะยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- มหามงกุฎราชวิทยาลัย. **มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามงกุฎราชวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- มานิต มานิตเจริญ. **พจนานุกรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น ๑๙๙๗ จำกัด, ๒๕๓๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา, ๒๕๒๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- ว. จีนประดิษฐ์. **อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่รุ่งการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- วิชาภรณ์ แสงมณี. **ผีในวรรณคดี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖.
- วิทย์ พิณคันเงิน. **ความเป็นมาของมนุษย์ชาติ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕.
- วิรัช-นิภาวรรณ. **การเข้าทรงและร่างทรง**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๓.
- สนิท สมัครการ. **ความเชื่อและศาสนาของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียน สโตร์,

๒๕๓๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **นวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป..

สุริยา สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ. **การทรงเจ้าเข้าผี. วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย**. นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๓๙.

สุรพงษ์ ลือทองจักร. **หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา**. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี, ๒๕๕๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

จิราพรรณ แต่งก่อ. “การศึกษาบทบาทของการเข้าทรงที่มีต่อการบำบัดรักษาโรค : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีเจ้าแม่กวนอิมและท้าวมหาพรหม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.

ชลอ บุญช่วย, “ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๐.

ดลมนรจ บากา. “การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาและผลกระทบที่มีต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของชาพุทและชาวมุสลิมในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓.

นันทา รัตนกรี. “การศึกษาความเชื่อไสยศาสตร์ของชาวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยพุทธตำบลบางทราย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหิดล, ๒๕๓๘.

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. “ร่างทรง บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.

ประทีป แชร่มย์ . “พิธีกรรมมัมวัด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๕.

พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร. ดิรัจฉานวิชา. “ศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”,

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาวิระ สุขแสง. “มะมั่วต : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”. **การค้นคว้าอิสระ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระเชียรวรวิทย์ อุตตสนโน (ไอชาวัฒน์). “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ ร้างทรง:กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พัฒนา กิติอาษา. “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยใน สังคมไทย,” อ้างใน พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร. “ดริ้งฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

รตพร ปัทมเจริญ. “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง. กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม”, **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

ศิราพร ฐิตะฐาน อ้างอิงใน พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร. “ดริ้งฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะ และแนวปฏิบัติในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สถาพร ศรีสัจจัง. “การประสมประสานทางสังคม-วัฒนธรรมไทยพุทธ และไทยมุสลิมที่ปรากฏใน การหล่อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓.

(๓) บทความ:

ปาปิรุส, “ศาสตร์ปาฏิหาริย์”, อุณมลิต, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๐ (มีนาคม ๒๕๔๗).

อัจฉรา ภาณุรัตน์. พิธีโงมมะมั่วต : การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณของชาวไทยเขมร, มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ความเชื่อไทย-เขมร (ปีที่ ๒ กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๔๕).

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่นๆ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, “การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค,” (ในถนนดนตรี พุทธจิตกายน, ๒๕๓๐). (อัดสำเนา)

สมพนธ์ บุญยุคุปต์. **พุทธศาสนากับปัญญาชนยุคปัจจุบัน**. (พิมพ์เป็นบรรณาการเนื่องในโอกาสวันขึ้น เทศกาลปีใหม่, ๒๕๓๗). (อัดสำเนา)

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

อิทธิพลความเชื่อ [ออนไลน์]: แหล่งที่มา <http://www.sahavicha.com/?name=knowledge&file=readknowledge&id=3709> [๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

(๖) หนังสือพิมพ์:

อัลเทีย โรสแมรี่. *The Eagle and the Rose – เรื่องจริงของร่างทรง*. แปลโดย ฉัตรนคร องค์กรสิงห์
, กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๕.

Allan Karde., *Spiritist Magazine*, February ,1859.

(๗) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นายชัยฤกษ์ ยิ่งยืน, กำนันตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์,
๕ กันยายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นายชาติ เจริญรัมย์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์,
๕ กันยายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นางพัฒนา นิยมพลพันธ์, อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเกริกธนิษฐ์ แก้วสุข, อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญส่ง โกยรัมย์, อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประเสริฐ ใจปิ่น, ลูกศิษย์ร่างทรง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Capazano ,V and Vivian Garrison (Eds). *Cases Studies in Spirit Possession*. New York
: John Willey & Sons. Inc., 1977.

Richard Lawrence. *Unlock Your Psychic Powers-ศาสตร์แห่งพลัง*. แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์
ทรัพย์. กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์ พรินติ้ง, ๒๕๔๒.

Ted, Andrews. *How To Meet and Work with Spirit Guide- พลังต่างมิติ* . แปลโดย อันเวส.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๑.

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ประกอบการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรื่อง ศึกษาความเชื่อมะมีวัต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอ
กระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

แบบสัมภาษณ์นี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรงมะมีวัต
ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ข้อมูลที่ได้จากการ
ตอบแบบสัมภาษณ์นี้ จะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งจะไม่มีผลเสียต่อผู้ตอบ
แบบสัมภาษณ์ ทั้งในหน้าที่และการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ .....
ผู้สัมภาษณ์/ผู้วิจัย พระอธิการศิริชัย ปภสฺสโร (นฤนาท)
บันทึกข้อมูล จดบันทึก,บันทึกเสียง
วันสัมภาษณ์ .....
สถานที่ .....

ข้อ ๑ ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมมะมีวัตเป็นอย่างไร/การสืบทอดมะมีวัต ?
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อ ๒ ขั้นตอนพิธีกรรมมะมีวัตเป็นอย่างไร/อุปกรณ์ในการใช้ประกอบพิธี
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อ ๓ สาเหตุที่ต้องทำพิธีมะมีวัตเกิดจากสาเหตุอะไร/ความเชื่อในพิธีมะมีวัต ?
.....
.....
.....

ข้อ ๔ ในตำบถักนทรารมย์มีการทำพิธีมะมัวตมากหรือไม่เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ข้อ ๕ พิธีมะมัวตมีคุณค่าทางจริยธรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบ

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ

ภาพเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ กำลังให้ข้อมูลด้านเอกสาร
(วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๑)

ภาพสัมภาษณ์นายชาติ เจริญรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ (วันที่ ๗/๒/๖๑)
(วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๑)

ภาพเครื่องเซ่นดนตรี

ภาพการเซ่นเครื่องดนตรี

ภาพอุปกรณ์ใช้ในการประกอบพิธีมะม่วง

ภาพชาวบ้านช่วยกันห่อข้าวต้มมัด ข้าวต้มกรวย เพื่อในพิธีกรรมมะม่วง

ภาพชั้นข้าวสาร (ปเต็ล-งกอ) ข้าวสาร

การเข้าทรงของครุมีวัด

ภาพการจัดเตรียมบายศรีต้น / บายศรีเถาด

ภาพการจัดเตรียมบายศรีปากชาม

ภาพการจัดเตรียมสถานที่พิธีในโรง

ภาพอาจารย์ในพิธีกำลังจัดเตรียมบายศรี

ภาพอาจารย์ในพิธีกำลังจัดเตรียมความพร้อมพิธี

ภาพการทำพิธีกรรมของร่างทรงมะมั่วต

ภาพการเข้าทรงมะมั่วต

ภาพร่างทรงมะมั่วตกำลังทำพิธีกร

รวมภาพเครื่องใช้อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม

ภาพผลไม้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเซ่นไหว้

ภาพอุปกรณ์ (ลูกมะพร้าว) ใช้สำหรับปักไม้ไผ่

ภาพอุปกรณ์ (ผ้าสี) ใช้ในพิธี

ภาพการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรม

ภาพบายศรีชาม

ภาพกรวยแกว กรวยข้าวต้ม

ภาพบายศรีเสา

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ผู้นำชุมชน จำนวน ๒ คน

๑. นายชัยฤกษ์ ยั้งยืน

กำนันตำบลกันทรารมย์ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง
จังหวัดบุรีรัมย์

๒. นายชาติ เจริญรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔

ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๒. อาจารย์ผู้ประกอบพิธี ๔ คน

๑. นายเทิดศักดิ์ ทองกลาง

บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๒. นายไสว นิสัยรัมย์

บ้านเลขที่ ๑๒๗/๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๓. นายสมุน ศัตร์พินาศ

บ้านเลขที่ ๑๒๙/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๔. นายอนุลักษณ์ แซ่มครบุรี

บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๓. อาจารย์ผู้เป็นร่างทรง ๔ คน

๑. นางพัฒนา นิมพลีพันธ์

บ้านเลขที่ ๓๕/๑ หมู่ ๑ ตำบลกันทรารมย์ อ.กระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๒. นายเนติธร จิมแสง

บ้านเลขที่ ๘๗/๑ หมู่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๓. นายเกริกชนินต์ แก้วสุข

บ้านเลขที่ ๒๓๘ หมู่ ที่ ๘ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๔. นายบุญส่ง โภยรัมย์

บ้านเลขที่ ๔๙ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๔. ลูกศิษย์จำนวน ๔ คน

๑ นางวาสนา นะเรศรัมย์

บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๒. นางจำลอง บุญสุด

บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๓. นางเชือน สามพิมพ์

บ้านเลขที่ ๒ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
 ๔ นายประเสริฐ ใจปัน
 บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

๕ กลุ่มผู้ใช้บริการ จำนวน ๑๐ คน

๑. นางสาว นิพลรัมย์
บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๒ นางสาวรณ ไชพูน
บ้านเลขที่ ๑๑๐ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๓ นายอุทัย เกิดบุตร
บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔ นางรพีพร นิพลรัมย์
บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๔ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕ นางอนงค์ นุสิทธิ์รัมย์
บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๑๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๖ นางขวัญใจ นุสิทธิ์รัมย์
บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๑๒ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๗ นายเปล่ง แก้มรัมย์
บ้านเลขที่ ๑๖๖ หมู่ ๘ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๘ นางพลอย พาพิวดี
บ้านเลขที่ ๕๓ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
๙. นายธีวัฒน์ วงษ์สวัสดิ์
บ้านเลขที่ ๙๐ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๑๐ นายเทือน คงราศี
บ้านเลขที่ ๕๘ หมู่ ๙ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระศิริชัย ปภัสสรโร / นฤนาท
ว/ด/ป เกิด : ๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๔
สถานที่เกิด : ๖๓ / ๒๒ หมู่ที่ ๑ ถนนเจ้าฟ้า ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ๘๓๐๐๐
การศึกษา : ปริญญาตรีคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
ประสบการณ์การทำงาน : รับราชการทหารเรือ
ผลงานทางวิชาการ :
อุปสมบท : ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๒
สังกัด : วัดบ้านปลาย ต.กันทรารมย์ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
หน้าที่ : เจ้าอาวาส, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอกระสัง - ปลับปลาชัย
ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๕๘
ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดบ้านปลาย ต.กันทรารมย์ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์